

ЛЮСІ-МОД МОНТГОМЕРІ

Ейвонлійські
Хроніки

СРБІНО

Біблійські Хроніки

Люсі-Мод МОНТГОМЕРІ

Біблійські Екраніки

Оповідання

Переклад з англійської
Анни Вовченко

Львів
Урбіно
2020

Перекладено за виданням:

**Montgomery Lucy Maud. Chronicles of Avonlea. –
New York : Bantam Books, 1993**

Монтгомері Люсі-Мод

М 744 Ейвонлійські хроніки [Текст] : оповідання / Люсі-Мод Монтгомері; пер. з англ. Анни Вовченко. – Львів : Урбіно, 2020. – 192 с.

ISBN 978-966-2647-51-8

На Острові Принца Едварда, де зростала наша улюблениця, Енн із Зелених Дахів, повсякчас відбуваються різні дивовижні історії, а долі їхніх героїв складаються незбагненим чином та іноді залежать від Його Величності Випадку! Проте буває, що випадку тут явно не досить. Як переконати Людовіка, що впродовж п'ятнадцяти років мляво залицяється до однієї й тієї самої жінки, нарешті зробити їй пропозицію? Як улаштувати шлюб Александра-Авраама, що уникає жінок, із Анжеліною, яка не менш уперто уникає чоловіків? Задля чого Леді Ллойд варто продати єдину фамільну цінність? Як примусити заручених Люсінду й Ромні порушити п'ятнадцятирічну обітницю мовчання?

Дванадцять сповнених тонкого гумору оповідань, дванадцять історій потаємних надій і прихованих мрій, що вийшли з-під пера Люсі-Мод Монтгомері – відтепер українською в майстерному, як завжди, перекладі Анни Вовченко.

УДК 821.111(71)-93

© Видавництво «Урбіно», українське видання, 2018

© Анна Вовченко, переклад, 2018

ISBN 978-966-2647-51-8 (укр.) © Юрій Симотюк, обкладинка 2018

ISBN 978-081-2467-53-6 (англ.) Всі права застережено

*Пам'яті
дружини Вільяма Х'юстона,
милої подруги, що відійшла від нас*

*Так попід звичним плином днів
ховається краса*.*

Дж. Г. Віт'єр

* Цитата із «Присвяти» Дж. Г. Віт'єра (зі збірки «Пісні праці») – тут і далі прим. перекл.

ЯК ПОКВАПИТИ ЛЮДОВІКА

Одного суботнього вечора Енн Ширлі затишно вмостилася в кріслі біля вікна вітальні Теодори Дікс, мрійливо дивлячись удалечінь, на чарівні світи поза пагорбами, залитими призахідним сонцем. Два тижні своїх канікул Енн провела в Прихистку Луни – літньому домі пана та пані Ірвінгів, – звідки часто приходила до старого обійстя Діксів на балачку з Теодорою. Того вечора вони вже погомоніли, і тепер в уяві дівчина захоплено зводила свій повітряний замок. Витонченою голівкою в короні темно-рудих кіс Енн притулилася до віконної рами, і сірі очі її яскрили, мов місячні промені на поверхні тінистих ставків.

Довгою стежкою до будинку надходив Людовік Спід. Він був іще далеченько, та Енн упізнала його відразу. Іншого такого чоловіка не знайти в усьому Центральному Графтоні: високого, ледь сутулого, із плавними, мірними рухами. Особистість Людовіка відчувалася в кожному його жесті.

Енн отямилася від замрії й подумала, що зараз тактовно буде піти. Людовік упадав за Теодорою. Весь Графтон знав про це, а коли хто й лишався необізнаним, то аж ніяк не тому, що не встиг довідатися. Уже п'ятнадцять років, завжди неквапно й задумливо, Людовік ходив цією стежкою до Теодори!

Енн підвелася, струнка, романтична і юна, – але Теодора, практична та повновида жінка середнього віку, озвалася до неї з лукавинкою в очах:

– Не поспішай, дитино. Сядь, і поговорімо. Ти побачила, що сюди йде Людовік і, мабуть, подумала, що будеш

зайвою. Та це не так. Людовік любить товариство, і я також. Це пожвавлює розмову. Коли чоловік заходить у гості так часто й так регулярно – двічі на тиждень упродовж п'ятнадцяти років – краще мати собі співрозмовників.

Говорячи про Людовіка, Теодора ніколи не манірилася. Не соромилася розмовляти про нього та мляве його залицання. Здавалося, все це її потішає.

Отож Енн знову сіла. Удвох із Теодорою вони дивилися, як чимчикує Людовік, спокійно оглядаючи зелені конюшині луки та сині вигини річки в туманній долині.

Енн дивилася на погідне, правильно окреслене обличчя Теодори й намагалася уявити, що відчувала б вона сама, дожидаючи немолодого вже милого, який, очевидно, надто зволікає з рішенням. Проте навіть її уява не впоралася з таким завданням.

«Хай там що, – роздратовано міркувала Енн, – якби це я хотіла бути з ним, то вже надумала б, як поквалити його. Людовік *Снід**! Яке напрочуд недоречне прізвище! Для такої людини – це ж пастка й омана».

Невдовзі Людовік уже підійшов до будинку, але так довго стояв на порозі, меланхолійно вдивляючись у зарості вишневого саду, що Теодора зрештою вийшла й відчинила двері ще до того, як він постукав. Вона провела Людовіка до вітальні, скорчивши Енн кумедну гримасу з-понад його плеча.

Людовік приязно всміхнувся до Енн. Вона йому подобалася; крім неї, Людовік не мав знайомих дівчат, бо взагалі уникав їхнього товариства, у якому почувався ніяково й недовладно. Проте Енн приятелювала з різними людьми, і хай як недовго тривало її знайомство з Людовіком і Теодорою, обоє вони вважали панну Ширлі своєю давньою подругою.

Людовік Снід був високий і трохи незграбний, але незмінна стриманість додавала його рисам пихатості, якої, утім, було не знати в манерах цього чоловіка. Він мав довгі

* Прізвище Снід (Speed) у перекладі з англійської означає «швидкий».

лискучі каштанові вуса й вузьку клинцювату борідку – така форма вважалася ексцентричною в Графтоні, де чоловіки голилися гладенько або ж ходили з лапатими бородами. У синій глибині його привітних, мрійливих очей відчувалася меланхолія.

Людовік сів у старе м'яке крісло, що колись належало батькові Теодори. Він завжди сідав там, і Енн зауважила, що крісло вже набуло його обрисів.

Аж ось у вітальні зажебоніла весела розмова. Людовік був добрим співбесідником, якщо тільки мав із ким розговоритися. Начитаний, він незрідка дивував Енн обізнаністю щодо світових подій, хоча до Графтона долинав хіба що відгомін великих новин. Подобалося йому й дискутувати з Теодорою на релігійні теми. Панна Дікс не цікавилася політикою та історичними процесами, але читала все, що стосувалося церкви та віри. Тому, коли Людовік і Теодора завели дружню суперечку про Християнську науку*, Енн зрозуміла, що більше не зможе нічим прислужитися, а її товариства не бракуватиме ні гостеві, ні господині.

– Час зірок та прощань на добраніч, – сказала вона й тихенько пішла.

Проте коли будинок зник з очей, Енн мусила зупинитися й відсміятися на зеленій луці, усіяній біло-золотими зірочками стокроток. Віяв легкий духмянний вітерець. Енн прихилилася до білої берізки й сміялася щиро, дзвінко, як то їй кортіло зробити щоразу, думаючи про Людовіка й Теодору. Молода й нетерпляча, Енн уважала ці залицяння дуже кумедними. Людовік їй подобався, та все ж коли-не-коли дратував.

* Християнська наука – учення, засноване Мері-Бейкер Едді 1866 року. Ґрунтується на переконанні, що будь-яка хвороба – омана, зцілитися від якої можна за допомогою самої лише молитви, а зло – це облуда смертного розуму, тоді як насправді його не існує. Священними текстами Християнської науки є Біблія та праця Мері-Бейкер Едді «Наука та здоров'я із ключем до Святого Письма», видана 1875 року.

– Милий великий телепень! – промовила вона вголос. – На світі ще не було таких зворушливих дурнів. Він точнісінько мов крокодил у старому віршику: той не хотів ні плисти, ні лежати, і весь час пірнав або виринав.

Два дні потому Енн знову прийшла до Діксів. Вони з Теодорою заговорили про Людовіка. Теодора, невтомна душа, захоплювалася ще й вишуканим рукоділлям, отож у цю мить її пухкі лагідні пальці виплітали найтоншу мереживну круглу серветку. Енн відхилилася на спинку крісла-гойдалки, склавши тендітні руки на колінах, і спостерігала за Теодорою. Вона розуміла, що та обдарована величною вродою римської богині Юнони: пишне біле тіло, виразні, неначе різьблені, риси обличчя, великі карі очі під важкими повіками. Коли Теодора не всміхалася, вигляд у неї був дуже поважний. Не дивно, що її врода викликала в Людовіка священний трепет.

– Ви з Людовіком весь вечір у суботу говорили про Християнську науку? – спитала Енн, і Теодора засяяла усмішкою.

– Навіть посперечалися. Принаймні я. Людовік ніколи цього не робить. Сваритися з ним – то все одно, що повітря батожити. Не люблю я змагатися з тими, хто не захищається.

– Теодоро, – вкрадливо почала Енн, – я буду допитливою та безцеремонною. Можете присадити мене, якщо забажаєте. Чому ви з Людовіком не побережетеся?

– Думаю, Енн, що графтонців це вже віддавна цікавить, – засміялася Теодора. – Що ж, я не маю нічого супроти шлюбу з Людовіком. Бачиш, яка я відверта? Але вийти заміж не так і просто: для цього треба, щоб чоловік попросив твоєї руки. А Людовік ніколи мені не освідчувався.

– Він соромиться? – не вгавала Енн. Позаяк панна Дікс у доброму гуморі, треба все з'ясувати щодо цих незбагнених стосунків.

Теодора випустила роботу з рук, замислено оглядаючи буяння літа на зелених схилах.

– Не в тому річ. Людовік не з полохливих. Просто така в нього вдача – достоту спідівська. У їхній родині всі дуже довго зважують рішення. Роками щось обмірковують, а не роблять. Так звикають до цього, що вже й наважитися не можуть, як-от старий Олдер Спід. Той постійно обіцяв поїхати до Англії, перевідати брата, і не поїхав, хоча йому нічого й не заважало. Вони не ледачі, ні – просто живуть неквапливо.

– А в Людовіка – важка форма спідизму, – припустила Енн.

– Саме так. Він ніколи не поспішає. Шість років уже наміряється пофарбувати будинок: радиться зі мною за найменшої нагоди, вибирає кольори – і на тому все. Він упадає за мною й хоче освідчитися. Питання хіба в тім, чи станеться це колись?

– Чому ж ви не поквапите його? – нетерпляче спитала Енн.

– Якщо Людовіка й можна поквапити, то я не здатна на це, – засміялася Теодора, знов беручись до роботи. – Я надто боязка. Це правда, хай як кумедно чути таке від жінки моєї статури й віку. Хоча інакше жоден Спід не зважиться на шлюб. Одна моя кузина вийшла була за Людовікового брата. Авжеж, вона не сама попросила його руки, та ніде правди діти, Енн, – до цього вже замалим не дійшло. Я так не можу. Одного разу я спробувала – коли зрозуміла, що починаю в'янути, а інші дівчата, мої однолітки, вже повиходили заміж. Я спробувала натякнути Людовікові. Але слова застрягли в горлі. А тепер мені байдуже. Якщо не зможу стати пані Спід, не перебравши ініціативи на себе, то довіку лишуся панною Дікс. Знаєш, Людовік не усвідомлює нашого віку: досі вважає, що ми – безтурботні молоді люди, і попереду в нас море часу. Типова помилка Спідів. Вони до самої смерті так і не розуміють, що прожили життя.

– Ви ж любите Людовіка, правда? – запитала Енн, відчувши нотку гіркоти в Теодориних парадоксах.

– Звісно, – відверто мовила Теодора, не бажаючи соромитися такого очевидного факту. – Люблю й знаю, що йому потрібна турбота. Він занедбав себе – у нього неохайний вигляд. Ти й сама бачиш. Ця його стара тітонька сяк-так дає раду з господарством, але не дбає про нього самого. А в його віці чоловікам уже треба, щоб їх доглядали й бавили, як дітей. Я самотня тут, Людовік – там... це смішно, еге ж? Не дивно, що наша історія перетворилася на заяложений графтонський жарт. Бачить Бог, я й сама не раз кепкувала з неї. Іноді мені кортить викликати в Людовіка ревності: можливо, це підштовхне його до рішучого кроку. Але я не вмію фліртувати, та якби й уміла, для мене тут немає жодного кавалера. Усі пов'язують моє ім'я з Людовіком: ніхто й не подумає стати йому на заваді.

– Теodoro! – вигукнула Енн. – Я знаю, що нам робити!

– І що ж? – поцікавилася Теодора.

Енн виклала їй свій план. Спершу Теодора сміялася та віднікувалась, але врешті-решт із деякою осторогою поступилася перед завзяттям Енн.

– Спробуй, – покійно згодилася вона. – Якщо Людовік розгнівається й покине мене, це буде найбільше горе в моєму житті. Але де відвага, там і щастя. Та й справа заходу варта. І, коли вже на те, я втомилася від його зволікань.

Сповнена радісного трепету, Енн повернулася до Прихистку Луни. Відшукала Арнольда Шермана й розповіла йому, що робити. Пан Шерман слухав і сміявся. То був літній удівець, близький друг Ірвінгів, що залюбки гостював у них на Острові Принца Едварда. Він міг похвалитися зрілою вродою й молодечою вдачею, тож радо пристав на затію Енн. Пан Шерман тішився, уявляючи, як вони квапитимуть Людовіка Спіда, і знав, що Теодора Дікс добре зіграє свою роль. Хай що з того вийде, а нудною ця комедія не буде.

У четвер увечері, опісля молитовного зібрання, завіса піднялася, і розпочався перший акт. Люди юрмилися коло церкви; сяяв яскравий місяць, тож усе було добре видно. Арнольд

Шерман стояв на сходах біля дверей, а Людовік Спід звично схилився на ріг цвинтарної огорожі, як робив уже багато років. Молоді хлопчаки подекували, буцімто він там давно всю фарбу стер. Людовік не розумів, нащо йому стовбичити на ганку: адже Теодора, як завжди, вийде, а він її наздожене.

Але не так сталося, як гадалося нині: Теодора вийшла на ганок, і темні обриси її статечної фігури чітко видніли в яскравому світлі церковного ліхтаря. Арнольд Шерман запитав, чи може провести її додому. Теодора спокійно взяла його попід руку, і вдвох вони проминули ошелешеного Людовіка, який безпорадно дивився їм услід, мовби не вірячи власним очам.

Кілька хвилин він стояв, ошелешений, а потім пішов назирці за своєю милою вітрогонкою та її новим кавалером. Хлопці й безтурботні молодики юрбою рушили слідом за ним, сподіваючись якоїсь дивовижі, але були розчаровані. Людовік рішучим кроком наздогнав Теодору й Арнольда Шермана, а тоді боязко прилаштувався за ними.

Навряд чи Теодора тішилася цій прогулянці, хоча Арнольд Шерман докладав усіх можливих зусиль, щоб розвеселити її. Серце панни Дікс тужило за Людовіком, що його човгання вона чула в себе за спиною. Теодора боялася, що вчинила занадто жорстоко, проте вороття не було. Вона переконувала себе, що робить це задля його ж добра, і всю увагу присвячувала розмові з Арнольдом Шерманом. Сердешний зневажений Людовік чув усе, тихенько тюпаючи позаду, і, якби Теодора знала, яку гірку чашу підносить йому до вуст, то нізащо не зважилася б на таке, хай із найкращими намірами.

Коли Теодора з Арнольдом повернули до хвіртки Діксів, Людовік змушений був зупинитися. Теодора озирнулася й побачила, що він непорушно стоїть на дорозі. Постать нещасного Людовіка зринала в її думках аж до ранку; на завтра Теодора ледь не зіпсувала всю затію, бо вже готова була поступитися передчасно – проте на відвазі її підтримала Енн.

Людовік стояв собі, мовби не чуючи глузливих прикладок зграйки хлопчаків, аж поки Теодора та його суперник

не зникли з очей за ялинами, стежка поміж яких вела до її будинку. Потім він розвернувся й подався геть, але не звичною повільною ходою, а розгонистими нервовими кроками, що виявляли внутрішнє його сум'яття.

Людовік був сам не свій. Якби раптово настав кінець світу чи лінива звивиста річка Графтон потекла схилом угору, це не вразило б його так, як сьогоднішня подія. П'ятнадцять років він проводжав Теодору додому після церковних зібрань; аж ось цей літній чужинець, із усією своєю «американською» пешеністю, спокійно веде її прямісінько в нього під носом! Ба гірше – найдошкульніше – те, що Теодора пішла з ним охоче, навіть раділа його товариству. Миролюбна Людовікова душа скипіла праведним гнівом.

Він зупинився біля хвіртки й оглянув свій дім, захований між беріз оддалік від дороги. Руйнівний вплив дощів та вітрів помітно було навіть у світлі місяця. Людовік подумав про «пишний маєток у Бостоні», який, за чутками, належав Арнольду Шерману, і нервово потер підборіддя засмаглими пальцями. Потім він стиснув кулак і вперіщив по стовпчику хвіртки.

– Нехай Теодора не думає так мене кидати, після п'ятнадцяти років дружби, – проголосив він. – Мені є, що про це сказати – а до Арнольда Шермана мені байдуже. Зухвалий цуцик!

Наступного ранку Людовік поїхав у Кармоді й найняв там Джошуа Пая – пофарбувати будинок. Того ж вечора він подався до Теодори, хоч зазвичай приходив на розмову по суботах.

Арнольд Шерман був уже там, умостившись в улюбленому Людовіковому кріслі. Людовіку ж довелося сісти в нове плетене крісло-гойдалку, де він і здавався, і почувався жалюгідним та недоречним.

Якщо Теодора й ніяковіла в цій ситуації, то трималася бездоганно. Неперевершено гарна, вона, як завважив Людовік, наділа одну зі своїх найкращих шовкових суконь. Він скрушно думав про те, чи зробила вона це навмисне, очікуючи візиту його суперника. Для *нього* вона ніколи не

вбирала шовкових суконь. Людовік завжди був найсумирнішим і найпоступливішим зі смертних, проте в цю мить, мовчки слухаючи блискучі оповіді Арнольда Шермана, він прагнув помсти.

– Шкода, що ти не бачила, як він супився, – переказувала наступного дня Теодора вдоволеній Енн. – Хай це ганебно з мого боку, але я зраділа. Мені було страшно, що Людовік образиться й не прийде. Та позаяк він ображається *тут*, я можу не хвилюватися. Але йому, сердешному, справді погано. Учора я аж нетямилася від жалю. Людовік хотів пересидіти пана Шермана, проте йому не вдалося. А потім він квапливо пішов додому із геть сумним виразом. О, так, він *кватився*.

У неділю Арнольд Шерман привів Теодору до церкви, та ще й усівся поруч із нею. Коли вони зайшли, Людовік Спід зненацька підскочив зі своєї лави біля хорів. Він тут-таки сів на місце, але парафіяни бачили, що сталося, і того вечора вздовж обох берегів річки Графтон усі захоплено обговорювали цю драматичну подію.

– Так, коли пастор зачитував текст із Біблії, він підхопився, немов ужалений, – розповідала Людовікова кузина, Лорелла Спід, присутня на службі, своїй сестрі, якої там не було. – Лице його пополотніло, а очі вергали блискавки. Я ще ніколи так не хвилювалася! Думала, що Людовік кинеться на них. Але він лише зітхнув і знову сів на місце. Не знаю, чи Теодора помітила це. Вона здавалася спокійною та байдужою.

Теодора не помітила Людовіка, проте байдужість і спокій її були тільки вдаваними – насправді вона потерпала й страшенно карталася. Вона не могла завадити Арнольду Шерману супроводити себе до церкви, але вважала, що все зайшло надто далеко. Самотні графтонці не ходили до церкви разом і не сідали поруч, якщо тільки не мали наміру заручитися. Що, як це не пробудить Людовіка, а навпаки – отруїть зневірою? Теодора гнітилася цілу службу, не розбираючи жодного слова із проповіді.

Утім, по-справжньому несподівані вчинки Людовіка були ще попереду. Хай як повільно Спіди знімаються з місця, та щойно вони вже рушають, спинити їх неможливо. Пан Шерман і Теодора вийшли на ганок. Людовік уже стояв там, стрункий та серйозний, високо піднявши голову й розпроставши плечі. У погляді його, спрямованому на суперника, знати було неприхований виклик, а в доторку до руки Теодори – рішучість.

– Панно Дікс, ви дозволите провести вас додому? – запитав він. Тон його означав: «Я проведу вас додому, хай там що».

Теодора, вибачливо глянувши на Арнольда Шермана, взяла Людовіка попід руку, і він повів її між трав у тиші, якої не сміли порушити навіть коні, припнуті до огорожі. Для Людовіка то була «година радості й життя»*.

Спрагла новин, Енн прийшла наступного дня аж із Ейвонлі. Теодора багатозначно всміхнулася.

– Так, Енн, нарешті все вийшло. Учора ввечері Людовік прямо й рішуче запропонував мені руку й серце, попри недільні події. І весілля має відбутися якнайшвидше, він не чекатиме ані тижня довше, ніж то потрібно на приготування.

– Отже, Людовіка Спіда все ж поквапили й підштовхнули до мети, – підсумував пан Шерман, коли Енн зі свіжою звісткою зазирнула в Прихисток Луни. – Вам утіха, а страждати повинна моя бідолашна гордість. У Графтоні мене навіки запам'ятають як бостонця, котрий хотів поборатися з Теодорою Дікс, та не здобув її руки.

– Але це ж неправда, – утішливо заперечила Енн.

Арнольд Шерман подумав про зрілу вроду Теодори, про їхнє дружнє, хоч і нетривале спілкування...

– Хтозна, – тихенько зітхаючи, мовив він.

* Цитата з вірша «Поклик» британського поета Томаса-Озберта Мордента (1730–1809). Вірш написано під час Семирічної війни 1756–1763 рр. Його автором іноді хибно вважають Вальтера Скотта.

СТАРА ЛЕДІ ЛЛОЙД

І. ТРАВНЕВИЙ РОЗДІЛ

У Спенсервейлі завжди пліткували, буцім Стара Леді Ллойд – заможна, скупа та горда. Плітка ця, як то зазвичай виявляється, була на третину правдивою, а на інші дві – хибною. Стара Леді Ллойд не була ні заможною, ні скупюю; насправді вона жила дуже бідно – так бідно, аж Кривий Джек Спенсер, який порався в її саду й рубав їй дрова, порівняно з нею видавався заможним: він їв щонайменше тричі на день, а Стара Леді Ллойд іноді мала однісіньку трапезу. Але горда вона була – така горда, що радше воліла померти, ніж дозволити спенсервейльцям, серед яких верховодила в юності, здогадатися про свою скруту й злигодні, до яких вона часом доходила. Хай краще думають, наче вона – дивакувата жаднюга, чудна стара самотниця, яка ніколи нікуди не ходить – навіть до церкви, – і жертвує на платню пасторові найменше з-поміж усіх односельців.

– Вона купається в розкоші! – обурювалися ті.

– А скупість їй не від батьків перейшла. Вони були вельми щедрі й привітні. На світі не існувало добрішого чоловіка за старого лікаря Ллойда. Він завжди всім догоджав, іще й так, аж здавалося, наче то ви йому робите послугу, а не він вам. Ну, та нехай уже Стара Леді Ллойд розпоряджається власними грішми на свій розсуд. Коли наше товариство їй неміле – вона й не мусить потерпати від нього. Яка ж вона, мабуть, нещаслива з тими своїми статками та пихою.

Так, на жаль, Стара Леді Ллойд була нещаслива. Нелегко бути щасливою, коли духовне життя виїдене самотністю й пустою, а від голодної смерті рятує хіба той дріб'язок, який вона мала із продажу яєць.

Стара Леді мешкала в «дальній садибі Ллойдів», як усі називали її будинок. Був він химерно зведений – з похилим дахом, великими димарями й квадратними вікнами – та густо обсаджений ялинами. Стара Леді мешкала там самотою й тижнями не бачила нікого, крім садівника. Що робила вона, чим заповнювала свої дні – то була таємниця, якої спенсервейльці не могли розгадати. Дітлахи вірили, що вона розважається, перераховуючи золото з великої чорної скрині під ліжком. Стара Леді Ллойд невимовно жахала спенсервейльських дітей: деякі з них – як-от ватага зі Спенсер-роуд – вважали, що вона відьма; усі кинулися б навіть, якби, шукаючи в лісі ягоди чи живицю, помітили здалеку скромну постать Старої Леді, яка збирала собі хмиз для каміна. Лише Мері Мур була переконана, що Стара Леді Ллойд – не відьма.

– Відьми всі потворні, – упевнено заявила вона. – А Стара Леді Ллойд не потворна. Вона дуже гарна: у неї такі м'які білі коси, великі чорні очі та біле личко. Ті діти плещуть язиками, а що – то й самі не тямлять. Мама каже, що вони – дикусська зграя.

– Вона ніколи не ходить до церкви, а як паліччя збирає, то щось бубонить і говорить сама до себе, – правив своєї Джиммі Кімбелл.

Стара Леді Ллойд говорила сама до себе, позаяк цінувала натхненну бесіду й спілкування. Авжеж, коли майже двадцять років ви змушені розмовляти тільки самі із собою, це набридає; і не раз бувало, що Стара Леді готова була пожертвувати всім, окрім гордості, щоб мати бодай якесь товариство. У такі миті їй ставало дуже гірко та прикро, що Доля забрала в неї все. Їй не було чого любити, а це найгірше, що може спіткати людину.

Найважче завжди було навесні. Колись Стара Леді Ллойд – тоді ще не Стара Леді, а жвава, гарненька й норовлива Маргарет Ллойд, – обожнювала весну; тепер вона ненавиділа її, бо щовесни їй боліло найдужче, а цієї весни й цими травневими днями так, як ніколи доти. Стара Леді Ллойд відчувала, що не здужає цього болю. Усе ранило її: молоді зелені верхівки ялин, казковий туман у буковому гайку поза домом, запах червонястого ґрунту із саду, який обробляв Кривий Джек. Однієї місячної ночі Стара Леді Ллойд проридала від туги аж до світанку. Духовний голод притлумив фізичний, а Стара Леді ось уже тиждень, як недоїдала. Щоб заплатити Кривому Джеку, вона животіла на давніх залишках печива та воді. Коли небо понад ялинами взялося блідими досвітніми барвами, Стара Леді Ллойд сховала обличчя в подушку, щоб не дивитися на нього.

– Ненавиджу нові дні, – скрушно мовила Стара Леді. – Усі вони такі самі, як інші, звичайні й тяжкі. Не хочу вставати й жити. А колись я радісно розкривала обійми назустріч новому дню, наче другові, що несе мені добру звістку. Я любила ранки – сонячні чи сірі, вони були чудові, як непочата книжка, – а тепер я ненавиджу їх, ненавиджу!

Проте Стара Леді однаково встала: адже рано-вранці мусив прийти Кривий Джек, щоб закінчити роботу в саду. Вона дуже ретельно зачесала гарні густі білі коси й наділа фіолетову шовкову сукню в золоті блискітки. Задля економії Стара Леді Ллойд ходила тільки в шовкових сукнях. Дешевше ж доношувати колишні материні вбрання, аніж купувати в крамниці нові. Стара Леді Ллойд успадкувала багато шовкових суконь. Вона вбиралася в них уранці, вдень та ввечері, а спенсервейльці вважали це за ще один доказ її пихи. Вони були певні, буцім Стара Леді Ллойд не хоче перешивати їх із надмірної скупості, і навіть уявити не могли, що вона вдягає шовкові сукні, щоразу соромлячись їхньої старомодності, і що жіноча гордість її заледве витримує навіть погляд Кривого Джека, кинутий на її старосвітські рюші та зборки.

По обіді – чи то пак після другої булочки – Стара Леді Ллойд пішла прогулятися і, попри власну нехіть радіти новому дню, замилувалася його красою. День був ясний, погідний і свіжий; ялини довкола старого обійстя хвилювалися, пробуджені весною та мінилися острівцями світла й тіней. Це радісне веснування проникло й у зболене серце Старої Леді, доки вона блукала своїм гайком, а вийшовши до невеликого дощаного містка через струмок попід буками, знову на мить відчула себе ніжною й лагідною. Там росло одне дерево, яке Стара Леді любила з лише їй відомих причин, – гіллястий високий бук зі стовбуром, схожим на шпиль сірої мармурової колоні. Ріс він на березі тихого золотисто-коричневого затону, утвореного потічком. У дні, осяяні колишньою славою Старої Леді Ллойд, він був іще молодим деревцем.

Від стежки, що вела до садиби Вільяма Спенсера, розташованої вгорі понад лісом, линули дитячі голоси та сміх. Стежка виходила іншим кінцем на вулицю, проте бічна доріжка зникала між сусідських городів, тож діти ходили до школи навпростець.

Стара Леді Ллойд поспішно причаїлася за зграйкою молоденьких ялин. Вона не любила юних Спенсерів, бо ті немов завжди боялися її. Стара Леді бачила їх крізь гілля. Діти радісно прошкували стежиною: двоє старших попереду, двійнята позаду, тримаючи за руки струнку та високу дівчину – імовірно, нову вчительку музики. Від торговця яйцями Стара Леді чула, що вчителька винайняла кімнату у Вільяма Спенсера, проте не знала імені дівчини.

Гурт наблизився; Стара Леді Ллойд зацікавлено глянула в бік учительки, і серце її стрепенулося й забилося так, як не билося вже багато-багато років, дихання прискорилося, а сама вона затремтіла, немов у пропасниці. Хто, *хто* ж це така?

З-під солом'яного капелюшка нової вчительки музики вибивалися гарні каштанові кучері – вони мали такий самий відтінок і спадали такими самими хвилями, як інші кучері,

які Стара Леді Ллойд іще пам'ятала зі свого минулого; з-під кучерів дивилися великі фіалкові очі, обрамлені чорнющими віями та бровами – ці очі Стара Леді Ллойд знала незгірше за власні; обличчя нової вчительки музики, витончене, тендітне, радісне й по-дівочому жваве, нагадувало обличчя з минулого життя Старої Леді... О, ця дивовижна подібність у кожній рисі! Лице, яке пам'ятала Стара Леді Ллойд, було бліде, та вродливе; утім, жіночний і милий вид цієї дівчини яснів здоров'ям. Вони проминули сховок Старої Леді; дівчина засміялася на слова когось із дітей, і... ох, як добре Стара Леді Ллойд пам'ятала цей сміх! Вона вже чула його колись – і саме під оцим буком.

Провівши їх поглядом аж до лісистого пагорка за мостом, Стара Леді Ллойд вирушила додому, ступаючи, наче вві сні. Кривий Джек завзято копався в саду; зазвичай Стара Леді майже не розмовляла з ним, бо не схвалювала його слабкості до пліток, але сьогодні вийшла до нього – шляхетна літня жінка у фіолетовій шовковій сукні в золоті блискітки, із сонячними іскорками в білих косах.

Кривий Джек бачив, як вона виходила з дому, і подумав собі, що Стара Леді Ллойд, мабуть, захворіла: вона здавалася кволою та блідою. Тепер, уздрівши її знову, він вирішив, що помилився. Щоки Старої Леді порожевіли, а очі блищали. За час прогулянки вона помолодшала щонайменше на десять років. Кривий Джек сперся на заступ і виснував, що гарнішої жінки немає в цілому світі. Чого ж вона така стара скнара?

– Пане Спенсер, – люб'язно мовила Стара Леді – вона завжди люб'язно зверталася до нерівних собі, коли взагалі зважала на них, – чи можете ви назвати мені ім'я нової вчительки музики, яка оселилася в пана Вільяма Спенсера?

– Сильвія Грей, – відповів Кривий Джек.

Серце Старої Леді знову стріпнулося. Але вона й так уже знала це. Знала, що дівчина з кучерями, очима й сміхом Леслі Грея – напевне його дочка.

Кривий Джек плюнув на долоню й знову став до праці; утім, язик його був швидший, ніж заступ, і Стара Леді по-жадливо слухала. Уперше вона раділа й співала осанну його балакучості. Кожне слово для неї було «золотим яблуком в оздобі срібній»*.

Того дня, коли прибула нова вчителька музики, Кривий Джек саме працював у Вільяма Спенсера, а жоден важливий і вартий пізнання факт – принаймні як то здавалося збоку – не минав Джекової уваги. Переповідати те, про що він довідався, Кривий Джек любив так само, як винюхувати плітки, тож годі сказати, хто тішився більше протягом наступних півгодини – він сам чи Стара Леді Ллойд.

У підсумку з оповіді випливало таке: батьки панни Грей померли, коли вона була немовлям; її виховувала тітка; сама ж панна Грей була дуже бідна й дуже честолюбна.

– Хоче співати вчитися, – договорив Кривий Джек, – і, бігме, мусе, бо я ще-м такого не чув. Вона співала нам піс-ля вечері – я собі думав, наче то ангел. Так мене пронизало, ніби як світлом. Спенсерові малі вже дуріють од неї. Вона собі має двадцять учнів – тут, у Графтоні, і в Ейвонлі.

Стара Леді вислухала розповідь Кривого Джека, пішла до своєї віталеньки й сіла при вікні, щоб обміркувати почуте. Вона аж тремтіла від захвату.

Донька Леслі! Ця Стара Леді теж спізнала кохання. Колись давно – сорок років тому – вона була заручена з Леслі Греєм, студентом коледжу, який одного літа вчителював у спенсервейльській школі – то було золоте літо життя Маргарет Ллойд. Леслі був замріяним сором'язливим юним красенем із честолюбними літературними сподіваннями, які, на їхнє обопільне переконання, мали неодмінно принести йому щастя й славу.

А потім, наприкінці золотого літа, сталася прикра сварка. Леслі поїхав розгніваний, та згодом написав, але

* Див. Біблія, Прип., 25:11 (за пер. І. Хоменка).

Маргарет Ллойд, усе ще в полоні своєї пихи й образи, відповіла йому досить різко. Більше листів не надходило, Леслі Грей не вернувся до неї; аж ось одного дня Маргарет усвідомила, що кохання назавжди зникло з її життя. Так і вирушила вона долиною тіней бавити свій самотній, химерний вік.

Багато років потому Стара Леді Ллойд почула про одруження Леслі, потім надійшла звістка про його смерть. Його літературні мрії не втілилися в життя. Більше вона нічого не чула й не знала – аж донині, коли побачила його доньку, яка пройшла, не помітивши Старої Леді в ялиновому сховку.

– Його дочка! А могла б стати й моєю, – стиха проказала Стара Леді Ллойд. – О, я хотіла б знати й любити її – а раптом вона також полюбила б мене? Але не можу. Не можу допустити, щоб донька Леслі довідалася, яка я вбога, як низько впала. Це буде нестерпно. А вона живе так недалечко, моя люба дівчинка, – стежкою вгору, на пагорбі. Я щодня бачитиму, як вона минає гайок – буде мені хоч така втіха. Але, ох, я мрію зробити щось і для неї... подарувати маленьку радість! Як би то було приємно.

Того вечора в гостьовій спальні Стара Леді Ллойд уздри-ла світло в прогалині між деревами на пагорбі. Вона знала, що то світитися в гостьовій кімнаті Спенсерів. Отже, це світло Сильвії. Стара Леді Ллойд стояла в темряві й дивилася на нього, доки воно не згасло – а серце її немов сповнювалося пахощами, такими, як ті, що линуть від засушених трояндових пелюсток. Вона уявляла, як Сильвія ходить кімнатою, розчісує й заплітає довгі лискучі коси, готуючись до сну, відкладає набік прикраси й інші дівочі дрібнички. Коли світло згасло, Стара Леді Ллойд завважила при вікні тендітну білу постать, яка стояла навколішки в м'якому саяві зірок; тоді Стара Леді також улякла й проказала власну молитву. Вона вимовляла ті самі прості слова, що й завжди, але цього разу вони були натхненні новим почуттям; завершила ж молитву Стара Леді Ллойд новим проханням: «До-

рогий Отче, допоможи мені вигадати, що зробити для неї, – маленьке, крихітне, таке, що і я подужаю».

Усе життя Стара Леді Ллойд спала в тій самій кімнаті – з вікнами на північ, у бік ялинового гаю – і любила її, проте наступного дня без жалю переїхала до гостьової спальні. Відтепер вона житиме тут: Стара Леді Ллойд мусить бачити світло Сильвії. Вона поставила ліжко так, щоб, лежачи, споглядати цю земну зірку, яка зненацька осяяла темні затінки її душі. Стара Леді Ллойд була щаслива. Вона давно вже не відчувала щастя, але тепер у життя її, наче сон, увійшло дивне нове зацікавлення, далеке від скрутних життєвських обставин, та все ж принадне й утішливе. Крім того, Стара Леді вигадала, що зможе зробити для Сильвії – «маленьке, крихітне», таке, від чого дівчина зрадіє.

Спенсервейльці звикли смутитися, що в їхнім селі немає весняних квітів; тамтешня молодь звичайно ходила по них за шість миль – на ейвонлійське пустище. Стара Леді знала те, чого не знали вони. Часто блукаючи самотою, вона знайшла невеличку місцинку – похилий піщаний пагорок біля стежки в лісі, що перебував у власності одного городянина. Навесні там розсипалися біло-рожеві квітки сунічника.

Саме туди й подалася назавтра Стара Леді Ллойд. Ішла вона лісовими стежками під темним склепінням ялин – жінка, достоту свідомо власного доброго наміру. Уперше за стільки років весна здавалася їй доброю та прекрасною, нова любов увійшла в її серце, а зголодніла душа розкошувала цією божественною поживою.

На піщаному пагорку Стара Леді Ллойд відшукала ціле багатство. Набрала квітів у кошик, радіючи, що може зробити панні Грей таку приємність, а вдома на клапті паперу поставила підпис «Для Сильвії». Навряд чи хтось у Спенсервейлі знав її почерк, та задля певності, що її не викриють, Стара Леді Ллойд змінила його, пишучи великими круглими літерами, неначе дитина. Вона віднесла букет униз до гаю й поклала в заглибині поміж міцними коренями старезного бука, а записку наштрикнула на стебло однієї з квіток.

Потім Стара Леді Ллойд припишлася за ялинами. Щоб легше було ховатися, вона навмисне вбрала зелену сукню. Довго чекати не довелося. Сильвія Грей спустилася з пагорба разом із Метті Спенсер, підійшла до містка, побачила квіти й захоплено зойкнула. Тоді помітила власне ім'я, і захват поступився місцем подиву. Стара Леді Ллойд приглядалася крізь гілля, сміючись від утіхи, що її задум удався.

– Це мені! – проказала Сильвія, піднімаючи квіти. – Невже такі справді мені? А від кого?

– Мабуть, від Кріса Стюарта, – захихотіла Метті. – Учора він ходив до Ейвонлі. А мама каже, що ти подобаєшся йому: вона переконана, адже бачила, як він дивився на тебе, коли ти позавчора співала. Такі дивацтва – це в його душі, він соромиться розмовляти з дівчатами.

Сильвія спохмурніла. Їй не подобався тон, яким промовляла це Метті, але вона любила квіти й добре ставилася до Кріса Стюарта, скромного й працьовитого сільського хлопця. Вона взяла букет і сховала в ньому обличчя.

– Хай хто це зробив, віднині я його боржниця, – весело мовила Сильвія. – Обожаю первоцвіти. Вони так солодко пахнуть!

Коли дівчата пішли, Стара Леді Ллойд вибралася зі сховку, зарум'яніла від переможної радості. Хай собі Сильвія думає, неначе то квіти від Кріса Стюарта: так навіть краще, бо тоді вона не здогадається, хто справжня дарувальниця. Найважливіше те, що дівчина зрадіє. Це цілком задовольняло Стару Леді, у якої проясніло на душі, тож до свого самотнього дому вона верталася, осяяна трепетним щастям.

Невдовзі усі в Спенсервейлі подекували, буцім Кріс Стюарт що два дні носить учительці музики квіти в буковий гай. Сам Кріс заперечував це, та йому не вірили. По-перше, у Спенсервейлі не ріс сунічник, по-друге, Кріс що другого дня мусив їздити в Кармоді, бо ж возив на маслоробню молоко, а сунічник у Кармоді ріс, а по-третє, всі Стюарти вирізнялися романтичністю. Хіба ці свідчення неочевидні?

Сильвія ж не надто переймалася дитячою закоханістю Кріса та його делікатними натяками. Вона вважала, що з його боку це дуже мило – не турбувати її іншими виявами почуттів, і згодна була тішитися квітами.

Стара Леді Ллойд чула всі ці плітки від торговця яйцями, і слухала їх зі сміхом в очах. Торговець яйцями міг присягнутися, що ніколи не бачив Старої Леді такою бадьорою, як тієї весни; її мовби щиро цікавили справи молоді.

Стара Леді Ллойд молодшала завдяки своїй таємниці. Доки відцвів сунічник, вона що два дні мандрувала до пагорка із квітами, а потім ховалася між ялин, дивлячись, як попри неї проходить Сильвія Грей. Щодня вона дедалі сильніше любила її й тужила за нею. Уся тамована ніжність її ества огортала дівчину, яка цього навіть не усвідомлювала. Стара Леді Ллойд пишалася витонченою вродою Сильвії, її лагідним сміхом та голосом. Вона полюбила юних Спенсерів – за те, що обожнювали Сильвію; вона заздрила пані Спенсер, бо та могла дбати про Сильвію. Навіть торговець яйцями нині здавався їй чарівним, бо приносив новини про Сильвію – її визнання, професійний успіх, любов і шану, яких вона вже зажила між громади.

Стара Леді й не мріяла розказати Сильвії правду. Бідність вадила їй навіть замислитися про це. Добре було б познайомитися з нею, спілкуватися в цій дальній старій садибі, увійти в її життя. Але цього не мало статися. Гордість Старої Леді все ще була сильнішою за любов. Тільки цим вона не могла ще пожертвувати, і певна була, що ніколи й не зможе.

II. ЧЕРВНЕВИЙ РОЗДІЛ

У червні сунічник відцвів, але розквітнув сад Старої Леді Ллойд, тож Сильвія щоранку знаходила на звичному місці букет – духмяні молочно-білі нарциси, вогненні тюльпани, чарівні гілочки дицентр, колючі біло-рожеві запашні

ранні трояндочки. Стара Леді Ллойд не боялася викриття, бо ж такі самі квіти росли чи не в усіх спенсервейльських садах, поміж яких був і сад Стюартів. Кріс Стюарт, якого брали на кпини через учительку музики, лише всміхався й нічого не казав. Він добре знав, хто насправді дарує Сильвії квіти, оскільки рішуче постановив собі довідатися, щойно про нього пішов «сунічниковий поголос». Та позаяк очевидно було, що Стара Леді хоче лишити це в таємниці, Кріс нікому не розповів. Йому завжди подобалася Стара Леді Ллойд – відколи десять років тому вона знайшла його, заплаканого, у лісі з пораненою ногою, забрала до себе, промила та перев'язала рану, ще й дала йому десять центів на цукерки. Того дня Стара Леді Ллойд лишилася без вечері, але Кріс про це не дізнався.

То був найкращий червень у житті Старої Леді Ллойд. Тепер, замість ненавидіти, вона радо вітала прийдешні дні.

– Нині всі вони незвичайні, – захоплено сказала собі Стара Леді: майже щодня їй щастило побачити Сильвію.

Навіть непогожими днями Стара Леді Ллойд мужньо зносила ревматизм, ховаючись поза ялинами, з яких на неї падали дощові краплі, і дивлячись, як Сильвія проходить повз. Лише по неділях вона не бачила дівчини, і не було ще в Старої Леді таких довжелезних неділь, як того щасливого червня.

Одного дня торговець яйцями приніс їй новину.

– Завтра в церкві наша вчителька музики співатиме соло, – розповідав він.

Чорні очі Старої Леді сяйнули цікавістю.

– Хіба панна Грей співає в хорі? – запитала вона.

– Оце щойно два тижні. Скажу вам по правді, тепер його навіть слухати варт. Я собі думаю, завтра церква буде повнісінька, бо про той її спів уже всюди говорять. Мус прийти послухати, панно Ллойд.

Він показав це з викликом, бажаючи продемонструвати, що його не лякають бундючні манери Старої Леді. Вона

не відповіла, і торговець подумав, що скривдив її почуття. Він пішов, шкодуючи про сказане. Чи ж міг він знати, що в ту мить Стара Леді Ллойд забула про всіх на світі торговців яйцями? Останнє речення стерло з її свідомості всяку згадку про його мізерну особу. Усі думки, почуття та прагнення Старої Леді вирували в ній і зводилися до одного: почути соло Сильвії. Збентежена, Стара Леді Ллойд зайшла в будинок і спробувала перебороти бажання – проте не змогла, хоча й прикликала на допомогу всю свою гордість, яка промовляла: «Щоб почути спів Сильвії, доведеться піти до церкви. А в тебе й плаття гідного немає. Ти виставиш себе на глум перед ними всіма».

Та вперше до її душі промовив інший, наполегливіший голос – і вперше Стара Леді Ллойд прислухалася до нього. На жаль, вона справді не ходила до церкви, відколи змушена була перебратися в материні шовкові сукні. Сама Стара Леді вважала, що це величезний гріх, отож намагалася шанувати неділю й завжди правила собі маленьку службу – ранкову й вечірню. Вона співала три гімни надтріснутим голосом, молилася й читала проповідь, але не могла змусити себе піти до церкви у своїм допотопнім вбранні – вона, колишня законодавиця спенсервейльської моди, – і що довше Стара Леді Ллойд зволікала, то примарнішою ставала надія, що колись вона повернеться туди. Нині неможливе стало не тільки можливим, а й невідворотним. Вона повинна піти до церкви й почути спів Сильвії – хай який незугарний матиме вигляд, хай як глузуватимуть люди, хай що вони скажуть про неї.

Наступного пообіддя спенсервейльська громада була дещо вражена. Перед самим початком служби Стара Леді Ллойд зайшла до церкви й сіла перед амвоном, на лаві Ллойдів, що вже віддавна стояла порожня.

Душа Старої Леді пекла й боліла. Вона згадала власне відображення в дзеркалі перед виходом: чорна сукня, пошита за модою тридцятирічної давності, і кумедний чорний

атласний капелюшок у складку. Стара Леді думала, якою ж недоладною здається всім односельцям.

Проте насправді то було не так. Інші жінки, можливо, і здавалися б недоладними, але шляхетність манер і постави Старої Леді невловно та м'яко долала враження, яке міг би справити одяг.

Утім, Стара Леді не знала про це. Але знала, що до сусідньої лави щойно прошелестіла дружина крамаря, пані Кімбелл, вбрана в наймодніше плаття – і за тканиною, і за фасоном. Пані Кімбелл була ровесницею Старої Леді, і колись могла хіба наслідувати пишні сукні Маргарет Ллойд. Але їй освідчився крамар; тепер усе змінилося, і Стара Леді Ллойд сиділа, гірко переживаючи цю зміну й майже шкодуючи, що прийшла.

А потім усі ці прикрі думки, породжені марнославством і хворобливою пихою, здиміли під доторком Ангела Любові – так, мовби їх ніколи й не було. Сильвія Грей зійшла на хори й сіла саме там, де пообіднє сонце, падаючи на її прегарні коси, утворювало над нею німб. Стара Леді дивилася, охоплена відчуттям втамованої туги, і ціла служба була благословенна для неї, як благословенне все, що проходить крізь призму безкорисливої любові, людської чи божественної. Та хіба це не одне й те саме? Адже різниться воно тільки за ступенем, не за природою.

Стара Леді Ллойд іще не мала нагоди так добре розглянути Сильвію. Раніше вона дивилася на дівчину крадькома, і миті ці були скороминуші. Тепер Стара Леді впиалася в неї очима, наповнюючи своє зголодніле серце й щасливо всотуючи кожен найменший вияв чарівної вроди панни Грей: лискучі коси, зачесані на потилицю; той милий жест, коли довгі вії швидко опускалися під чиїмось надто зухвалим чи зацікавленим поглядом, і тендітні красиві руки, що тримали збірник церковних гімнів – так схожі на руки Леслі. Сильвія була вдягнена дуже просто – у чорну спідницю та білу блузку, – але жодна з дівчат

у хорі, з усіма їхніми цяцьками й витребеньками, була мізинця її не варта, сказав торговець яйцями своїй дружині дорогою із церкви додому.

Стара Леді Ллойд із насолодою прослухала вітальні гімни. Голос Сильвії линув над іншими й вражав слухачів. А коли старости почали збирати пожертви, над паствою прошелестів прихований захват. Сильвія підвелася й перейшла до орґана, за яким уже сиділа Джанет Мур. Наступної миті її прекрасний, щирий, чистий і сильний голос, мов дух самої мелодії, заповонив усю церкву. Ніхто в Спенсервейлі ніколи не чув такого, окрім Старої Леді Ллойд, що замолоду слухала багатьох талановитих співаків, тож і могла вважатися обізнаною суддею. Вона одразу зрозуміла, що дівчина, до якої горнулося її серце, має великий дар, і колись він принесе їй щастя та славу, якщо плекати й розвивати його.

«Я така рада, що прийшла сюди», – подумала Стара Леді.

Щойно спів закінчився, сумління змусило Стару Леді відвести думки та погляд від Сильвії й спрямувати на пастора, який протягом усієї служби лестив собі переконанням, що Стара Леді Ллойд прийшла до церкви завдяки йому. Тямущий молодий чоловік, лиш кілька місяців тому призначений опікуватися спенсервейльською паствою, щиро вважав, наче то слава про його проповіді повернула Стару Леді Ллойд до церкви.

Опісля служби сусіди Старої Леді підійшли до неї всміхаючись, щоб привітатися й потиснути руку. Вони були певні, що мусять підтримати її, коли вже вона зробила крок у правильному напрямку; Стара Леді раділа їхній сердечності, а надто – тій мимовільній повазі й пошанівку, які звичайно мала колись, і які викликала в усіх, хто її оточував. Колишня Маргарет Ллойд із подивом виявила, що досі здатна втішатися повагою людей, попри немодний капелюшок і старосвітське вбрання.

Джанет Мур і Сильвія Грей разом ішли із церкви додому.

– Ти бачила Стару Леді Ллойд? – запитала Джанет. – Я була вражена, коли та прийшла. Не пам'ятаю, щоб вона колись відвідувала церкву. Така дивачка! Заможна, але вбирається в сукні своєї матері й ніколи не купує нових речей. Дехто вважає її жадною, – співчутливо підсумувала Джанет, – але, як на мене, вона звичайна примхливиця.

– Я відчула, що це панна Ллойд, щойно вздріла її, хоча ми ніколи не зустрічалися, – задумливо мовила Сильвія. – Я мріяла побачити її – на те є певна причина. У неї дуже виразне обличчя. Я хочу познайомитися... поговорити з нею.

– Навряд чи це можливо, – безтурботно відказала Джанет. – Вона не любить молоді й нікуди не ходить. Я не хотіла б знатися з нею. Лячно: вона така зарозуміла, а її погляд немов пронизує тебе наскрізь.

«Мені не лячно, – думала Сильвія, звертаючи на Спенсер-роуд. – Але навряд чи нам удалося би потоваришувати. Якби вона знала, хто я, то незлюбила б мене. Мабуть, вона й не здогадується, що я – дочка Леслі Грея».

Наступного ж пообіддя пастор, думаючи, що залізо слід кувати, поки гаряче, пішов до Старої Леді. Йому було дуже страшно – він-бо вже чув про неї, – проте вона поведилася так чемно й шляхетно, аж він залишився в захваті, а вдома сказав дружині, що спенсервейльці просто не розуміють, що за людина ця панна Ллойд. То була чистісінька правда; утім, і сам панотець нічого не зрозумів.

Він припустився лише однієї помилки в дотриманні етикету, але Стара Леді Ллойд не присадила його, тож пастор не усвідомив свого недогляду. Прощаючись, він сказав:

– Сподіваюся, панно Ллойд, наступної неділі ми знову побачимо вас у церкві.

– Авжеж, побачите, – запевнила його Стара Леді.

III. Липневий розділ

Першого липня в буковому гаю на Сильвію чекав маленький човник із березової кори, повний суниць. То були ранні ягоди, які Стара Леді знайшла на одній зі своїх потаємних галявин. Суниці могли б стати смачним додатком до злиденного меню самої Старої Леді, але та й не думала їсти їх. Значно більше раділа вона, уявляючи, як ягоди смакуватимуть Сильвії до чаю. Згодом суниці почали чергуватися із квітами, а потім надійшов час малини й чорниць. Чорниці росли далеченько, отож Стара Леді мусила багато ходити. Іноді ночами після цього в неї боліли кості, та хіба Стара Леді зважала на це? Фізичний біль перетерпіти легше, ніж душевний, а душа Старої Леді Ллойд уперше за багато років перестала боліти. Нині вона живилася манною небесною.

Якось увечері Кривий Джек прийшов полагодити Старій Леді криницю. Вона сердечно зустріла його, бо знала, що він цілий день працював у Спенсерів, тож їй випаде змога по крихтах зібрати новини про Сильвію.

— Певно, учителька нині сумує, — завважив Кривий Джек, довівши Стару Леді Ллойд до самої межі людського терпіння оповідками про нову помпу Вільяма Спенсера, нову пральну машину пані Спенсер та нового кавалера Амелії Спенсер.

— Чому? — поплотніла Стара Леді. Невже в Сильвії сталося щось погане?

— Її просили на гулянку в місто, до брата пані Мур, а в неї й плаття катма, — відказав Кривий Джек. — Вони там усі такі принди, не пожаліють нікого. Мені розказала пані Спенсер. Панна Грей не може плаття купити, бо платить за лікаря тітці. Зажурилася, хоча й не дає знати. Але пані Спенсер знає, що Сильвія плакала вчора, як спати пішла.

Стара Леді розвернулася й почимчикувала в будинок. Жахливо! Сильвія мусить піти на вечірку — *мусить*. Але як

це влаштувати? У голові Старої Леді майнула божевільна думка про шовкові сукні її матері. Але жодна не згодиться, навіть якби вона ще встигла її перешити. Уперше Стара Леді Ллойд так гірко пошкодувала за власним утраченим статком.

– Я маю лише два долари, – сказала вона. – І мушу жити на них, доки знову прийде торговець яйцями. Чи можу я щось продати... хоч щось? Так, звісно – глечик з виноградом!

Досі Старій Леді Ллойд не спадало й на думку продати глечик із виноградом – краще вже голову, аніж глечик! Тому глечикові було двісті років, і весь цей час він належав родині Ллойдів. Цю велику посудину з округлими стінками, оперезану золотисто-рожевими пагонами винограду й із віршованими рядками, витисненими з одного боку, одержала в дарунок на весілля прабабця Старої Леді. Скільки Стара Леді Ллойд пам'ятала себе, він завжди стояв на горішній полиці буфета у вітальні, надто цінний, щоб користуватися ним.

Два роки тому поживи в Спенсервейлі шукала собі колекціонерка старовинної порцеляни. Почувши про глечик з виноградом, вона зухвало вдерлася в садибу Ллойдів і запропонувала продати його. До останнього дня свого перебування в містечку вона не забула зустрічі зі Старою Леді, проте виявилася достатньо мудрою, щоб лишити візитну картку й повідомити, що не змінить рішення щодо купівлі глечика, якщо Стара Леді колись таки надумає його продати. Колекціонери старовинної порцеляни мусять смиренно приймати відмови, а ця жінка ніколи й нічого ще не жадала так сильно, як глечика з виноградом.

Тоді Стара Леді Ллойд роздерла візитну картку на клапти, але запам'ятала прізвище й адресу. Тепер вона підійшла до буфета й витягла дорогоцінний глечик.

– Не думала я, що колись розлучуся з ним, – тужливо сказала вона. – Але Сильвії потрібна сукня, тож вибо-

ру в мене немає. Та й кому він дістанеться, коли я помру? Заберуть його чужі – то хай забирають сьогодні. Завтра вранці поїду до міста: не можна гаяти часу, якщо вечірка вже в п'ятницю. Я не була там десять років. Їхати ще страшніше, ніж продавати глечик. Але заради Сильвії..!

Наступного ранку по всьому Спенсервейлі тільки й говорили про те, що Стара Леді Ллойд подалася до міста, дбайливо несучи якусь коробку. Кожен міркував, чому вона пішла; здебільшого односельці вважали, що Стара Леді Ллойд боїться тримати гроші в чорній скрині під ліжком, доки в Кармоді вештаються два грабіжники, тож понесла їх у банк.

Стара Леді Ллойд шукала адресу колекціонерки, здригаючись від страху, що та могла померти чи переїхати. Утім, колекціонерка ніде не поділася, була цілком жива й так само охоча придбати глечик із виноградом. Стара Леді, мертвно-бліда від мук розтопаної гордості, продала глечик і пішла геть, цілком певна, що її прабабця перевернулася в труні у мить цієї оборудки. Стара Леді Ллойд почувалася зрадницею сімейних традицій.

Утім, вона несхитно зайшла до великої крамниці і, волею Провидіння, яке пильнує прості старі душі в їхніх небезпечних виправах у великий світ, знайшла доброзичливого працівника, який зрозумів, що саме їй треба. Стара Леді вибрала елегантну муслінову сукню, туфельки й рукавички, і домовилася, що все це надішлють панні Сильвії Грей, на адресу Вільяма Спенсера в Спенсервейлі.

Потім вона заплатила – усе, що дістала за глечик, лишила собі всього півтора долара на залізничний квиток, щоб їхати вільно й безтурботно, – і пішла. Прямуючи до виходу, вона раптом зіткнулася з огрядним випещеним, дорого вбраним чоловіком, який саме заходив усередину. Їхні погляди зустрілися, і чоловік уражено закликав, а приязне лице його враз побуряковіло; він підняв капелюха й знічено вклонився. Але Стара Леді дивилася крізь нього, мов на порожнє

місце, і вийшла, так і не звернувши на нього уваги. Він зробив крок услід за нею, потім зупинився й відвернувся, кисло посміхнувшись і знизавши плечима.

Стара Леді Ллойд покинула крамницю, і ніхто не міг би й припустити, що в її серці киплять зневага та презирство. Навіть заради Сильвії вона не наважилася б приїхати до міста, знаючи, що зустріне там Ендрю Кемерона. Сама лиш його поява знову сповнила її душу гіркотою, та думка про Сильвію стримувала цей потік, тож невдовзі Стара Леді вже переможно всміхалася, справедливо розмірковуючи, що в цій небажаній ситуації повелася якнайгідніше. *Вона* принаймні не тупцялася на місці, не червоніла й не втрачала здорового глузду.

«А він таки здивувався», – мстиво подумала Стара Леді. Вона тішилася, що зустріч із нею стерла з Ендрю Кемерона весь показний діамантовий блиск. Ендрю доводився їй кузенном, і в цілому світі Стара Леді Ллойд ненавиділа тільки його – ненавиділа й зневажала з усією силою своєї палкої натури. Він завдав їй та її родині чимало горя, отож Стара Леді певна була, що скоріше помре, ніж завважить його присутність.

Та враз вона рішуче забула про Ендрю Кемерона. Не слід було оскверняти ним думку про Сильвію. Того вечора вона вклала стомлену голову на подушку така щаслива, що навіть згадка про порожню полицю в кімнаті на долішньому поверсі, де завжди стояв глечик з виноградом, вразила її лише на мить.

«Добре жертвувати для тих, кого любиш... І добре мати, для кого піти на жертви», – думала Стара Леді.

Бажання росте, коли підживлювати його. У п'ятницю ввечері втіха Старої Леді змінилася несамовитою потребою уздріти Сильвію в новій сукні. Самої уяви було недостатньо; Стара Леді Ллойд уже відчувала, що мусить *побачити* дівчину.

– І я побачу її, – рішуче мовила панна Ллойд, споглядаючи світло Сильвії, що мерехтіло з-поміж ялин.

Вона закуталася в темну шаль, вислизнула з будинку й подріботіла вниз до гаю, а тоді лісовою стежкою вгору. Була туманна місячна ніч, і вітер огортав її пахощами конюшинових лук.

– Якби ж я могла взяти твій аромат... твою душу... і перелити в її життя, – у голос мовила Стара Леді, звертаючись до того-таки вітру.

Сильвія Грей стояла у своїй кімнаті, одягнена до вечірки. Навпроти неї півколом з'юрмилися захоплені Амелія Спенсер та пані Спенсер із доньками. Проте була ще одна глядачка. Надворі, попід кущем бузку, стояла Стара Леді Ллойд. Вона виразно бачила Сильвію, у вишуканій сукні, з ніжно-рожевими трояндами в косах. Троянди ці Стара Леді Ллойд лишила вдень попід буком – та їхній колір блякнув проти рум'янцю на щічках Сильвії, а очі дівчини яскріли, неначе зорі. Амелія Спенсер піднесла руку й поправила троянду, що вибилася із зачіски, і Стара Леді нерестерпно заздрила їй.

– Сукня пасує вам, як навмисне пошита, – захоплено відгукнулася пані Спенсер. – Ох, Амеліє, яка вона гарна! Хто міг би прислати її?

– Я певна, що то пані Мур стала моєю хрещеною-феею, – мовила Сильвія. – Більше немає кому. Вона таке серденько – знала, як мені хочеться піти на вечірку із Джанет. Шкода, що тітонька не бачить мене цієї миті, – і попри щасливе піднесення, Сильвія ледь тужливо зітхнула. – Ніхто не дбає про мене так, як вона.

О, Сильвіє, ти помилялася! Була ще одна дбайлива душа: Стара Леді Ллойд із проникливим, жадібним поглядом, стояла попід кущем бузку, а потім скрадливою тінню подалася до лісу крізь сад, залитий місячним сяйвом; і образ твій, утілення юної вроди, минав із нею мовчазних варткових тієї літньої ночі.

IV. СЕРПНЕВИЙ РОЗДІЛ

Якось дружина пастора подалася туди, куди спенсервейльці боялися навіть підходити – відважно завітала просто до Старої Леді Ллойд і поцікавилася, чи не прийде вона на збори швацького гуртка, які відбуваються що другої суботи по обіді.

– Ми збираємо речі для місії в Тринідаді, – сказала дружина пастора. – Панно Ллойд, ми дуже хочемо бачити й вас.

Спершу Стара Леді Ллойд мала намір відмовитися. Вона з повагою ставилася до місій і діяльності швацьких гуртків, але знала, що членський внесок на забезпечення матеріалами для шиття становить десять центів на тиждень. Бідна Стара Леді Ллойд не уявляла, де взяти їх. Утім, раптова думка не дала відмові зірватися з її вуст.

– Мабуть, дівчата теж відвідують ваш гурток? – хитро спитала вона.

– О, так, вони всі приходять, – відповіла паніматка. – Джанет Мур і панна Грей – найактивніші наші учасниці. Як великодушно з боку панни Грей – присвячувати нам суботи, єдині дні, коли вона не проводить уроків. Але в неї надзвичайно мила вдача.

– Я прийду на збори, – негайно відказала Стара Леді.

Вона постановила собі ходити на збори, навіть якщо заздалегідь змоги сплачувати членські внески їй доведеться їсти двічі на день.

У суботу Стара Леді Ллойд пішла на збори швацького гуртка, що відбувалися в домі Джеймса Мартіна, і пошила вельми вишукану одежину для місії. Вона працювала так майстерно, що могла навіть не думати про шиття – на щастя, бо ж усі її думки були про Сильвію, яка сиділа в протилежному кутку разом із Джанет Мур; витончені руки її шили картуз хлопчачу сорочечку із цупкої бавовни. Ніхто не відрекомендував Сильвії Старій Леді, і та зраділа цьому. Вона собі шила й дослухалася до дівочої балачки із протилежного

кутка кімнати. Стара Леді довідалася, що двадцятого серпня – день народження Сильвії, і враз у душі її спалахнуло непереборне бажання зробити дівчині подарунок. Усю ніч вона пролежала без сну, розмірковуючи, як їй бути, і зрештою вирішила, що, поза всякими сумнівами, повинна вигадати щось, хай як доведеться ошадити. Стара Леді Ллойд була достоту одержима цією думкою аж до наступних зборів швацького гуртка.

Наступні збори відбувалися в пані Мур. Господиня була особливо гречною зі Старою Леді Ллойд і всадила її в плетене крісло-гойдалку у вітальні. Стара Леді Ллойд воліла сидіти в їдальні з дівчатами, проте погодилася із чемності – і дістала винагороду. Її крісло стояло одразу біля дверей, а невдовзі Джанет Мур і Сильвія прийшли й усілися на ганку, де поміж кленів віяв прохолодний вітерець.

Дівчата розмовляли про улюблених поетів. Джанет обожнювала Байрона та Скотта. Сильвію захоплювали Теннісон і Браунінг.

– А знаєш, – ледь чутно мовила Сильвія, – мій батько теж був поетом. Якось він випустив збірку, і... Джанет, я ніколи її не бачила... а так хотіла б! Збірка вийшла, коли він навчався в коледжі – маленьким накладом, на подарунки для друзів. Більше він ніколи не друкувався – сердешний тато! Здається, він розчарувався в житті. Але я так мрію побачити ту книжку. У мене від нього ні аркуша не лишилося. А то була б ніби часточка його серця, душі, його особистості. Він став би для мене більш, ніж просто ім'ям.

– Хіба він не мав примірника власної книжки? І твоя мати також? – запитала Джанет.

– Мама не мала. Вона померла, народжуючи мене, але тітонька запевняє, що серед її книжок не було татових віршів. Тітонька каже, що мама не дуже любила поезію, і вона теж не любить. Після маминої смерті батько поїхав до Європи й наступного року помер. Ми не одержали нічого з його речей. Перед від'їздом він розпродав майже всі свої книжки,

але кілька улюблених віддав тітоньці – на майбутнє, для мене. Проте *його* книжки там не виявилось. Навряд чи я колись відшукаю її, та якби це сталося, я була б дуже щаслива.

Повернувшись додому, Стара Леді витягла з комода інкрустовану скриньку із сандалового дерева. У ній зберігалася маленька, тонесенька книжечка в м'якій обкладинці, загорнута в паперову серветку – найцінніший скарб Старої Леді Ллойд. На форзаці містився підпис: «Маргарет, з любов'ю від автора».

Стара Леді тремтливими пальцями гортала пожовклі сторінки й крізь сльози перечитувала вірші, хоча давно вже знала їх напам'ять. Вона подарує збірку Сильвії на день народження, і буде то один з найцінніших дарунків у світі, якщо вимірювати цінність величиною самопожертви. У цій малесенькій книжці жила безсмертна любов: давній сміх, давні сльози, давня краса, що колись цвіла, наче ружа, і понині зберігає аромат, немов засушені квіткові пелюстки.

Стара Леді видерла із книжки зрадливий форзац із підписом і пізно ввечері напередодні дня народження Сильвії, невидима в темряві, вислизнула з будинку. Вона пробиралася полями й бічними стежками, так, ніби її мандрівка мала якусь нечестиву мету, до спенсервейльської крамниці, де розташовувалася пошта. Стара Леді вкинула тоненький пакуночок у щілину для листів, і знову крадькома пошкандибала додому з дивним відчуттям самотності й втрати. Їй здавалося, що вона розірвала останній зв'язок між собою та власною молодістю, проте не шкодувала. Сильвія зрадіє, і це втамує душевну гризоту Старої Леді.

Назавтра світло в кімнаті Сильвії горіло допізна, і Стара Леді Ллойд радісно споглядала його, знаючи, що воно означає. Сильвія читала вірші свого батька, і Стара Леді повторювала їх у темряві разом із нею, шепочучи сама собі знову й знову. Вона віддала книжку, та нехай: душа її лишилася в Старої Леді, так само, як аркуш із іменем, підписаний почерком Леслі – іменем, на яке її більше ніхто не кликав.

За два тижні на зборах швацького гуртка, що відбувалися в домі Маршаллів, Стара Леді Ллойд сиділа на канані, коли це Сильвія Грей підійшла й умостилася поруч. Руки Старої Леді тремтіли, аж один кутик хустини, яку дістала собі на Різдво маленька оливковошкіра кулі* із Тринідаду, вийшов не так ретельно обметаний, як три інші.

Спочатку Сильвія говорила про швацький гурток, про жоржини пані Маршалл, і Стара Леді була на сьомому небі від щастя, хоча й приховувала це, аж манери її здавалися ще штивнішими, ніж зазвичай. Коли вона запитала, чи подобається Сильвії в Спенсервейлі, та відповіла:

– Так, тут усі дуже добрі до мене. А ще, – Сильвія стиснула голос, щоб не почув ніхто, крім Старої Леді, – тут у мене з'явилася хрещена-фея, яка робить мені найпрекрасніші, найдивовижніші подарунки.

На цих словах Сильвія чемно відвернула погляд від співрозмовниці. Та в кожному разі вона не побачила б нічогосінько. Недарма Стара Леді носила прізвище Ллойд.

– Як цікаво, – удавано байдуже відказала вона.

– Правда? Я така вдячна їй, і хочу, щоб вона знала, скільки радості подарувала мені. Все літо я знаходила на стежці гарні букети й смачнющі ягоди. Я певна, що це вона купила мені сукню до вечірки. Але найкоштовніший дарунок я одержала тиждень тому на день народження – малесеньку збілочку татових віршів. Не можу навіть описати, що я відчула, коли взяла її в руки. Я дуже хочу познайомитися зі своєю хрещеною-феєю й подякувати їй.

– Яка дивовижна загадка, чи не так? Ви зовсім не знаєте, хто вона?

Стара Леді підкреслено незворушно поставила це небезпечне запитання. Вона не наважилася б на це, якби не була переконана, що Сильвії нічого невідомо про давнє її кохання

*Кулі – дешева робоча сила з азійських колоній європейських держав, зокрема Британської імперії.

до Леслі Грея. Панна Ллойд жила в затишному полоні впевненості, що вона – остання, кого могла б запідозрити Сильвія.

Сильвія завагалася на одну коротесеньку мить, а тоді відказала:

– Я не вивідувала, хто це – бо вона, очевидно, не хоче цього. Спершу, коли з'явилися квіти й сукня, я, звісно, хотіла розкрити цю таємницю, та одержавши книжку, переконалася, що все це робила моя хрещена-фея. Я з повагою ставлюся до її таємниці, і так буде завжди. Можливо, колись вона сама прийде до мене. Принаймні я сподіватимуся на це.

– Я не була б така певна, – застережливо мовила Стара Леді. – Хрещені-феї, принаймні в усіх казках, які я читала, виявляються химерними та вередливими особами, що воліють ховатися за завісою таїни, ніж розмовляти віч-на-віч.

– Я переконана, що вона не така, і що краще я знатиму її, то чарівнішою вона здаватиметься, – весело заперечила Сильвія.

У цю мить зайшла пані Маршалл і попросила панну Грей заспівати для товариства. Панна Грей ласкаво погодилася, а Стара Леді лишилася на самоті й це її вельми втішило. Спогади про розмову були їй приємніші, ніж сама розмова. Стара Леді мала нечисте сумління, отож нервувалася й не могла радіти власному щастю. Вона стурбовано міркувала, чи Сильвія, бува, не запідозрила її, та все ж постановила собі не хвилюватися. Хто ж міг подумати, що скупа відлюдькувата Стара Леді Ллойд, що не має друзів і жертвує тільки п'ять центів на швацький гурток, – проти інших, котрі викладають десять чи навіть п'ятнадцять, – і є та хрещена-фея, яка дарує пишні святкові сукні й сама дістає подарунки від молодих, романтичних і честолюбних поетів?

V. ВЕРЕСНЕВИЙ РОЗДІЛ

У вересні Стара Леді згадала минуле літо й визнала, що воно було напрочуд щасливе. Неділі й збори швацького гуртка були розсіпані в ньому золотими крапками й комами в житейській поемі. Вона почувалася геть іншою людиною, та й односельці змінили думку про неї. Дами зі швацького гуртка завважили, що вона люб'язна й привітна, аж вирішили, що були до неї несправедливі, і що, можливо, у її поведінці знати дивацтво, а не захланну ворожість. Тепер на кожних зборах гуртка Сильвія Грей підходила до неї погмоніти, і Стара Леді дбайливо вкладала її слова в скарбничку власного серця, перебираючи їх безсонними самотніми ночами.

Сильвія ніколи не розповідала про себе чи свої наміри – хіба тоді, як її запитували про це, – а Стара Леді ревню уникала особистих розмов, тож їхні бесіди точилися довкола поверхневих тем; і не Сильвія, а панімадка розповіла Старій Леді про мрію її улюблениці.

Якось наприкінці вересня дружина пастора зайшла до старої садиби Ллойдів. Північно-східний вітер по піддашшю тужливо виспівував «жнива минули, скінчилося літо»*. Стара Леді слухала цей стогін, плетучи Сильвії кошичок із чаполочі. Напередодні вона пішки здолала весь шлях до ейвонлійських дюн і дуже втомилася. Їй було сумно. Літо, що так збагатило її життя, добігало кінця, і вона знала, що Сильвія Грей хоче наприкінці жовтня поїхати зі Спенсервейла. Серце Старої Леді обважніло, немов налите свинцем, тож вона майже зраділа дружині пастора, яка розрадила б її, хай як господиня боялася, що та проситиме гроші на новий килим у ризницю, а Стара Леді не могла пожертвувати ні цента.

Утім, дружина пастора всього лише зайшла дорогою додому від Спенсерів, без жодних незручних прохань.

* Біблія, Єремії 8:20; цит. за пер. І. Хоменка.

Натомість вона говорила про Сильвію Грей, і слова її здавалися Старій Леді перлинно-ніжним видзвоном казкової мелодії. Паніматка знай вихваляла Сильвію – яка вона добра, чарівна й гарна.

– А який голос! – захоплено сказала вона і, зітхаючи, додала: – Шкода, що нема як удосконалювати його. На думку знаних критиків, у неї велике майбутнє. Але Сильвія така бідна, що вряд чи й зможе колись навчатися, хіба що здобуде одну з таких собі стипендій Кемерона. Вона не сподівається на це, хоча вчитель співу надіслав їй кандидатуру на розгляд.

– Що це за стипендії Кемерона? – поцікавилася Стара Леді.

– Ви, певно, чули про Ендрю Кемерона, мільйонера? – спитала дружина пастора, блаженно несвідома того, що в цю мить із її вини скелет у шафі Старої Леді гучно загримотів кістками.

Бліде обличчя Старої Леді зненацька порожевіло, немов би хтось ударив її по щоці.

– Так, я чула про нього, – відповіла вона.

– У нього була улюблена донька – справжня красуня. Вона мала гарний голос, тож батько хотів відіслати її навчатися за кордон. Але дівчина померла. Це, вочевидь, розбило йому серце. Відтоді він щороку виряджає одну молоду співачку до Європи – здобути музичну освіту під керівництвом найкращих учителів – на спомин про свою доньку. Так відіслав уже дев'ять чи десять дівчат. Проте, боюся, у Сильвії Грей небагато шансів, і сама вона вважає так само.

– Чому? – жваво запитала Стара Леді Ллойд. – Я впевнена, що небагато знайдеться співачок, рівних панні Грей.

– Так, це правда. Але, бачте, стипендії – справа приватна, що цілковито залежить від вибору й примхи самого Ендрю Кемерона. Звісно, коли дівчина має впливових друзів, він зазвичай дослухається до їхніх порад. Кажуть, торішня стипендіатка перемогла не завдяки таланту, а лиш тому,

що її батько – давній Кемеронів компаньйон. Але Сильвія не має знайомих, які могли б переконати його, як не може й зробити це самотужки. Ну, я мушу йти. Надіюся, панно Ллойд, ви прийдете в суботу до нас, на збори гуртка.

– Певно, так, – неуважно відповіла Стара Леді.

І, коли паніматка пішла, вона впустила кошичок із чаполочі й довго-довго сиділа, кволо склавши руки на колінах і невидющо втупивши великі чорні очі в стіну проти себе.

Стара Леді Ллойд, така злиденна, аж мусила жертвувати шістьма коржиками на тиждень, щоб мати змогу сплатити свій внесок у швацький гурток, знала, що вона – *вона* – може допомогти дочці Леслі Грея здобути стипендію для навчання в Європі! Якби вона вирішила «вплинути» на Ендрю Кемерона – якби пішла до нього й попросила надати стипендію Сильвії Грей – вона не мала сумніву в тому, що це буде зроблено. Усе залежало від неї – чи... чи... чи *змож*е вона придушити й перебороти гордість, щоб уклінно піти до того, хто так гірко скривдив її, і попросити його про послугу.

Багато років тому батько її, прислухавшись до наполегливих рекомендацій Ендрю Кемерона, вклав весь свій невеличкий капітал у підприємство, що збанкрутувало. Авраам Ллойд утратив усе до останнього долара й довів родину до повного зuboжіння. Помилку Ендрю Кемерона можна було б пробачити, якби не міцна підозра, ба майже впевненість, що на сумлінні в нього дещо значно гірше, аніж невдале вкладення дядькових грошей. Довести щось законно не випадало; утім, очевидно було, що Ендрю Кемерон, знаний своїми «пронозливими оборудками», збільшував власні статки після кожної заплутаної угоди, що призводила до банкрутства добрих людей. Отак старий лікар Ллойд помер із розбитим серцем, певний, що небіж зумисне обдурих його.

Ендрю Кемерон не винуватив себе. Він зичив дядькові добра, а власний учинок виправдовував тим, що кожна людина буцімто завжди прагне особистої вигоди.

Маргарет Ллойд не мала виправдань для кузена. Вона вважала його винним не лише в утраті статків, а й у батьковій смерті, і так і не пробачила йому цього. Коли помер Авраам Ллойд, Ендрю, можливо, картаючись докорами сумління, прийшов до неї, ввічливо й заповідливо пропонуючи фінансову підтримку. Він запевняв, буцім лише хоче знати, що їй нічого не бракує.

Маргарет Ллойд відкинула його пропозицію в такому тоні, після якого вже годі було й сподіватися навіть звичайних розмов. Вона палко відповіла, що радше помре, аніж прийме від нього бодай цент чи послугу. Він був стриманим і виявляв незмінний добрий гумор, висловлював щирий жаль, що вона плекає таку упереджену думку про нього, і подався геть, елеєно стверджуючи, що назавжди лишиться її другом і буде готовий допомогти їй усім чим зможе, хай коли вона схоче прийти до нього.

Наступні двадцять років Стара Леді Ллойд прожила переконана, що скоріше помре в богадільні – і це не здавалося геть неймовірним, – ніж попросить Ендрю Кемерона про ласку. Утім, для себе вона справді не попросила б нічого. Але для Сильвії! Чи може вона аж так принизитися задля неї?

Розв'язати це питання було складніше, ніж продати глечик чи розлучитися зі збіркою віршів Леслі. Цілісінький тиждень Стара Леді Ллойд змагалася з гордістю та образою. Іноді, безсонними ночами, коли всі житейські тривоги й турботи здаються дрібними та незначними, вона була певна, що зможе здолати це. Але вдень, коли з портрета на стіні на неї дивився батько, а у вухах відлунював шурхіт її старомодних суконь, які вона змушена була носити через крутіїства Ендрю Кемерона, її знову охоплювали сумніви.

Проте Стара Леді так сильно, глибоко й ніжно полюбила Сильвію, що інші почуття блякли супроти цієї прив'язаності. Любов творить дива, і найміцніша вона була того холодного мрячного ранку, коли Стара Леді Ллойд рушила

на залізничну станцію Брайт Рівер і сіла на потяг до Шарлоттауна. Усі думки її поглинула справа, від самої лише згадки про яку ставало зле на душі. Начальник станції, який продав їй квиток, подумав, що Стара Леді здається незвично блідою та кволою. «Мовби ввесь тиждень ані хвилинки не спала й нічого не їла», – розповів він дружині під час вечері. – Певно, щось у неї кепсько із грішми. Удруге за літо вона вже до міста їде».

У Шарлоттауні Стара Леді з'їла свій злидений обід і почимчикувала в передмістя, де були розташовані фабрики й склади Кемерона. Шлях був далекий, та вона не мала грошей на візника, отож до розкішного кабінету, де за столом сидів сам Ендрю Кемерон, дісталася дуже втомленою.

Він глипнув на неї з подивом, та вже за мить підвівся, променисто всміхаючись і простягаючи руку.

– Кузино Маргарет! Яка приємна несподіванка! Сідайте... ні-ні, дозвольте, ось вам зручніший стілець. Ви приїхали нині вранці? Як справи в Спенсервейлі?

Стара Леді почервоніла на перші його слова. Чути ім'я, на яке її кликали батько, мати й коханий, із уст Ендрю Кемерона здалося їй святотатством. Утім, сказала вона сама собі, тепер не час гидувати. Якщо вона може просити Ендрю Кемерона про послугу, то знесе й легшу муку. Заради Сильвії вона потиснула йому руку, заради Сильвії сіла на запропонований стілець. Проте ніяка любов до жодної живої душі не змусила б Стару Леді додати привітності своїм манерам чи словам. Із достоту ллойдівською стриманістю вона одразу перейшла до справи.

– Будьте ласкаві, зробіть мені послугу, – сказала вона, дивлячись йому у вічі – не лагідно й благально, як прохачка, але виклично й зухвало, так, ніби під'юджувала його відмовитися.

– Ду-у-уже радий чути це, кузино Маргарет, – промовив він з усією своєю чемністю й улесливістю. – Я з превеликим задоволенням зроблю для вас, що тільки зможу. Боюся,

Маргарет, ви надто вороже поставилися до мене, та, присягаюся, я боляче переживав ваше лихо. Я розумію, що певні обставини зіграли проти мене, але...

Стара Леді Ллойд піднесла руку, єдиним жестом урвавши потік його красномовства.

– Я прийшла не обговорювати той випадок, – відказала вона. – З вашого дозволу, не повертаймося в минуле. Я прийшла попросити про послугу – не для себе, а для моєї юної приятельки – панни Грей, чудової співачки, яка бажає вдосконалювати свій голос. Вона бідна – тож скажіть, чи могли б ви надати їй оту вашу стипендію? Здається, її кандидатуру вже пропонували вам на розгляд, із рекомендаціями від учителя. Не знаю, що він написав про її голос, та, на мою думку, його неможливо переоцінити. Ви не пошкодуєте, давши їй змогу здобути освіту.

Стара Леді вмовкла. Вона була певна, що Ендрю Кемерон задовольнить її клопотання, але таки сподівалася, що він зробить це грубо чи неохоче. Вона прийняла б послугу набагато легше, якби їй жбурнули згоду, неначе кістку собаці. Таж ні, Ендрю Кемерон був іще запопадливіший, ніж будь-коли. Несказанною радістю для нього буде задовольнити прохання любої кузини Маргарет – він хотів би зробити для неї більше, ще більше. Її молода протезе здобуде музичну освіту – вона поїде за кордон уже наступного року, і він ду-у-уже радий...

– Дякую, – знову урвала його Стара Леді. – Я ваша боржниця. Прошу не розповідати панні Грей про моє втручання. Більше я не забиратиму вашого цінного часу. Бажаю доброго дня.

– О ні, не йдіть так швидко, – сказав він, і голос його, попри гідку улесливу сердечність, зненацька забринів справжньою добротою, бо ж навіть Ендрю Кемерону властиві були звичайні людські чесноти. Він був добрим батьком і чоловіком, свого часу дуже захоплювався кузиною Маргарет, і щиро шкодував, що «певні обставини зіграли проти

нього» в тій давній справі з грішми лікаря Ллойда. – Лишайтеся на ніч у мене в гостях, – мовив він.

– Дякую. Мушу нині ж повернутися додому, – рішучо відповіла Стара Леді, і щось у тоні її підказало Ендрю Кемерону, що сперечатися марно. Проте він наполіг на тому, щоб викликати візника і довести її до станції. Стара Леді пристала на цю пропозицію, бо потай боялася, що її власні ноги не подужають шляху. На прощання вона навіть потиснула йому руку й ще раз подякувала за те, що погодився вдовольнити її прохання.

– Нема за що, – мовив він. – Прошу вас, кузино Маргарет, не будьте про мене такої поганої думки.

На станції виявилося, що потяг до Брайт Рівер допіру пішов, і Стара Леді, на свій превеликий жаль, дві години мусить чекати вечірнього. Утомлена, вона подалася в зал очікування й сіла. Радісне збудження, що підтримувало її сили, здиміло, і вона почувалася старою й кволою. Їй нічого було їсти: вона гадала, що дістанеться додому на чай; у залі очікування стояв холод, і вона куталася в тонку стару шовкову мантилю. Їй боліли голова та серце. Вона здійснила мрію Сильвії, але тепер дівчина зникне з її життя, а Стара Леді Ллойд не уявляла, як існуватиме далі без неї. Вона несхитно висиділа дві години – пряма, незламна стареча постать, мовчки програючи битву з фізичним та душевним боєм, – а на очах у неї сновигали, сміялися й розмовляли щасливі люди.

О восьмій годині Стара Леді вийшла з поїзда на станції Брайт Рівер і непомітно ковзнула в темряву вогкої ночі. Падав холодний дощ, а садиба її була за дві милі від станції. Невдовзі Стара Леді змокла до нитки й промерзла до кісток. Вона насилу переставляла ноги, мовби в нічному жахитті. Здолавши останню милю хіба завдяки сліпому інстинкту, пошкандибала стежкою до будинку, а намагаючись відкрити двері, відчула замість холоду палючий жар. Стара Леді Ллойд пере-чепилася на порозі й зачинила двері.

VI. ЖОВТНЕВИЙ РОЗДІЛ

Уранці після мандрівки Старої Леді до міста Сильвія Грей радісно прошкувала лісовою стежиною. То був гарний осінній ранок – ясний, прохолодний і сонячний; від підмерзлої папороті, залитої й побитої вчорашнім дощем, линули дивовижні пахощі; то тут, то там клени вимахували яскравими багряними прапорцями, чи серед незмінно темних ялин мигтіла блідо-золота березова гілка. Повітря було чисте й свіже. Сильвія тішилася й ішла легким, життєрадісним кроком.

У гайку біля бука вона на мить зупинилася, чекаючи сподіваного дарунка, проте між старих посірілих коренів не лежало нічого. Щойно ж Сильвія відвернулася й намірилася йти, як уздріла Тедді Кімбелла, малого пасторського сусіду, який мчав схилом від старої садиби Ллойдів. Веснянкувате обличчя його було дуже бліде.

– Ох, панно Грей! – видихнув він. – Стара Леді Ллойд наче таки геть здуріла. Мені паніматка веліла піти до неї – сказати про збори швацького гуртка – я стукав, стукав, а ніхто не відчиняв, і я подумав, що тільки швиденько зайду, покладу записку на стіл. Відчинив двері – а там із вітальні такий дивний сміх, а тоді вийшла Стара Леді, і, ох, панно Грей, яка вона страшна! Лице червоне, очі дикі, бурмо-че щось і говорить сама до себе, а сміється, як божевільна. Я так перелякався, що втік звідти геть.

Сильвія враз ухопила Тедді за руку й помчала схилом угору. Вона не злякалася, хоча, так само, як і малий, подумала, що сердешна самотня дивакувата Стара Леді справді збожеволіла.

У садибі Ллойдів Сильвія застала Стару Леді на канапі в кухні. Тедді, надто перестрашений, щоб зайти, нишкнув на ганку. Стара Леді так і не скинула промоклої чорної сукні, у якій поверталася зі станції. Розпашіле обличчя, нестямні

очі, хрипкий голос... – утім, вона впізнала Сильвію й відвела наляканий погляд.

– Не дивися на мене, – простогнала вона. – Будь ласка, іди – мені так боляче, що *ти* знатимеш, як я зубожіла. Ти поїдеш навчатися до Європи: Ендрю Кемерон надасть тобі стипендію, я попросила – він не міг відмовити *мені*. Але, будь ласка, іди.

Сильвія нікуди не пішла. Вона одразу збагнула, що це не безумство, а гарячкове марення. Панна Грей звеліла Тедді покликати пані Спенсер, а коли та прийшла, обидві жінки вклали Стару Леді в ліжко й викликали лікаря. До вечора всі в Спенсервейлі дізналися, що у Старої Леді Ллойд запалення легень.

Пані Спенсер оголосила, що лишиться доглядати її. Інші дами також запропонували свою допомогу. Усі були добрі й чуйні. Але Стара Леді не знала цього. Марячи в пропасниці, вона не впізнавала навіть Сильвії, яка проводила з нею кожну вільну хвилину. Нарешті Сильвія дізналася про все, що припускала: Стара Леді й була її хрещеною-феєю. Стара Леді невпинно белькотіла про Сильвію, виявляючи всю свою любов до неї, виповідаючи всі жертви, які принесла. Серце Сильвії щеміло від любові й ніжності, і дівчина палко молилася про одужання Старої Леді Ллойд.

– Я хочу, щоб вона знала: я відповідаю їй любов'ю на любов, – шепотіла Сильвія.

Тепер усі довідалися, якою бідною насправді була Стара Леді. Усі таємниці її буття, які вона так ревно оберігала від сторонніх очей, вислизнули назовні – усі, крім давнього її кохання до Леслі Грея. Навіть у лихоманці вона не промовила про це ні слова – щось мовби запечатало її вуста. Утім, Стара Леді виказала все інше: муки, що їх спричиняло немодне вбрання, жалюгідні умови життя, сором через те, що їй доводиться носити старомодні сукні й платити всього п'ять центів членського внеску в швацькій гуртку, тоді як інші віддають по десять. Добродійки, що доглядали Стару

Леді, слухали все це плачучи й тяжко картаючись власними несправедливими судженнями щодо неї.

– Та хто ж гадав, що воно все так? – жалілася пані Спенсер дружині пастора. – Ніхто й уявити не міг, що її батько втратив *усі* свої гроші, хоча подейкували, буцім він дещо втратив у тій давній обладдці зі срібними копальнями на Заході. Подумати лиш, як вона жила всі ці роки, голодуючи й лежачи цілі дні в ліжку, щоб узимку заощадити на опаленні. Яке жажіття! Хоча, підозрюю, навіть якби ми знали про це, то нічого не вдіяли б: вона відчайдушно горда. Та якщо Стара Леді видужає й дозволить допомогти їй, усе буде інакше. Кривий Джек каже, буцім ніколи собі не пробачить, що брав платню за ті невеличкі послуги, які робив для неї. Віднині, якщо вона тільки погодиться, він працюватиме на неї безкоштовно. А як вона дбала про панну Грей – хіба не дивовижно? Скільки всього зробила для неї за літо – і глечик той продала, і інше також. Ні, Стара Леді не лиха, але чудна, тут ми правду казали. Усе це так сумно. Панна Грей страшенно побивається. Схоже, вона піклується про Стару Леді так само, як та дбала про неї – так переймається, начеб і не зважає, що наступного року їде навчатися до Європи. А вона таки їде – їй написав Ендрю Кемерон. Я дуже тішуся, бо не було ще на світі милішої дівчини, але вона каже, що, коли Стара Леді заплатить за це життям, то буде надто висока ціна.

Ендрю Кемерон почув про хворобу Старої Леді й сам приїхав у Спенсервейл. Певна річ, йому не дозволили зайти до кухні, але він велів усім причетним не заощаджувати на витратах чи потребах, а спенсервейльському лікарю – надсилати рахунки йому, Ендрю Кемерону, і нікому не розповідати про це. Ба більше – повернувшись додому, він найняв для Старої Леді доглядальницю, вправну добросерду жінку, яка навіть зуміла стати до праці, не скривдивши почуттів пані Спенсер, і вельми промовисто засвідчила цим власну тактовність.

Стара Леді вижила – допоміг міцний ллойдівський організм. Яюсь, забачивши поруч Сильвію, вона всміхнулася їй – кволо, ледь помітно, та цілком свідомо – і пробурмотіла її ім'я. Тоді доглядальниця запевнила, що криза минула.

Стара Леді зробилася навдивовижу терплячою й слухняною пацієнткою. Виконувала те, що їй казали, і сприйняла присутність доглядальниці як належне.

Яюсь, коли Стара Леді Ллойд оклигала достатньо, щоб трохи поговорити, вона запитала в Сильвії:

– Певно, це Ендрю Кемерон найняв панну Геес, чи не так?

– Так, – відповіла дещо налякана Сильвія.

Стара Леді завважила цей сполох і всміхнулася. У чорних очах її майнули давні жвависті і почуття гумору.

– Минули ті часи, коли я негайно й нечемно проганяла всіх посланців Ендрю Кемерона, – сказала вона. – Сильвіє, я пройшла долиною смертної темряви* і, сподіваюся, назавжди лишила позаду образи й гордоші. Я не маю вже колишньої ненависті до Ендрю. Тепер я здатна навіть прийняти його допомогу. Нарешті я можу простити йому те, що він учинив. Сильвіє, я зрозуміла, що за час хвороби витрусила всі шила з мішка. Тепер усі знають, яка я бідна, але я нітрохи тим не журюся. Я шкодую лише, що моя дурна гордість змусила викреслити із життя всіх сусідів – а вони такі добрі до мене. У майбутньому, якщо моє життя буде врятоване, – воно виглядатиме геть інакше. Я впущу в нього всю ту доброту й товарискість, які знайду в молодих і старих. Я допомагатиму їм і дозволятиму допомагати мені. Я *можу* допомогти людям: я знаю, що гроші – це не єдине, чим можна зарадити. Кожен, хто вміє співчувати й розуміти інших, має безцінний скарб, який не коштує жодних грошей. О, Сильвіє, ти теж дізналася про те, чого не мала знати. Але я не перейматимусь цим.

* Див. Псалми 22:4 (цит. за пер І. Огієнка).

Сильвія поцілувала тонку білу руку Старої Леді.

– Люба панно Ллойд, я довіку не зможу висловити всю вдячність за те, що ви зробили для мене, – щиро сказала вона. – І я так тішуся, що між нами більше немає таємниць і я можу любити вас так сильно й відкрито, як завжди того хотіла. Дякую вам, моя хрещена-фее – я така рада, що ви любите мене.

– Ти знаєш, *чому* я люблю тебе? – зболено відповіла Стара Леді. – Про *це* я теж марила?

– Ні. Але, здається, я знаю. Бо я донька Леслі Грея, чи не так? Я знаю, що тато кохав вас – мені розповів його брат, дядько Вілліс.

– Я занапастила власне життя своєю мерзенною гордістю, – сумно мовила Стара Леді. – Але ти ж любитимеш мене, попри це, правда, Сильвіє? Приходитимеш часом до мене? І писатимеш, коли поїдеш?

– Я щодня приходитиму до вас, – відповіла Сильвія. – І лишуся в Спенсервейлі ще на рік, щоб бути поруч із вами. А потім, коли поїду – дякую вам, хрещена-фее, – писатиму щодня. Ми будемо найкращими подругами, і на нас чекає пречудовий рік у гарному товаристві.

Стара Леді задоволено всміхнулася. На кухні дружина пастора, яка принесла їй миску повидла, обговорювала справи швацького гуртка з пані Спенсер. Тепле жовтневе повітря, прогріте сонцем, линуло крізь відчинене вікно, поза яким в'юнилися червоні виноградні пагони. Сонячні промені осявали каштанові коси Сильвії, немов корона слави та юності.

– Тепер я щаслива, – глибоко й захоплено зітхнула Стара Леді Ллойд.

III.

КОЖЕН СВОЄЮ МОВОЮ*

Медвяне сяйво осіннього сонця густо лилося крізь багряно-бурштинове листя кленів на подвір'ї старого Авеля Блера. Будинок його мав однісінькі двері, та й ті майже завжди стояли відчинені. Чорний песик-безвушко з перебитою лапою майже завжди куняв собі на вичовганій брилі червоного пісковика, що служила старому Авелю ганком, а на ще більш понищеному підвіконні завжди спав сірий кіт. У будинку на хисткому кривоногому стільці майже завжди сидів старий Авель.

Там він сидів і нині – маленький, покорчений ревматизмом старий чоловічок із неприродно великою головою, довгим, колючим чорним волоссям і зморшкуватим, засмаглим лицем. Чорні запалі очі його вряди-годи зблискували золотавими вогниками спідлоба. Такий чудернацький вигляд мав старий Авель Блер, а чи повадився він так само химерно – про те вам розкажуть жителі Нижнього Кармоді.

Останніми роками – і нині теж – старий Авель Блер був майже завжди тверезий. Він сам, його кіт і песик – усі любили грітися в променях стиглого пообіднього сонця і, сидячи так на порозі, Авель майже завжди поглядав у височінь блакитного неба над юрмищем кленів. Проте сьогодні він роздивлявся темні, заповишені крокви на власній кухні, де висіло в'ялене м'ясо, вінки цибулі, жмути

* Процитовано однойменний вірш американського поета й викладача В. Г. Каррута (1859–1924 рр.) про вияви божественного начала у світі.

сушеного зілля, рибальське знаряддя, рушниці й шкури забитих тварин.

Та Авель не бачив нічого цього, поринувши в сокровенні видіння; лице його ясніло райською насолодою, а потім кривилося від пекельного болю. Він бачив себе: бачив, ким став і ким міг би бути – як завжди, коли Фелікс Мур грав старому на скрипці. І це страшне щасливе видиво – начебто Авель знову юний, а попереду в нього велике й чисте життя, – було таке справжнє й усеохопне, що врівноважувало навіть пекуче усвідомлення соромітної старості, коли всі душевні скарги розтринькано, і перестороги Мудрості лишилися непочутими.

Фелікс Мур стояв перед Авелем, спиною до брудної печі, у якій догоряв обідній вогонь, розсипаючись на блідий безживний попіл. Підборіддям Фелікс притримував брунату потерту скрипку старого Авеля, і очі його теж дивилися вгору, на крокви, і бачили те, чого не дано промовити жодною мовою – тільки мовою музики, і тільки палкому, несамовитому духові скрипки. Феліксові недавно виповнилося дванадцять; обличчя його було ще обличчям дитини, яка не знає ні горя, ні гріхопадіння, ні каяття. Лише великі темно-сірі очі дивилися не по-дитячому, бо проглядали крізь них усі ті давно спопелілі серця, що колись журилися й тішилися, боролися та зазнавали поразки, перемагали й лестили. Глухі, безнадійні їхні ридання відлунювали в дитячій душі й виливалися в музиці.

Фелікс був гарним хлопцем. Так уважали й кармодці, що одвіку не виїздили нікуди з дому, і старий Авель Блер, котрий за ціле життя помандрував був світами, і навіть превелебний Стівен Леонард, який і паству повчав, і сам намагався вірити, буцім краса – то омана, а врода – марнота*.

Фелікс, тендітний хлопчина з похилими плечима й тонкою смаглявою шиєю, звик гідно та високо тримати голову,

*Див. Прип., 31:30, за пер. І. Огієнка.

наче олень. Чорне волосся, рівненько підстрижене над самими бровами, спадало йому на вуха, а після дивних маніпуляцій Джанет Ендрюс, пасторської економки, набуло сивявого блиску. Лице і руки Фелікс мав білі, мов виточені зі слонової кості, у великих благородно-сірих очах видно було розширені зіниці, риси обличчя нагадували контур камеї. Місцеві кумасі вважали Фелікса хворобливим і здавна казали, що пастор не зможе виховати його; утім, на ці похмурі пророцтва старий Авель Блер лише всміхався, накручуючи свої сиві вуса.

– Житиме Фелікс, житиме, – упевнено повторював він. – Цих і не доб'єш, поки вони не виконають, що мусять. А Фелікс мусить-таки – хай лише пастор йому дозволить. А коли ні – то не хотів би я опинитися в його шкурі на Суді Божому, ой, не хотів би. Гріх вадити намірам Усевишнього, щодо себе чи щодо інших. Їй-бо, я навіть часто думаю, що непростенний гріх.

Односельці вже й не запитували, що має на увазі старий Авель Блер – давно збагнули марність цієї справи. Коли чоловік живе так, як Авель прожив майже ціле життя, чи дивно, що він меле такі нісенітниці? А якщо припустити, що пан Леонард, ледь не занадто благочестивий, як на просто-го смертного, має на сумлінні непростенний гріх – хіба ж він слухатиме Авелеві балачки? Звісно, від скрипки шкоди хлопцеві не було, і щодо цього пан Леонард, мабуть, справді повадився занадто суворо. А знаєте, чому? Усе через Феліксового батька.

Хлопець опустив скрипку і, тяжко зітхнувши, повернувся до Авелевої кухні. Авель сумно всміхнувся йому, немов людина, яка побувала в катівських лещатах.

– Ох, як ти граєш, – голос його здригнувся, – ох, як ти граєш! Я ще такого не чув. А ти ж і не вчився з дев'ятирічного віку, і не вправлявся, як слід – хіба отут, із цією моєю побитою скрипкою. І сам отак її опанував! Твій дід, певне, й слухати не хоче, щоб ти вчився музики, га?

Фелікс похитав головою.

– Ні, Авелю. Він хоче, щоб я був пастором. Пастором бути добре, та в мене навряд чи вийде.

– Не тим, що в церкві. Пастирі всякі бувають, і кожен має промовляти до людей своєю мовою – якщо тільки справді зичить їм добра, – замислено мовив Авель. – Твоя мова – музика. Дивно, що твій дідо сам того не бачить, він же мудрий чоловік. Ліпшого пастора я й не знав. Божа людина, коли тільки здатна така існувати. І він тебе любить... о, так, любить, наче зіницю ока.

– І я люблю його, – тепло відповів Фелікс. – Так люблю, що навіть заради нього спробую стати пастором. Не хочу, та спробую.

– А ким ти хочеш бути?

– Видатним скрипалем, – озвався Фелікс, і бліде обличчя його зненацька порожевіло. – Я хочу грати тисячам слухачів, і щоб вони дивилися на мене так, як ви. Іноді мене дрож бере від вашого погляду – але яка то приємна дрож! На татовій скрипці я грав би краще. Колись він сказав, що скрипка ця має душу, яка очищується від земних гріхів. Я не розумію, що це означає, та знаю, що вона була жива. Тато вчив мене грати на ній, відколи я зміг тримати її в руках.

– Ти любив свого батька? – запитав старий Авель, не зводячи із хлопця очей.

І знову той зашарівся, прямо й незворушно дивлячись у вічі своєму старому другові.

– Ні, – серйозно й рішуче промовив Фелікс. – І вам не варто було питати мене про таке.

Настала Авелева черга шарітися. Кармодці в житті не повірили б, що це можливо, і, певне, в усьому світі лише оцей сіроокий хлопчик з докірливим поглядом спромігся б змусити обвітрене лице старого Авеля почервоніти так густо.

– Так, мабуть, не варто – мовив Авель. – Але я завжди помиляюся. Помиляюся та й годі. І тут я для всіх лише

«старий Авель» – усе через ті помилки. Тільки ти й твій дідो звете мене паном Блером. А крамар той, Вільям Блер, заможний, шанований, замолоду й наполовину не був такий розумний, як я. Це правда, вір чи ні. А найгірше, маленький Феліксе, те, що мені вже байдуже, чи я там «пан Блер», чи всього-на-всього «старий Авель». Не байдуже, лише коли ти граєш. Тоді я почуваюся так, як одного разу, давно, коли бачив ту дівчинку. Її звали Енн Ширлі, вона у Катбертів мешкала, в Ейвонлі. Ми розговорилися в крамниці Блера. Вона могла будь-кого забалакати, ой, могла. Я сказав тоді про щось – буцімто це вже не має значення для такого побитого шістдесятилітнього пенька, як я. А вона подивилася тими своїми велетенськими, безгрішними очиськами – так, наче я промовив жахливу ересь, – і каже: «А ви не думаєте, пане Блер, що з літами всі речі для нас набувають дедалі більшого значення?» І то так серйозно, начебто їй не одинадцять років, а сто. Каже: «Зараз усе в житті має для мене *велике* значення, – руки склала отак, наче молитися, й каже: – а коли мені виповниться шістдесят, то, певно, матиме вп'ятеро більше». І дивиться так, і говорить, аж я присоромився, що мене вже нічого більш не хвилює. Але ти не журися. Кому потрібні мої жалюгідні старечі думки... То що там сталося зі скрипкою твого батька?

– Дідусь її в мене забрав, коли я переїхав сюди. Напевно, спалив. А мені її часто бракує.

– Приходь собі, коли схочеш пограти. Моя коричнева скрипка завжди до твоїх послуг.

– Так, я знаю. І дуже тішуся. Але мені завжди потрібно грати. А сюди я приходжу, коли стає вже нестерпно. Я думаю, що не повинен цього робити навіть тоді, і щоразу кажу собі, що це встанне, бо знаю, що дідусеві це не сподобається.

– Він же ніколи не забороняв тобі?

– Ні, але він не підозрює, чого я до вас ходжу. Навіть не уявляє. А якби знав, то напевне заборонив би. І мені від

цього так гірко. Але я *мушу* приходити. Пане Блер, ви знаєте, чому дідусь не дозволяє мені грати на скрипці? Бо на органі дозволяє, коли тільки я виконаю все інше, і музику любить. Я не розумію, а ви?

– Я розумію і навіть знаю, але не можу сказати тобі. Це не моя таємниця. Колись він, мабуть, сам тобі розкаже. Але не забувай, маленький Феліксе, що він усе це робить не дарма. Я не можу його винуватити, знаючи те, що знаю, хоч і думаю, що немудро він чинить. Зіграй мені ще щось – тільки хороше, радісне, щоб у мене залишився добрий післясмак, коли ти підеш. Оте останнє, що ти грав, піднесло мене на небеса... але вони так близько до пекла, і ти таки скинув мене туди.

– Я вас не розумію, – мовив малий Фелікс Мур, здивовано суплячи гарні, вузькі чорні брови.

– Ні... і не треба тобі розуміти. Таке розумієш, тільки коли ти людина, яка хотіла була зробити щось і стати *людиною*, справжньою... а тоді раптом виставила себе на посміховисько всім чортам. Але ти таки розумієш... якось ти все розумієш, бо як інакше воно лилося б на світ із твоєю музикою? Як ти це робиш, маленький Феліксе?

– Сам не знаю. Але я граю для всіх по-різному. Так дивно виходить... із вами отак, а коли ще й Джанет зазирає послухати – то інакше. Не так проникливо – радісніше, мабуть, і самотніше. А коли тут була Джессі Блер, мені кортіло співати й сміятися, наче скрипка в моїх руках сама бажала співати й сміятися.

Запалі очі старого Авеля сяйнули чудним золотавим вогником.

– Боже, – видихнув Абель, – хлопець уміє проникати людям у душі й грає те, що бачить там його власна душа!

– Що ви кажете? – здивувався Фелікс, пестячи скрипку.

– Нічого, маленький Феліксе... не переймайся... грай. Грай щось веселе, жваве. Не лізь мені в душу – тобі там, дитяті, не місце, – грай щось своє, солодке, радісне, чисте.

– Я зіграю, як почувуюся сонячним ранком, коли співають птахи, і я забуваю, що повинен стати пастором, – просто відповів Фелікс.

Чарівлива, весела мелодія, наче видзвін потічка чи пташиний переспів, хлюпотіла в повітрі, понад стежиною, яку один за одним безшелесно встеляли багряні та золоті кленові листки. Превелебний Стівен Леонард слухав її дорогою – і превелебний Стівен Леонард усміхався. До нього, усміхненого, збігалися діти, та й дорослі почувалися так, нібито з-поза земних своїх клопотів і тривог узділи землю обітовану з верхів'я Пісги*.

Превелебний пан Леонард любив музику, як любив усе гарне, належне до матеріального чи духовного світу. Утім, він навіть не розумів, скільки всього любить лише за красу, – інакше зажурився б і зневірився. Він і сам був гарним чоловіком: стрункий, молодий на вид, попри свої сімдесят уже років. Обличчя мав виразне й вродливе, та знати в ньому було чоловічу силу й суворість, сині очі ясніли юнацьким завзяттям. Навіть сріблясто-сива чуприна не старила панотця. Усі обожнювали його, і був він гідний такого ставлення, як мало котрий зі смертних.

«Знову Авель тішиться скрипкою, – думав пан Леонард. – Як гарно грає! Обдарований скрипаль. Але як він може грати таке – побитий старий пеньок, що потонув уже в найглибшій безодні гріха? Три дні тому – уперше за рік – він валявся, п'яний, як чіп, у Шарлоттауні на самісінькій ринковій площі з прибудними псами, а нині грає на скрипці так, як може хіба що юний архангел з небесних схилив. Ну, та мені буде легше. Авель завжди готовий розкаятися, коли доходить до скрипки».

* У Біблії – гора, з верхів'я якої Мойсей побачив Обіцяну Землю (див. Повторення Закону, 34:1–4). Історично – гора Нево на території теперішньої Йорданії.

Пан Леонард ступив на ганок. Чорний песик вискочив назустріч пасторові; сірий кіт потерся йому головою об ногу. Авель Блер нічого не помітив: відбиваючи такт рукою, він усміхався музиці Фелікса, і очі його знову були молоді, знову сяяли сміхом і щастям.

– Феліксе! Що це таке?!

Фелікс випустив смичок на підлогу, крутнувся й побачив діда. Очі старого палахкотіли болем і розпачем; погляд онука затуманило каяття.

– Дідусю... пробачте, дідусю, – заплакав хлопець.

– Ні, чекайте... пождіть, – заперечно підвівся Авель. – Це моя провина, пане Леонард. Не сваріть його. Я вмовив малого пограти... сам на скрипку відваги не мав... ну, після п'ятниці. І я його вмовив... не відчепився б, доки він не заграв би. Це все через мене.

– Ні, – закинув голову Фелікс. Його мармурово-біле обличчя немовби палахкотіло відчайдушною правдою та презирливою нетерпимістю до рятівної лжі старого Авеля. – Ні, дідусю, це не Авелева провина. Я навмисне прийшов сюди, бо думав, що ви йдете до затоки. Я часто приходжу сюди пограти, відколи живу у вас.

– Феліксе, то ти весь час обманював мене?

У дідусевому голосі не було чути гніву – тільки безмежний смуток. Тонкі онукові уста здригнулися.

– Дідусю, пробачте, – благально прошепотів він.

– Ви ж ніколи не забороняли йому, – сердито втрутився Авель. – Будьте справедливі, пане Леонард... справедливі.

– Я справедливий. Фелікс переступив мою волю – не з букви, а з духу*. Ти згоден, Феліксе?

– Так, дідусю. Я вчинив погано... і знав, що чиню погано, щоразу, коли приходив. Пробачте, дідусю.

– Феліксе, я пробачу, але ти даси мені обіцянку – тут і негайно – більше ніколи в житті, до кінця твоїх днів, не торкатися скрипки.

* Див. 2 Послання до Коринтян, 3:4–6.

Обличчя хлопця залила несамоविта хвиля темного багрянцю. Він скрикнув, мовби від удару батоґом, і Авель підхопився на рівні ноги.

– Пане Леонард, не вимагайте від нього такої жертви! – розлючено проґарчав він. – Це гріх! Це гріх, чоловіче! Що засліпило вас? Ви – *сліпець*! Невже ви не бачите хлопця? У душі в нього музика! Не дати їй виходу – мука, смертельна мука... чи навіть гірше!

– Це диявольська музика, – жагуче відказав панотець.

– Можливо, таж вона й Господня. Не забувайте про це, – уже спокійніше озвався на це старий Авель.

Уражений пан Леонард подумав, наче Авель богохульствує, докірливо зиркнув на нього й відвернувся до внука.

– Феліксе, пообіцяй мені.

Голос його звучав так само суворо, а на обличчі не здригнувся жоден м'яз. Старий безжально та безоглядно користувався владою над юним, сповненим любові серцем. Збагнувши, що вибору в нього немає, Фелікс побілілими вустами пролопотів:

– Я обіцяю, дідусю.

Пан Леонард полегшено зітхнув. Він знав, що слова буде дотримано, як знав і Авель. Той сумовито підійшов до змарнілого Фелікса й забрав у нього скрипку. Не сказавши ні слова – навіть не глянувши на панотця, – вийшов із кухні до невеличкої спальні, грюкнувши за собою дверима з виразом справедливого гніву. Проте невдовзі він уже крадькома виглядав із вікна на діда з онуком. Доріжкою поміж кленів гості йшли додому; пан Леонард поклав онукові руку на голову й скося глянув на нього. Фелікс закинув руку дідові на плече й усміхнувся. Погляди їхні ясніли незглібною довірою, любов'ю та... та приязню. І знову очі старого Авеля спалахнули докірливим золотавим вогнем.

– Як вони люблять один одного, – заздрісно прошепотів він. – Як люблять і мучать!

Удома пан Леонард подався молитися в бібліотеку. Фелікс побіг шукати втіхи до Джанет Ендрюс, худенької невисокої миловидої економки, що мала звичку непохитно й щільно стискати вуста. Пан Леонард розумів, що Джанет осудить його рішення так само, як старий Авель. Нічого не скаже – тільки подивиться за вечерею з-понад чашки... Але пан Леонард переконаний був, що чинить найкраще; сумління не турбувало його, хоча на серці було неспокоїно.

Тринадцять років тому його донька Маргарет замалим не розбила те серце, коли віддалася проти батькової волі. Мартін Мур був професійним скрипалем – визнаним, хоча аж ніяк не великим. Золотокосу, тендітну пасторську доньку він зустрів у Торонто, в гостях у її подруги, і закохався з першого погляду. Маргарет і сама покохала його всім своїм щедрим дівочим серцем, і вийшла за нього заміж попри неохвалення батька. Обурення превелебного Стівена Леонарда викликала не Мартінова кар'єра, а він сам. Зятеве минуле не дозволяло пасторові вважати Мартіна гідним його дочки, та й розуміння людської природи підказувало йому, що з Мартіном Муром ніяка жінка не зможе довго бути щасливою.

Маргарет Леонард не повірила батькові. Вона віддалася за Мартіна Мура й рік прожила, немов у раю. Можливо, цей рік і народження сина відшкодували їй три наступні, гіркі роки. А потім вона померла так само, як і жила – лагідна, вірна дружина. Померла на самоті, бо чоловік її виступав із концертним туром, а хвороба прогресувала так стрімко, що навіть батько не встиг востаннє побачити доньку. Її забрали додому й поховали поруч із матір'ю на невеликім церковнім цвинтарі в Кармоді. Пан Леонард хотів узяти дитину до себе, але Мартін Мур не дозволив.

Шість років потому він також помер, і здійснилося заповітне бажання Стівена Леонарда: син Маргарет переїхав до нього. Дід чекав на онука зі змішаними почуттями. Він мріяв побачити хлопчика, та водночас боявся узріти мініатюрну копію Мартіна Мура. Що, як малий буде

схожий на свого бурлаку-батька, чи й гірше – успадкує його прокляту безпринципність, мінливу вдачу та гультьяйські інстинкти? Отак нестерпно мучився пан Леонард аж до появи Фелікса.

Хлопчик виявився несхожим ані на батька, ані на матір. Натомість пан Леонард бачив перед собою обличчя жінки, спочилої під землею тридцять років тому – обличчя власної молодшої дружини, яка померла, народжуючи їхню єдину дочку. Знову на нього дивилися її ясні темно-сірі очі, знов перед ним були тендітні риси її обличчя, виточеного немов зі слонової кості, та плавні вигини брів, знову у погляді прозирала її душа. Відтоді старий прив'язався до внука всім серцем, і вони любили один одного любов'ю, міцнішою за жіноче кохання.

Фелікс перебрав від батька тільки любов до музики. Проте малий був генієм, а Мартін Мур – лише талановитим скрипалем. Фелікс уособлював батьків хист, материну проникливу мудрість і тонке, невловне та загадкове чуття, яке вочевидь перейшло йому разом із зовнішністю від бабці. Мартін розумів, який фах судився його дитині, тож і почав викладати синові тонкощі свого мистецтва, заледве той навчився тримати в руках смичок. Оселившись у Кармоді, дев'ятирічний Фелікс уже опанував скрипальську науку так, як більшості музикантів це не вдається й за ціле життя. Із собою він привіз батькову скрипку – єдине, що Мартін Мур спромігся лишити малому, – але то була скрипка Ама-ті*, і в Кармоді ніхто не міг собі уявити, чого вона варта. Пан Леонард забрав інструмент; більше Фелікс його не бачив. Ночами він гірко плакав, проте дідусь не знав цього, а Джанет Ендрюс, коли й підозрювала, – майстерно тримала

* Ама-ті – родина майстрів смичкових музичних інструментів. Жили й працювали в 16–17 ст. у італійському місті Кремон. Засновник школи Андреа Ама-ті (бл. 1533 – бл. 1612 рр.) створив класичну форму скрипки. Його онук Ніколо (1596–1684 рр.) був учителем Антоніо Страдіварі.

язик за зубами. Вона й собі не вбачала ніякого лиха в скрипці, і певна була, що пан Леонард передає куті меду, проте безталанному зайді, який наважився б висловити подібне припущення їй у вічі, це просто так не минулося б. Джанет потурала Феліксові, закриваючи очі на його походеньки до старого Авеля Блера, і бозна-як заколисувала після цього своє пресвітеріанське сумління.

Почувши про обіцянку, яку превелебний пан Леонард узяв з онука, Джанет скипіла від обурення; утім, вона «знала своє місце», тож ні словом не прохопилася, – а все-таки виявляла своє несхвалення так явно, що суворий старий господар невдовзі відчув, якою холодною та ворожою зробилася атмосфера в його колись мирному домі.

Пан Леонард від щирого серця бажав онукові стати пастором, так само, як бажав би цього своєму рідному синові. На його цілком справедливую думку, найвище людське покликання полягало в служінні іншим, та він помилявся, гадаючи, що поле служіння вужче, аніж насправді, що дбати про потреби людства не можна в різноманітні, однаково до речні способи.

Джанет сподівалася, що превелебний пан Леонард не вимагатиме від Фелікса дотримання обіцянки, проте сам Фелікс, інстинктивно розуміючи суть усеосяжної любові, знав, що дарма сподіватися попуску від дідуся. Хлопець зобов'язав сам себе додержати слова і з букви, і з духу. Не ходив до старого Авеля, навіть на органі більше не грав, хоча це й не було заборонено: усяка музика будила в нім пекучу тугу та незборимий захват. Натомість він закопався в підручники й так уперто зубрив латинські та грецькі дієслова, що невдовзі став найкращим учнем у класі.

Тільки раз упродовж зими він майже порушив слово. Одного березневого вечора, коли капіж уже видзвонював наближення квітня, а попід брезклим снігом учувалося пульсування весни, Фелікс вертався додому сам. У видолинку

неподалік від пасторського дому назустріч йому гайнула весела мелодія. Малий чорноокий наймит-француз грав на губній гармонії, сидючи на паркані понад струмком. Музика нуртувала в цьому вбогому босякові й лилася назовні з простацького іграшкового інструмента. Фелікс пожадливо затремтів. По-братському всміхаючись, Леон простягнув йому гармоніку, і Фелікс кинувся на неї, мов виголоднілий звір на їжу.

Та потім рука його зупинилася. Авжеж, Фелікс пообіцяв не торкатися тільки скрипки, та він відчував, що, коли бодай трохи скоритися цій жазі, вона змете все на своїм шляху. Якщо тут, у цьому туманному видолинку, зіграти на губній гармонії Леона Бута, то нині ж увечері Фелікс помчить до старого Авеля... помчить неодмінно. Хлопець жбурнув інструмент ошелешеному Леонові й метнувся пагорбом угору, наче його переслідували. Леон злякався виразу його личка; злякалася й Джанет, яка зустріла Фелікса в передпокої.

– Дитино, що з тобою? – скрикнула вона. – Ти хворий? Хто тебе настрашив?

– Ні, ні, Джанет. Облиште мене, – прохрипів Фелікс і сходами вибіг нагору, до себе в кімнату.

Через годину Фелікс вийшов на чай – уже спокійний, хоч і незвично блідий та з фіолетовими синцями попід велетенськими очима. Пан Леонард поглянув на нього стривожено, мовби щойно збагнув, що цієї зими онук спав з лиця ще сильніше проти звичайного. Він так сумлінно працює в школі... і швидко росте. Треба буде відвезти його кудись на канікули.

– Кажуть, Наомі Кларк дуже хвора, – мовила Джанет. – Цілу зиму лежала, а нині вже й не встає. Пані Мерфі певна, що та вмирає, але ніхто не наважується сказати. Наомі не вірить і ліків пити не хоче. І нікого при ній нема – тільки та благувата Меггі Пітерсон.

– Мабуть, мені слід піти до неї, – ніяково промовив пан Леонард.

– Не завдавайте клопоту собі – вона ж вас не прийме. Грюкне дверима перед вашим носом, як звикле. Наомі зіпсу-та жінка... але гірко думати, що вона лежить там сама, і не дбає про неї ніяка здорова душа.

– Наомі Кларк – погана жінка, що прожила безчесне життя, але чомусь вона мені подобається, – завважив Фелікс повільно й замислено, як завжди, коли промовляв дивні речі.

Пан Леонард метнув докірливий погляд у бік Джанет, мовби хотів запитати, чому під її опікою Фелікс опановує такі сумнівні знання про добро і зло; Джанет і собі позирнула на господаря. Якщо дитина ходить до школи, – безмовно відповідала служниця, – то чи винна вона, Джанет, у тім, що хлопець набирається там не самої лише арифметики й латини?

– Та що ти знаєш про Наомі Кларк, щоб вона тобі подобалася чи ні? – запитала Джанет. – Чи ти хоч бачив її колись?

– О, так, – мовив хлопець, накладаючи собі вишневого варення. – Минулого літа я був у Сосновій Бухті, коли почалася гроза. Я вирішив перечекати в Наомі. Двері були відчинені, та на мій стукіт не відповів ніхто, і я собі просто зайшов. Наомі Кларк стояла при вікні – дивилася, як небо над морем заступає хмара. Вона не запросила мене сідати, і я не сів, а підійшов до неї й теж дивився. То було моторошне видовище: чорна-чорнюща хмара й зелена вода, і таке дивне світло, – моторошне, але прекрасне. Я дивився трохи на грозу, а трохи – на обличчя Наомі, і воно теж було моторошне, але чомусь я хотів дивитися ще.

Потім ущухла гроза; ще падав дощ, і Наомі сіла й заговорила зі мною. Вона запитала, хто я такий, і, коли я сказав, попросила мене зіграти їй щось на скрипці, – Фелікс прикро глянув на дідуся, – бо, чула, я маю до того хист. Хотіла щось веселеньке, і я старався, як міг, але не виходило. Музика була страшна: вона лунала сама собою, немовби про

втрачене – щось таке, чого вже ніколи не вдасться знайти. І я ще грав, коли Наомі підійшла до мене, видерла скрипку з рук і... і *вилаялася*. «Ти, банькатий вилупку, – закричала вона, – як ти дізнався про *це?*» Схопила мене за руку... боляче схопила... викинула під дощ і дверима грюкнула.

– Яка невихована, груба жінка! – обурилася Джанет.

– О, ні, вона мала право на те, – спокійно відказав Фелікс. – Це була справедлива віддяка за музику. Вона ж не знала, що я не можу інакше, і думала, наче я це навмисне.

– А що ж то таке ти грав?

– Сам не знаю, – здригнувся Фелікс. – То була страшна мелодія... жахлива. Аж серце краялося. Та коли вже грати для Наомі, то я *повинен* був зіграти саме це.

– Не розумію я, що ти кажеш... бігме, не розумію, – збентежилася Джанет.

– Змінімо тему, – втрутився пан Леонард.

Минув іще місяць; аж якось увечері на порозі пасторового будинку з'явилася «благувата Меггі» й попросила покликати панотця.

– Наомі квіє вас, – промимрила вона. – Посвава Мегі сказати, щоб ви пишви.

– Так, авжеж, я прийду, – м'яко відповів пан Леонард. – Вона дуже хвора?

– Вмиає, – широко посміхнулася Меггі. – Сташно боїця пеква. Повіива Мегі, шо вмиає. Сьогодні вже зна. Іншим жінкам не віива, тіки Мегі. Кичава дуже.

І Меггі реготнула на свій жаский спогад. Охоплений жалем добросердий пан Леонард звелів Джанет принести бідолашній дівчині щось попити, але та заперечно похитала головою.

– Ні-ні, пасто, Мегі мусе йти до Наомі. Мегі скаже, шо пасто пийде вятувати її від пеква.

Меггі дико скрикнула й дременула крізь сосняк до узбережжя.

– Хай Бог милує, – перестрашено вимовила Джанет. – Я знала, що дівча несповна розуму, але ж не *так*. Панотче, ви йдете туди?

– Звісно, іду. Я молюся про Божу ласку для цієї знедоленої душі, – щиро мовив пан Леонард. Він ніколи не ухилявся від того, що вважав своїм обов'язком, проте обов'язок іноді повертався до нього приємнішим боком, аніж відвідини смертного ложа Наомі Кларк.

Ціле покоління жителів Кармоді сахалося тієї жінки, як сатани. Колись давно, ледь посівши парафію, пан Леонард намагався знов повернути її до церкви, але Наомі наспіхалася й глузувала з нього у вічі. Потім, зглянувшись на тих, кого вона обманула й кому розбила серце, він спробував осудити її, але Наомі знай собі сміялася. Тоді панотець був змушений дати їй спокій.

Наомі Кларк не завжди була парією. Її дитинство минуло цілком невинно, проте дівчина виявилася небезпечно вродливою, ще й рано втратила матір. Батько був знаний зі свавільної та суворої вдачі. Коли Наомі скоїла фатальну помилку, довірившись безпутному, зрадливому коханцеві, батько прогнав її з дому із криком та образами.

Наомі оселилася в покинутому будиночку в Сосновій Бухті. Якби її донька вижила, це врятувало б сердешну. Але новонароджене маля померло, і з ним – останній шанс Наомі на земну покуту. Відтоді й надалі вона трималася шляху, що вів прямісінько в пекло.

Однаке минулі п'ять років Наомі прожила стерпно й порядно. Коли Джанет Пітерсон віддала Богу душу, її недоумкувата донька Меггі залишилася сама на світі. Ніхто не знав, що робити з нею: люди не хотіли завдавати собі нового незрозумілого клопоту. Тоді Наомі Кларк пішла й запропонувала дівчині дім. Подейкували, що не буде з неї гідної опікунки для Меггі, але всі воліли не втручатися, посилаючись на невідкладні справи. Тільки пан Леонард подався вмовити

Наомі – проте вона, за висловом Джанет, лише невдячно грюкнула дверима в нього перед носом.

Хай там як, відколи Меггі Пітерсон перейшла жити до неї, Наомі Кларк уже не була грішною портовою Магдалиною.

Сонце сіло, коли панотець дістався Соснової Бухти. Затоку оповив мерехтливий серпанок сутінків. Удалині пульсувало неосяжне фіолетове море, і стогін хвиль розлягався в духмянім веснянім повітрі – стогін розпачливого, безнадійного пошуку, одвічного поневіряння й туги. Поволі згасали призахідні промені; небо над ними вже розквітало зорями, на сході здіймався місяць, море під ним сяло, чарувало й сріблилося, і човник, який гойдався на хвилях, уже обернувся на ельфійський вітрильник з-над берегів казкового краю.

Пан Леонард зітхнув, відвертаючись від безгрішної краси небес і вод до будинку Наомі Кларк. Був він зовсім маленький – одна кімнатка на першому поверсі й спальня над нею, – але для недужої при вікні, що дивилося на затоку, було споруджено ложе. Там і лежала Наомі з лампою в головах; ще одна лампа світилася збоку, хоча було ще зовсім не темно. Наомі Кларк завжди боялася темряви.

Тепер вона без упину крутилася на своїй убогій лежанці; на ящику поруч із нею сиділа Меггі, підібгавши ноги. Уже п'ять років пан Леонард не бачив Наомі й тепер тільки вражено міркував, як же вона змінилася та охляла. Чіткі гострі риси обличчя з літами зробили її невимовно схожою на відьму і, хоча Наомі Кларк було заледве шістдесят років, з вигляду їй можна було дати всі сто. Волосся розсипалося по подушці білими неохайними пасмами; руки, які вчепилися в ковдру, нагадували поморщені клешні. Не змінилися тільки очі, ясні й сині, як завжди, – але тепер вони дивилися з таким жаским та зболеним бланням, що панові Леонарду мало не зупинилося серце. То були очі істоти, знавіснілої від шалених туртур, охопленої нестямю, паралізованої диким страхом.

– Ви мені допоможете? Допоможете? – прошепотіла вона. – Мені було страшно, що ви вже не прийдете. Я боялася вмерти без вас... умерти й опинитися в пеклі. Я ще не знала, що помираю – тільки сьогодні довідалася. Ті боягузки нічого мені не сказали. Ви мені допоможете?

– Якщо не я, то Бог допоможе, – лагідно відповів пан Леонард. Він почувався таким безпорадним, таким безсилим супроти цього всеохопного, божевільного жаху. Йому вже доводилося споглядати передсмертну журбу, переляк і навіть відчай – але таке він бачив уперше.

– Бог! – різко викрикнула Наомі. – Не можу я просити Бога про поміч. Ох, я боюся пекла, але ще більше боюся Бога. Краще тисячу разів потрапити до пекла, ніж постати перед Богом, проживши життя так, як я. Мені за це соромно – і завжди було соромно. Тільки ніхто не вірив. Я була одержима пекельними демонами. Ви не розумієте... *не можете* зрозуміти... але мені завжди було соромно.

– Ти каєшся; більше нічого не треба. Бог простить тобі, коли ти попросиш Його.

– Ні, не простить! Такі гріхи, як мої, неможливо простити! Він не зможе... і Він не простить!

– Зможе, і Він простить. Наомі, Бог – це любов.

– Ні, – уперто відказала Наомі. – Бог – це не любов. І тому я боюся. Ні, ні. Бог – це гнів, судилище й покарання. А любові немає! Я не знала її на землі й не вірю, що можна знайти її в Бога.

– Наомі, Бог любить людей, як батько...

– Як *мій* батько? – Наомі зайшлася бридким верескливим сміхом. Старий панотець здригнувся.

– Ні... ні. Як мудрий, добрий, лагідний батько. Наомі, Бог любить людей так, як ти любила б своє маля, якби воно вижило.

Наомі скулилася й застогнала.

– Якби ж я могла повірити в *це*... тоді не боялася б. Переконайте мене. Якщо ви вірите самі, що Бог – це любов і прощення, переконайте й мене!

– Наомі, Ісус простив і любив Магдалину.

– Ісус? О ні, Його я не боюся. Він пробачить і зрозуміє. Він теж був людиною. А я боюся *Бога*.

– Це одне й те саме, – кволо мовив пан Леонард, розуміючи, що не зможе переконати Наомі. Марно було роз'яснювати таїну Святої Трійці біля оцього страдницького смертного ложа. – Ісус помер за тебе, Наомі. Спокутував твої гріхи на хресті.

– Ми самі спокутуємо власні гріхи, – люто відказала Наомі. – Я все життя спокутую свої, і так триватиме вічно. І я не вірю, що може бути інакше. Не вірю, що Бог може простити мені! Я калічила людей... труїла їхні душі й родини... і розбивала серця... я гірша за вбивцю! Ні... ні... ні... немає для мене надії! – голос її зірвався, вона жакливо, надсадно скрикнула. – Я потраплю до пекла! Але я не вогню боюся, а темряви! Я завжди боялася темряви – у ній так багато страшних речей і думок. Ніхто мені не допоможе! Люди не здатні, а Бога я надто боюся.

Наомі заломила руки. Пан Леонард крокував кімнатою, переживаючи щонайгострішу душевну муку. Що лишалося йому робити, що казати? У його вірі була розрада та спокій і для Наомі, і для будь-кого іншого, але пан Леонард не знав, як пояснити це мовою, що її зрозуміє вимучена душа. Він подивився на викривлене обличчя Наомі Кларк, на недоумкувату дівчину, яка сиділа в ногах її ліжка, бурмочучи щось про себе; подивився крізь відчинені двері на темні й далекі зоряні небеса – і його охопило страшне відчуття цілковитої безпорадності. Він нічого, нічого не міг удіяти! За все життя пан Леонард не відчував такої сердечної гіркоти.

– Нащо ви потрібні, коли не можете допомогти мені? – простогнала недужа. – Моліться... моліться... моліться! – зненацька заверещала вона.

Пан Леонард упав навколішки біля неї. Він не знав, що сказати. Тут не могла зарадити жодна зі знаних йому молитов. Давні прекрасні взірці, які полегшували відхід багатьом

душам, були для Наомі Кларк лише порожніми, мертвими та беззмістовними словами. Розгублений, спантеличений, пан Леонард видихнув найкоротшу й найщирішу молитву у своєму житті:

– Господи, Отче наш! Допоможи цій жінці! Заговори до неї мовою, яку вона зрозуміє!

У потоці світла, що лилося із дверей у нічну пітьму, виринуло вродливе бліде лице. Ніхто не помітив його, і за мить воно знову сховалося в тінь. Зненацька Наомі впала на подушки: губи посиніли, обличчя страшно засмикалося, а очі вирячилися. Меггі схопилася, відштовхнула пана Леонарда вбік і напрочуд уміло та вправно напоїла хвору якимись ліками. Пан Леонард, упевнений, що Наомі вмирає, з болем і гризотою в душі пішов до дверей.

Аж тоді на світло вийшла постать.

– Феліксе, це ти? – здивувався пан Леонард.

– Так, – Фелікс Мур ступив на поріг. – Джанет боялася, що ви впадете на розбитій дорозі потемки, і послала мене слідом за вами з ліхтарем. Я чекав, але потім подумав: зайду, погляну, чи ви ще надовго лишаєтеся. Коли так, я віддам вам ліхтар і повернуся назад до Джанет.

– Певно, так і зробимо. Я ще побуду тут, – відповів Стівен Леонард, міркуючи, що смертне ложе грішниці – то не найкраще видовище для юних Феліксових очей.

– Ви розмовляєте з онуком? – напад минув, і голос Наомі лунав упевнено й чітко. – Покличте його сюди, до мене.

Знехотя скорившись, пан Леонард жестом запросив Фелікса увійти. Хлопець наблизився до ліжка хворої й співчутливо дивився на неї – проте вона гляділа повз нього на панотця.

– Я щойно могла б померти, – похмуро й докірливо проказала Наомі, – померти й опинитися в пеклі. Ви не здатні допомогти мені... ви мені не потрібні. Для мене немає надії. Тепер я це знаю. – Вона звернулася до Фелікса й наказала: –

Там, на стіні, висить скрипка: візьми її і зіграй для мене. Я помираю... і я опинюся в пеклі... але не хочу думати про це. Байдуже, що ти гратимеш – я не хочу більше думати про пекло. Я завжди любила музику. У ній було те, чого я ніде не могла знайти.

Фелікс поглянув на дідуса. Старий кивнув, неспроможний заговорити від сорому. Він сидів, обхопивши руками красиву посріблену голову, доки Фелікс знімав і настроював скрипку, яка за часів колишніх п'яних гулянок зіграла так багато нечестивих поспівів. Пан Леонард почувався зрадником віри. Він міг би допомогти Наомі, проте не зробив цього.

Фелікс м'яко й розгублено водив по струнах смичком. Хлопець не уявляв, що грати. Потім він упіймав палкий гіпнотичний погляд синіх очей Наомі, яка лежала на зібганих подушках, і дивний натхненний вираз майнув на його обличчі. Він почав грати – немов пасивне знаряддя в руках усевладної сили.

Ніжна, прекрасна музика ширилася кімнатою. Забувши про свою гризоту, пан Леонард слухав її здивовано, заворожено. Він ніколи не чув нічого подібного. Як дитя може грати так? Пастор глянув на Наомі Кларк і зачудувався тому, як вона перемінилася. Де й подівся несамопитий, надсадний страх: вона слухала, затамувавши подих, не відводячи очей від хлопця. Недоумкувата Меггі Пітерсон плакала в ногах її ліжка.

Дивна музика ця бриніла невинним щастям радісного дитинства, покликом веселих вітерців і сміхом хвиль. На зміну їм прийшли нестримні та норовливі юнацькі мрії, зворушливі й чисті у своїй нестримності та норовливості, і трепет першого молодого кохання – усепоступливого й всежертвовного...

Музика змінилася. Тепер вона виповідала муки непролитих сліз, покинутого й обманутого серця. Панові Леонарду хотілося затулити вуха, щоб тільки урвати потік цієї нестерпної гіркоти. Проте на обличчі недужої видно було

незбагненне полегшення – мовби тупий, давно притлумлюваний біль нарешті був висловлений, а сама вона зцілена.

Потім надійшли гнітюча байдужість і відчай, злидні, гірке безсилля та навісне заперечення всього доброго. Мелодія зазвучала невловними лиховісними нотами, аж чиста душа Стівена Леонарда здригнулася від огиди, а Меггі скулилася й затремтіла, як перелякане звірення.

І знову музика змінилася. Тепер у ній було чути страх і агонію, каяття та благання прощення. Панові Леонарду вона здалася напрочуд знайомою. Він спробував пригадати, звідки, коли це його осінило: зі страшних слів Наомі, які вона промовляла допіру перед появою Фелікса! Пастор поглянув на внука із жаским благоговінням. Хлопець володів незвіданою силою, дивною й могутньою. Від кого вона – від Бога чи від диявола?

Музика змінилася востаннє. То була вже зовсім не музика – лише нескінченне прощення та всеохопна любов; світло, надія та спокій, що зцілювали згорьовану душу. На думку панові Леонарду, мов нізвідки, сплив біблійний вірш: «Це ніщо інше, як дім Божий, і це брама небесна»*.

Фелікс опустил скрипку й знесилено впав на стілець коло ліжка Наомі Кларк. Натхненне світло згасло на його лиці: тепер то був тільки втомлений хлопчик. Пастор, плачучи, вкляк; Наомі лежала спокійно, склавши руки на грудях.

– Тепер я розумію, – прошепотіла вона. – Досі не розуміла, а тепер... тепер *відчуваю*, що Бог – це любов. Він може простити будь-кого... навіть мене. Навіть мене... Він усе знає. І більше я не боюся. Він любить мене й простить – так само, як я любила б і прощала своє дитя, хай що чинило б воно, хай яке погане вдалося б. Пастор казав мені це, але я не могла повірити. А тепер я відчула. Хлопче, це Бог послав тебе нині до мене – сказати мені про це так, щоб я зрозуміла.

*Див. Буття, 28: 10-17 (за пер. І. Огієнка).

Наомі Кларк померла, коли над морем зійшла перша досвітня зоря. Пан Леонард підвівся зі своєї варті при місці її спочинку й пішов до дверей. Перед ним простяглася затока, сіра й сувора в слабкому ще світлі; та перші сонячні промені віддалік шматували молочно-білі тумани, якими вкрилося море й попід якими ясніла незаймана, чиста вода.

Вершечки сосон гойдалися й перешіптувались. Усе довкола співало осанну весні, воскресінню й життю, а в кімнаті Наомі Кларк лежала мертва зі спокоєм розуміння на обличчі.

Старий панотець із онуком мовчки брели додому, і жоден з них не смів порушити тишу. Джанет почастивала їх добрячим прочуханом і смачнющим сніданком, а потім звеліла обом лягти й заснути.

– Неодмінно, Джанет, неодмінно, – всміхнувся пан Леонард. – Та спершу нате вам ключ: відімкніть ним чорну скриню на горищі й принесіть мені те, що знайдете там.

Джанет пішла, а пан Леонард звернувся до хлопця.

– Феліксе, ти хочеш присвятити своє життя музиці?

Той підвів очі, і рум'янець спалахнув на його виснаженому обличчі.

– Дідусю! Ох, дідусю!

– Грай, дитя моє. Віднині я не посмію стати тобі на заваді. Благословляю тебе, і хай Господь веде тебе й підтримує, нехай дає тобі силу здійснити волю Його – промовляти до людства так, як тобі це дано. Не того я бажав для тебе, та бачу, що помилявся. Правду казав старий Авель: у твоїй скрипці живуть і Бог, і диявол. Тепер я розумію це.

Пан Леонард озирнувся. Джанет увійшла до бібліотеки зі скрипкою на руках. Серце Фелікса затріпотіло: він упізнав її. Пастор узяв інструмент у Джанет і передав онукові.

– Феліксе, це скрипка твого батька. Гляди, щоб музика твоя ніколи не служила силам зла. Не ганьби її негідними речами. Ти відповідальний за власний дар, і Господь вимагатиме звіту. Промовляй своєю мовою до людей, правдиво та щиро – і сповниться все, чого я зичив тобі.

МАЛЕНЬКА ДЖОСЛІН

– І не думайте, тітонько Нен, – рішучо відповіла пані Моррісон.

Пані Моррісон, дружина Вільяма Моррісона, належала до рішучих людей. Якщо вони заявляють, буцім чиститимуть до вечері картоплю, ясно, що іншого виходу для картоплі немає. Ба більше, до таких людей усі завжди звертаються офіційно. Пана Вільяма Моррісона часто кликали Біллі, проте, якщо спитати «Марію, Біллову жінку», жодна душа в усьому Ейвонлі не збагнула б, хто це така.

– Ви ж самі розумієте, тітонько, – наполягала вона, чистячи полуницю міцними, грубими білими пальцями. Пані Моррісон жодної миті не гаяла марно. – До Кенсінгтона десять миль, і уявіть, як пізно ви повернетесь. Ви не подужаєте такого шляху. Місяць пролежите хворі. Ви цього літа слабуєте.

Тітонька Нен зітхнула, гладячи кошеня, що крихітним сірим клубочком згорнулося в неї на колінах. Вона сама добре знала, що останніми місяцями підупала на силі. Глибоко в душі мила, вразлива та скромна тітонька Нен, знемагаючи під вагою сімдесяти своїх літ, мала незвідане передчуття, що це останнє літо, яке вона проведе тут, у Мисі Мартинів. Таж хіба не тому слід було поїхати – послухати спів маленької Джослін? Іншої нагоди може не трапитися. Почути голос маленької Джослін – голос, який захоплював тисячі людей по цілому світі, так, як багато років тому він захоплював

і саму тітоньку Нен, і решту мешканців старенького Мису Мартинів протягом золотого літа від ранку до смерку!

– Я знаю, Маріє, – благально промовила тітонька Нен, – але на це мені сил не забракне. Справді, я ж можу лишитися ночувати в Кенсінгтоні, зупинитись у Джорджа, і не стомлюся. Я так хочу послухати Джослін. Ох, як я люблю цю дівчинку!

– І чого це ви так за нею гинете? – роздратовано вигукнула пані Моррісон. – Вона ж була тут чужа, і в Ейвонлі провела тільки одні канікули.

– Яке то було гарне літо! – прошепотіла тітонька Нен. – Усі ми полюбили маленьку Джослін, неначе рідну. Божа дитина, їй неможливо було не любити. Ота Енн Ширлі, що живе тепер у Катбертів, у Зелених Дахах, чимось нагадує Джослін, хоча вони зовсім не схожі. Джослін була красуня...

– Авжеж, не те, що це руде дівчисько, – саркастично відповіла пані Моррісон. – І коли язик у Джослін був такий само довгий, як у Енн Ширлі, то дивно, як це вона не забалакала вас до смерті.

– Ні, Джослін багато не говорила, – мрійливо згадала собі тітонька Нен. – Тиха була, та всі пам'ятали те, що вона казала. І я завжди пам'ятала маленьку Джослін.

Пані Моррісон знизала гарними округлими плечима.

– Тітонько Нен, то все було п'ятнадцять років тому. Джослін уже не маленька. Тепер вона дуже відома співачка, і вже й забула про вас, будьте певні.

– Не така моя Джослін, – заперечила віддана тітонька Нен. – Та головне, що я її не забула. Ох, Маріє, я стільки років чекала – може, почую ще раз, як вона співає. Я мушу почути її, бодай разочок, доки помру. Ніколи не чула, і це остання нагода. Прошу тебе, скажи, хай Вільям відвезе мене завтра до Кенсінгтона.

– Господи, тітонько Нен, та ви вже геть здитиніли, – гримнула пані Моррісон, заносючи до комори повну миску ягід. – Дозвольте іншим судити, як буде краще для вас. Ви

не подужаєте цілого шляху до Кенсінгтона, та й Вільям завтра не зможе, і вам це відомо. Він їде на політичні збори до Ньюбриджа. Там без нього ради не дадуть.

– Хай Джордан мене відвезе, – незвично вперто просила тітонька Нен.

– Дурниці! Не можна їхати до Кенсінгтона з наймитом. Будьте розважливі, тітонько Нен. Хіба ми з Вільямом не дбаємо про вас? Хіба не робимо все задля вашого блага?

– Так, так, авжеж, – сумовито кивнула тітонька Нен.

– Отже, ви мусите зважати на нашу думку. Тому покиньте мріяти про кенсінгтонський концерт, і не діймайте більше ні себе, ні мене. Я йду на прибережне поле – покличу Вільяма додому на чай, – а ви глядіть, щоб малий не прокинувся, і щоб не википів чайник.

І пані Моррісон вибігла з кухні, удаючи, що не бачить сліз, які струмують рум'яними зморшкуватими щічками тітоньки Нен. «Тітонька дитиніє, – думала пані Моррісон, прямуючи до прибережного поля, – через кожну дрібничку плаче. Треба ж таке вигадати – хоче на концерт для літніх людей у Кенсінгтоні, ще й так наполягає! Бігме, дедалі тяжче зносити її примхи», – і пані Моррісон зітхнула сумлінно й добропорядно.

Тітонька Нен сиділа тим часом на кухні й плакала гірко, як плачуть лише старі самотні душі. Вона не витримає, вона *повинна* поїхати до Кенсінгтона! Проте старенька знала, що цього не буде – так вирішила пані Моррісон. У Мисі Мартинів слово її не підлягало оскарженню.

– Що смутить мою стареньку тітоньку Нен? – пролунав сердечний юний голос від дверей. На порозі стояв Джордан Слоун, і кругле ластате обличчя його було таким стривоженим і співчутливим, яким тільки здатне бути страшенно кругле й дуже ластате лице. Джордан, наймит Моррісонів, обожнював тітоньку Нен.

– Ох, Джордане, – схлипнула тітонька Нен, яка була геть не від того, щоб виповісти наймитові свою біду, хоч

пані Моррісон і не могла б цього уявити, – Марія не дозволяє мені їхати завтра до Кенсінгтона, щоб послухати спів маленької Джослін на концерті для літніх людей, а вона не пускає.

– Кепсько, – відповів Джордан. – Стара ти кішка, – буркнув він услід блаженно несвідомій цього пані Моррісон; накульгуючи, підійшов до тітоньки Нен і присів на канапу рядком. – Ну-ну, не плачте, – великою засмаглою рукою Джордан гладив її по худеньких тендітних плечах. – Бо ще захворієте від плачу, а як нам тут бути без вас?

Тітонька Нен сумовито всміхнулася.

– Мені вже недовго лишилося. Джордане, скоро ви житимете самі. Я знаю: щось підказує мені це, підказує безперечно... Але я охоче, радо покину цей світ... Джордане, я вже так утомилася. Тільки б іще разочок почути спів маленької Джослін.

– Чому ви так хочете на концерт? – поцікавився Джордан. – Вона ж вам не родичка?

– Ні, але дорожча... дорожча за багатьох моїх родичів. Марія каже, що це дурниця, але якби ти знав її, Джордане, ти б так не думав. Навіть Марія не думала б. П'ятнадцять років тому Джослін приїхала сюди на літні канікули. Тоді їй було тринадцять; вона була зовсім саменька на світі – мала хіба що старого дядька, який на зиму відправляв її до школи, а влітку приймав у себе й анітрохи про неї не дбав. Джордане, це дитя потребувало любові, і тут її так любили! Вільям із братами були тоді ще малі, сестер не мали. Ми всі обожнювали маленьку Джослін. Ох, яка вона була гарна – як намальована! Довгі кучері – чорні, лискучі, мов шовк, – величезні темні очиська й щічки, рум'яні, наче троянди. А голос, Боже! Вона не могла не співати! Завжди співала, весь час її голос чути було по всьому будинку. Я аж подих затамовувала – так і слухала. Джослін казала, що буде співачкою, дуже відомою. Я так і знала, що буде. Вона жила музикою. Щонеділі співала нам гімни. Джордане, мені душа

молодіє на сам тільки спогад про це! Маленька, маленька Джослін! Ми ще зо три-чотири роки листувалися, відколи вона поїхала, а тепер я нічого про неї не знаю. Мабуть, вона вже забула мене; Марія правду каже. Та я не забула, і, ох, як я хочу почути її й побачити! Завтра вона співатиме на кенсінгтонському концерті. Організатори – її друзі: інакше вона нізащо не приїхала б у таке провінційне містечко. Шістнадцять миль – а мене не пускають.

Джордан не знав, що сказати – лише розпачливо міркував. От якби він мав свого коня – відвіз би тітоньку Нен до Кенсінгтона, і хай собі пані Моррісон каже, що забажає. Хоча, по правді, для тітоньки Нен то таки шлях неблизький, а вона цього літа дуже ослабла.

– Довго вона не протягне, – бубонів сам до себе хлопчина, тікаючи геть з кухонного ганку, доки пані Моррісон відсапувалася коло інших дверей. – Умре найліпша старенька на світі. А вас, панюсю, я навчив, навчив би на добрий розум.

Останні слова, звернені до господині, Джордан промовив дуже тихенько й обачно. Він зневажав пані Моррісон, та вона мала незаперечну владу на фермі. Поступливий і м'який Біллі Моррісон слухняно виконував усі накази своєї дружини.

Так тітонька Нен і не поїхала до Кенсінгтона послухати спів маленької Джослін. Більше вона ні слова про це не зронила, але відтоді почала швидко марніти. Пані Моррісон грішила на спеку, на те, що тітонька Нен просто не хоче боротися за життя... Але тітонька Нен нічого не могла вдіяти: вона була дуже втомлена. Навіть в'язання виснажувало її. Тепер вона годинами просиджувала в кріслі-гойдалці, глядячи сіре кошеня й замислено, невидющо дивилася у вікно. Щось промовляла сама до себе – здебільшого про маленьку Джослін. Пані Моррісон, зітхаючи, немов хотіла повідомити, яку тяжку ношу доводиться їй нести, звірялася односельцям, що тітонька Нен зовсім уже здитиніла.

І все-таки будьмо справедливі до Марії Моррісон. Вона не зичила лиха тітоньці Нен, а навпаки – «з букви» ставилася до неї якнайкраще. Сумлінно задовольняла її потреби й навіть була достатньо тактовна, щоб не висловлювати своїх нарікань у присутності літньої жінки. Якщо тітонька Нен і відчувала брак доброго ставлення, то ні разу не прохопилася про це.

Осінь уже забарвила ейвонлійські пагорби золотими кольорами стиглого врожаю, коли одного дня тітонька Нен не змогла підвестися з ліжка. Вона ні на що не скаржилася – тільки на величезну слабкість. Пані Моррісон тоді сказала чоловікові, що якби це *вона* вилежувалася щоразу, коли почувається втомленою, то на фермі нічого й зроблено не було б. Утім, вона зготувала смачнющий сніданок і мовчки віднесла його нагору тітоньці Нен, яка однаково майже нічого не з'їла.

Після вечері Джордан потайки прокрався нагору до тітоньки Нен. Та лежала собі, втупившись у блідо-рожеві квіти виткої троянди, які гойдалися за вікном. Побачивши Джордана, тітонька Нен усміхнулася.

– Ті квіти так мені нагадали маленьку Джослін, – прошепотіла вона. – Любила їх, моя дівчинка. Як я за нею сумую. Джордане, якби ж я тільки раз її побачила! Марія каже, що тільки мала вереда може весь час тягнути одної й тої самої. Мабуть, воно так і є. Але я так хочу її побачити, Джордане! Дуже хочу. Всім серцем.

Джорданові дивно запекло в горлі; він слухав, мнучи у великих руках свій пошарпаний бриль. Аж раптом із думки, яка цілий день мерехтіла йому в голові, ураз постало готове рішення. Та поки що він промовчав.

– Надіюся, тітонько Нен, вам невдовзі покращає, – тільки й сказав хлопчина.

– Так, Джордане, дороженький, невдовзі покращає, – лагідно, як завжди, усміхнулася тітонька Нен. – «І не скаже

мешканець: я хворий»*. Але якби ж мені спершу побачити Джослін...

Джордан вийшов і майнув сходами вниз. Біллі Моррісон був у стайні; Джордан прочинив двері й зазирнув усе-редину.

– Пане Моррісон, відпустите мене нині? До Кенсінгтона треба...

– Їдь собі, – приязно відповів господар. – Роби, що треба, поки жнива не настали. І на тобі четвертак. Купи помаранчів для тітоньки Нен. Головнокомандувачу не кажи.

Усе це Біллі промовив напрочуд серйозно, але Джордан підморгнув йому, ховаючи гроші в кишеню.

– Коли пощастить, я привезу їй краще за помаранчі, – відказав він і побіг на пасовище. Тепер у Джордана був свій кінь – чи то пак сухоребрий коник на ймення Ден. Біллі дозволяв наймитові пасти тварину на своєму вигоні, а Джордан за це виводив її працювати на фермі. Почувши про цю угоду, пані Моррісон заходилася глузувати, не добираючи слів.

Джордан святково вбрався, запряг свого коника в одну з найкращих бричок Моррісонів і поїхав. Дорогою хлопець перечитав замітку, вирізану напередодні з шарлоттаунської «Дейлі ентерпрайз».

«Опісля концертного туру приморськими провінціями Джослін Бернетт, славетна співачка контральто, кілька днів відпочине в Кенсінгтоні. Вона гостюватиме в «Буках», у пана та пані Бромлі».

– Тепер головне мені – встигнути, – ваговито підсумував Джордан.

Він дістався до Кенсінгтона, залишив Дена в громадській стайні й запитав, як йому знайти «Буки». А коли відшукав їх – то аж злякався, бо це був розкішний маєток, який ховався від чужих цікавих очей у смарагдових заростях віддалік від дороги.

*Див. Ісаї, 33:24 (за пер. І. Огієнка).

– Уявляю, як я стукатиму в ті двері й проситиму панну Джослін Бернетт, – підсміхнувся Джордан. – Може, пошлють мене обійти будинок з іншого боку, на кухню. Але вище носа, Джордане Слоун, іди й нічого не бійся. Подумай про тітоньку Нен і не смій відступати.

Двері Джордану відчинила набундючена покоївка й витріщилася здивовано, коли той попросив покликати панну Бернетт.

– Навряд чи це можливо, – утяла вона, зневажливо оглядаючи його сільську зачіску й одяг. – А що вам потрібно від неї?

Покоївчина пиха збурила Джорданове «пересердя», як сам він казав.

– Я розповім їй особисто, – одрізав він, – а ви перекажіть, що я прибув від тітоньки Нен Моррісон з Мису Мартинів у Ейвонлі. Якщо вона не забула, їй того буде достатньо. І поквартесь, коли ваша ласка, бо я не маю зайвого часу.

Пихата покоївка вирішила бодай повестися чемно й запросила Джордана увійти – проте лишила чекати стоячи в передпокої, а сама пішла кликати панну Бернетт. Джордан зачудовано роззирався довкола. Йому ще не доводилося бувати в таких місцях. Навіть передpokій здавався хлопцеві дивовижним, а крізь прочинені двері видно було затишні кімнати, схожі на палацові зали.

– Боженьку, як вони ходять отут і нічого не перекидають?

Потім увійшла Джослін Бернетт, і Джордан забув про все на світі. Була то висока вродлива молода жінка в шовковому вбранні, а обличчя її – о, хлопець ніколи не бачив такого, і уявити не міг: невже це – маленька Джослін тітоньки Нен? Кругле веснянкувате Джорданове лице взялося багряним рум'янцем. Він перелякався й стояв неспроможний вимовити ні слова. Що їй сказати? Як говорити до неї?

Джослін дивилася на нього темними великими очима жінки, яка спізнала багато горя в житті, багато чого навчилася й здобула ціною великих зусиль.

– Ви приїхали від тітоньки Нен? – запитала вона. – Ох, я така рада. Як вона поживає? Заходьте й розкажіть мені все-все про неї. – Панна Бернетт рушила до однієї з казково вмебльованих кімнат, коли Джордан урвав її відчайдушно:

– Панюсю, я туди не піду. Там у мене не вийде. Я тут коротенько скажу. Тітонька Нен дуже хвора. Напевно... напевно, вмирає. Удень і вночі тільки за вами й тужить. Не зможе вмерти спокійно, коли не побачить вас. Вона хотіла до Кенсінгтона, на концерт, але та стара кішка... даруйте, панюсю, – пані Моррісон не пустила її. Тітонька Нен говорить лише про вас. Я був би вам, панюсю, дуже вдячний, якби ви до неї приїхали.

Джослін Бернетт стояла стурбована. Вона не забула ні Мису Мартинів, ні тітоньки Нен, але спогади ці потьмяніли з роками, а цікавіші події насиченого життя відтіснили їх на задвірки свідомості. Тепер же вони налинули на неї хвилю. Джослін пригадала все: любов, красу та спокій того давнішого літа, милу й мудру тітоньку Нен, побіля якої все було таким простим, природним і добрим. На мить Джослін Бернетт знову стала самотньою, спраглою ласки дитиною, яку тітонька Нен прийняла у своє велике материнське серце й навчила любити.

– Не знаю, – завагалася Джослін. – Якби ви прибули раніше... Сьогодні ввечері я вже їду – потяг о пів на дванадцятку. І не поїхати не можна: інакше не встигну до Монреаля, щоб підписати дуже важливий контракт. Але я *мушу* провідати тітоньку Нен. Яка ж я була байдужа й неуважна! Чому не замислилася про це? Що нам тепер робити?

– Я відвезу вас назад до потяга, – радо пообіцяв Джордан. – Ми з Деном на все готові заради тітоньки Нен. Клянуся, ви встигнете. А подумайте, яке в неї буде обличчя, коли вона вас побачить.

– Їдьмо, – тихо мовила славетна співачка.

Надвечір вони дісталися Мису Мартинів. Над ялинами, за будинком, видніло тепло-золоте склепіння. Пані Моррісон

доїла корів у корівнику; дім був порожній – тільки в кухні спало немовля, а нагорі тендітна літня жінка незмигтно дивилася у вікно.

– Сюди, панюсю, – запросив Джордан, потай радіючи, що на обрії чисто. – Я проведу вас до її кімнати.

Джослін постукала в прочинені двері й зайшла. Джордан іще встиг почути голос тітоньки Нен: «Джослін! Маленька Джослін!» – і знов йому стиснуло горло. Він радісно загупотів донизу сходами, а в кухні на нього напалася пані Моррісон:

– Джордане Слоун, що це за модну даму ти привіз? І що ти з нею робив?

– Це панна Джослін Бернетт, – відповів хлопець, роздимаючись від гордощів: адже він узяв гору над самою Марією Моррісон! – Я привіз її з Кенсінгтона, провідати тітоньку Нен. Вона зараз там, нагорі.

– Господи! – безпорадно пробелькотіла Марія Моррісон. – А я у дранті, щойно від худоби! Джордане, потримай малого – я побіжу надіну чорну шовкову сукню. Хоч би ти попередив когось! Кат його зна, хто з вас двох дурніший – ти чи тітонька Нен!

Пані Моррісон вибігла з кухні, а Джордан вдоволено захихотів.

А в горішній кімнатці, осяяній пишним призахідним сонцем, співали осанну щасливі людські серця. Джослін улякла побіля ліжка тітоньки Нен, обійнявши стареньку за шию, та ж, промінячись радістю, захоплено гладила темні коси дівчини.

– Маленька Джослін, – шепотіла вона, – я не можу повірити. Це надто щедрий дарунок – здійснення давньої мрії. Люба дівчинко, я впізнала тебе одразу. Ти зовсім не змінилася. Маленька Джослін, славетна співачка! Я знала, що так і буде. Заспівай мені, люба – одну тільки пісню, гаразд? Яка найбільше подобається твоїм слухачам. Я назву забула, але читала про неї в газеті. Заспівай мені, Джослін.

І Джослін, стоячи навколішках у призахіднім сяєві, заспівала пісню, яку не раз виконувала перед вишуканою аудиторією у відомих концертних залах. Вона співала, немов уперше, а тітонька Нен блаженно слухала, і навіть пані Моррісон унизу тамувала подих, заворожена чарівною мелодією, що розливалася по старенькій фермі.

– Ох, маленька Джослін, – удячно зітхнула тітонька Нен, коли пісня вмовкла.

І знову Джослін улякла побіля неї, і довго-довго вони розмовляли про давні дні. Один за одним зринали спогади про їхнє колишнє, незабутнє літо. Минуле вихоплювалося назовні сміхом і слізьми. Його стежками блукали уява й незмінна любов. Тітонька Нен була щаслива. Джослін розповіла їй усе про свої здобутки та біди, відколи вони розлучилися.

У низеньке віконце прокралися місячні промені. Тітонька Нен простягнула руку й торкнулася похиленої голови Джослін.

– Маленька Джослін, – прошепотіла вона, – якщо я не забагато прошу, заспівай мені ще. Пам'ятаєш, як ми щонеділі співали гімни? Як я любила отой, «Час біжить, мов крізь пальці пісок»? Люба, я не забула, як ти виконувала його. Заспівай мені ще раз, маленька Джослін.

Співачка підвелася та підійшла до вікна. Відсунувши штору, стояла вона в срібному сяйві осіннього вечора й виконувала старий і прекрасний гімн. Тітонька Нен кволо відбивала ритм пальцями по ковдрі, та коли Джослін дійшла до слів «...і милостиво судить», – усміхнена, склала руки на грудях.

Джослін замовкла й підступила до ліжка.

– Тітонько Нен, ми, на жаль, мусимо попрощатися, – проказала вона.

Але тітонька Нен заснула. Джослін вирішила не будити її, проте зняла із грудей пришпилений до сукні букетик багряних трояндочок і лагідно вклала старенькій поміж покручені від ненастанної праці пальці.

– Бувайте, мила моя... люба тітонько-мамо, – прошепотіла вона.

Унизу Джослін зустрілася з ошатною пані Моррісон, вбраною в шурхотливу шовкову сукню, усміхненою та вибачливою – але прохолодно уврала потік її гостинного красномовства:

– Дякую, пані Моррісон, я не можу лишитися на вечерю. Ні, дякую, я не хочу нічого пити. Джордан відвезе мене до Кенсінгтона. Я приїздила провідати тітоньку Нен.

– Мабуть, вона задоволена, – не вгавала Марія Моррісон. – Кілька тижнів лише про вас говорила.

– Так, тітонька Нен щаслива, – серйозно промовила Джослін. – І я також. Тітонька Нен багато мені дала. Пані Моррісон, я люблю її й не знаю інших таких, як вона – чесних, добрих, щедрих душею, правдивих та безкорисливих.

– Неймовірно, – сказала Марія Моррісон, приголомшена цією хвалебною одою славетної співачки на честь непримітної, скромної тітоньки Нен.

Джордан повіз панну Бернетт назад до Кенсінгтона; а нагорі, у своїй кімнаті, з натхненною усмішкою на вустах і букетиком у руці спала тітонька Нен. Такою зранку побачила її пані Моррісон, коли принесла сніданок. Тихе осіннє сонце лилося на ліжку, освітлюючи подушку, миле старече лице й сиві коси, і крадькома огортало багрянний букет на грудях тітоньки Нен. Спокійна, усміхнена та щаслива, спала вона тим сном, від якого немає земного пробудження, доки співає маленька Джослін.

ЯК ПОБРАТИСЯ З ЛЮСІНДОЮ

Ціла родина Пенхоллоу завжди з'їжджалася на весілля до рідні. З усіх усюд прибували вони – чоловіки, дружини, діти й онуки. Їхнє родинне гніздо було в Східному Графтоні; їхньою Меккою слугувала садиба Пенхоллоу – дім Старого Джона Пенхоллоу.

Важко було зрозуміти, хто кому ким доводиться в такому розгалуженому, багатолюдному роді. Старого дядька Юліуса вважали справдешнім дивом, бо він пам'ятав усе це й міг умить розтлумачити родинні зв'язки між будь-якими двома Пенхоллоу. Решта намагалися вгадати; молодше ж покоління Пенхоллоу родичалося без уточнень.

Нині заміж виходила Еліс Пенхоллоу, дочка Молодого Джона, – гарна дівчина, проте її весілля стало хіба що тлом для історії панни Люсінди, отож немає потреби казати про неї більше.

По обіді того весільного дня – Пенхоллоу трималися доброї старомодної традиції святкувати весілля ввечері, з бучними танцями опісля церемонії – у садибі Пенхоллоу товпилися гості, які прибували випити чаю та відпочити, перш ніж рушати до Молодого Джона. Багато хто з них проїхав по п'ятдесят миль. Молодь розмовляла та фліртувала у великім осіннім саду. Нагорі, у власній кімнаті, дружина Старого Джона провадила таємне зібрання зі своїми заміжніми доньками. Господар із синами й зятями сидів у вітальні, три невістки розташувалися в блакитній їдальні, з головою поринувши в безневинні сімейні плітки. Там були й Люсінда та Ромні Пенхоллоу.

Худа дружина Натаніеля Пенхоллоу, базикаючи з пухенькою жінкою Фредеріка Пенхоллоу, вместилася в кріслі-гойдалці й гріла ноги біля каміна, адже ясне осіннє пообіддя дихало прохолодою, а Люсінда, за звичкою, відчинила в їдальні вікно. Третя невістка, дружина Джорджа Пенхоллоу, майже не брала участі в розмові. Новенька в родині, вона лише рік тому віддалася за Джорджа. Для нього то був уже другий шлюб. Джорджева дружина лише вряди-годи стримано підкидала теми для обговорення – часом доречно, а часом зовсім не відповідні духу родини Пенхоллоу.

Ромні Пенхоллоу сидів у кутку, слухаючи жіночу балачку з таємничою усмішкою, яка завжди дратувала пухеньку дружину Фредеріка. Джорджева жінка думала, що він узагалі робить тут, у дамському товаристві? А ким уважати його? Мабуть, не дядьком, хоч він і не набагато молодший за Джорджа.

«Йому щонайменше сорок, – виснувала Джорджева дружина, – але він досі вродливий і чарівний. Я ще ні в кого не бачила такого гарного підборіддя з ямочкою».

Люсінда мала рудаво-бронзові коси та білосніжну шкіру. Вона не любила безжального сонця й розкошувала на холодному повітрі. Тепер Люсінда примостилася на підвіконні й крізь червонясте виноградне листя дивилася в сад, де падали жоржини й розливалася пурпурово-біле море айстр. Хвилясті Люсіндині коси мерехтіли попід яскравим сонцем, яке підкреслювало неперевершену чистоту її грецьких рис.

Джорджева дружина знала, що Люсінда – сестра в друзях її чоловіка, і що навіть тепер, у тридцять п'ять років, її вважають першою красунею в усій родині.

Люсінда належала до тих нечисленних жінок, чия краса не тьмяніє з віком. Вона подорослішала й дозріла, та досі здавалася юною. Старші Пенхоллоу все ще вбачали в ній дівчинку, молодші ставилися, як до рівні. Утім, Люсінда поводитися відповідно до своїх літ: добрий смак і розвинене почуття гумору берегли її від спокуси вдавати мале нетямуще

дитя. Вона була просто гарною жінкою, що уклала мирну угоду із Часом, і свіжа врода її лишилася непідвладна рокам.

Джорджева дружина любила Люсінду, ба навіть була від неї в захваті – а коли вже вона захоплювалася кимсь, то мусила поділитися своїми думками з першим-ліпшим гідним співрозмовником. Цього разу ним виявився Ромні Пенхоллоу, до якого Джорджева дружина й звернулася з милою усмішкою:

– Чи не здається вам, що наша Люсінда цієї осені напрочуд гарна?

То було нешкідливе, пусте, доброзичливе запитання – отож зрозуміло, що бідолашна Джорджева дружина спантеличилася, коли Ромні підібгав свої довгі ноги, схопився й відважив безталанній речниці нищівний пенхолловський уклін.

– Хіба ж я можу не погодитися з дамою – надто тоді, коли йдеться про іншу даму? – мовив він і вийшов геть із кімнати.

Заскочена вбивчою саркастичністю його тону, Джорджева дружина мовчки глипнула на Люсінду. Та сиділа спиною до присутніх і так само розглядала сад, але білосніжні вигини її шиї та вилиць явно почервоніли. Джорджева жінка глянула на невісток. Вони дивилися поблажливо, мов на недорікувате маля. Джорджева жінка почала розуміти, що ступила на заборонену територію, і відчула, що й сама шаріється. Яку таємницю родини Пенхоллоу розворушила вона мимохіть? Чому, чому не можна висловити комплімент Люсінді?

На щастя, запрошення до столу врятувало Джорджеву дружину від подальшої ніяковості. Проте чаювання для неї було зіпсоване: гнітючий спогад про незбагненну помилку вкупі з цікавістю перебили їй апетит. За першої ж нагоди вона потягла Фредерікову жінку в сад і там, гуляючи з нею поміж жоржин, зажадала пояснень.

Фредерікова жінка розсміялася так щиро, аж шви на її святковій коричневій сукні ледь витримали це випробування.

– Люба Сесіліє, то було *дуже* кумедно, – відказала вона милосердним поблажливим тоном.

– Чому кумедно?! – вигукнула Сесілія, ображена загадковою відповіддю та зверхнім невістчиним ставленням. – Що такого кумедного я сказала? Що такого страшного? Чому до цього вашого Ромні не можна навіть заговорити?

– Ромні – із шарлоттаунських Пенхоллоу, – пояснила Фредерікова дружина. – Він адвокат. Доводиться братом у других Люсінді, а Джорджеві – у третіх... чи навпаки? Ох, морока! Захочеш знати – спитай дядька Юліуса. Я не годна всього цього втямити. Словом, із Ромні говори, про що забажаєш – тільки не про Люсінду. Ох, ти, невинне ягняточко! Запитати його, чи не гарна Люсінда! При ній же! Авжеж, він подумав, що ти насміхаєшся – от і відповів тобі так уїдливо й грубо.

– Чому? – допитувалася Сесілія, немов заведена.

– Хіба Джордж не казав тобі?

– Ні, – роздрагувалася Сесілія. – Після весілля Джордж знай переказує мені всілякі чудасії про Пенхоллоу, але такого я ще не чула.

– Ох, люба, це наш родинний роман. Люсінда та Ромні закохані. П'ятнадцять років закохані – і весь цей час одне з одним не розмовляють!

– Отакої! – пробурмотіла Сесілія, нездатна дібрати слів. Це так залицяються в родині Пенхоллоу? – Але *чому*?

– Посварилися, – терпляче пояснювала Фредерікова жінка. – Ніхто про це не знає нічогісінько – крім того, що нам сказала сама Люсінда. Вона розгнівалася й заявила Ромні, що більше не розмовлятиме з ним до кінця своїх днів. А він відповів, що й собі до неї не звернеться, поки вона не заговорить першою. Адже вони посварилися через неї – отже, їй і миритися. Отак вони відтоді й ходять. Усі родичі намагалися переконати їх, і ні в кого не вийшло. Ромні, звісно, за ціле життя навіть не думав про жодну жінку, окрім Люсінди, та й вона не думала про жодного іншого

чоловіка. Зверни увагу – вона так і носить обручку від Ромні. Тобто вони донині заручені. А Ромні якось прохопився, що хай вона скаже єдине слово – байдуже, яке, хай навіть дошкульне й образливе, – він кине́ться до неї, і перепросить, і не муситиме порушувати обіцянку. Відтоді минуло вже кілька років, але, напевне, йому цього досі хочеться. І вони обоє так само закохані, як колись. Він завжди крутиться біля неї в товаристві – і тікає, мов від чуми, коли вона сама. Тому він сьогодні й сидів у їдальні. Здається, між ними вже не лишилося кривди. Якби ж Люсінда заговорила! Але вона не зробить цього.

– Ніколи? – спитала Сесілія.

Фредерікова жінка глибокодумно похитала кучерявою головою.

– Напевно, ні. Усе це занадто довго триває. Їй не дозволить гордість. Ми всі надіялися, що вона забуде, заманювали її в пастку, щоб тільки Люсінда змушена була мовити слово. І все дарма. Мені так прикро, бо Люсінда й Ромні створені одне для одного. Знаєш, я дуже дратуюся, коли мушу розповідати комусь про все це безглуздя. Звучить, неначе школярська сварка. Та нещодавно ми зрозуміли, що не слід у присутності Ромні згадувати Люсінду. Навіть тоді, коли йдеться про звичайнісінькі речі. Він ображається через це.

– Він *повинен* заговорити з нею! – палко вигукнула Сесілія. – Хай вона винна десять разів – він мусить не зважати й заговорити першим.

– Він не заговорить. І Люсінда також. Інших таких не поступливих і на світі нема. Це в них від діда з материного боку – старого Авессалома Гордона. Пенхоллоу не бувають такими впертими. А той їхній дід – то достеменно притча во язицех. Щось собі постановить – і мусить зробити, нехай хоч небо впаде. Іще й лихословив, – не до речі згадала собі Фредерікова жінка. – Замолоду працював у копальнях, то так і не відучився лаятися. Якби ти почула, у тебе кров похолола б у жи-

лах. Але загалом хороший був чоловік. Просто стримуватись не вмів – лаявся, наче дихав. Рідні страшенно соромилися, хоча, на щастя, ніхто з них не перебрав собі цієї звички. Ну, та Авессалом давно помер, а мертвих ганити не годиться. Сесіліє, я вже піду. Покличу Метті, хай мене зачеше, бо мені повід-риваються рукави, а перевдягатися я не хочу. Ти ж більше не будеш згадувати Люсінду в присутності Ромні, так, люба?

– П'ятнадцять років! – безпорадно прошепотіла жоржинам Сесілія. – П'ятнадцять років заручені, і весь цей час не розмовляють! Господи Боже, подумати лиш! Ох, ці Пенхоллоу!

Тим часом Люсінда вбиралася нагорі, блаженно не відаючи, що цієї миті в саду між жоржин Фредерікова жінка переповідає її любовну історію. Люсінда любила збиратися на святкування, бо дзеркало все ще було до неї ласкавим. Крім того, на ній була нова сукня – а Люсінді, що разом із овдовілою матір'ю належала до невиправно бідних Пенхоллоу, рідко вдавалося придбати собі нову сукню, ще й таку гарну, як ця. Тонку й прекрасну, цю сукню подарував їй дядько; сама Люсінда не посміла б обрати її для себе, але тепер, одягнувшись, засяяла переможним щастям вродливої жінки.

Блідо-зелена серпанкова сукня мала той самий відтінок, який найкраще підкреслював блиск рудавих Люсіндиних кіс і ясну чистоту її шкіри. Жінка вдяглася й оглянула себе в дзеркалі зі щирою втіхою. Люсінда не була марнослава, проте добре знала, що вродлива, і розглядала своє відображення, наче збоку – немов шедевр славетного живописця.

Обличчя й фігура в дзеркалі вдовольнили її. Зелені рюші та зборки підкреслювали досконалість вигинів пухкого, але не огрядного тіла. На пальці крижинкою сяйнув діамант від Ромні, коли Люсінда піднесла до вуст червону троянду й прискіпливо задивилася на плавні чіткі лінії власних пліч, підборіддя та шиї.

Жінка завважила, як пасує вбрання до її очей, як поглиблює їхній колір. Люсінда мала прекрасні очі. Якось Ромні був присвятив їм сонет, у якому порівняв їхній колір

зі стиглими чорнищами. Можливо, це звучить не вельми поетично – та пригадайте барви стиглих чорниць: від темно-фіолетової в одному світлі до ясної темно-сірої в іншому... а ще ж вони набувають туманно-бузкового відтінку ранніх польових фіалок!

– Ти красуня, – завважала Люсінда своєму відображенню в дзеркалі. – Ніхто й не подумає, наче ти стара панна. Але це правда. Еліс, яка виходить сьогодні заміж, була п'ятилітньою крихіткою, коли п'ятнадцять років тому ти заручилася з Ромні. Ти стара панна, мила, – і ти сама в цьому винна, і будеш винна завжди, уперта дочко впертого роду! – Люсінда поправила шлейф, натягла рукавички й продовжила: – Надіюся, я сьогодні не забрудню цю сукню. Хочу носити її на свята щонайменше рік, і чомусь мене посідає тривожне передчуття, що вона дуже легко брудниться. Боже, благослови щедре серце дядечка Марка! Я зненавиділа б цю сукню, якби вона виявилася простою, практичною та потворною, як ті, що дарує тітка Емілія.

Коли зійшов місяць, усі подалися до Молодого Джона. Дві милі низинами й пагорбами Люсінда проїхала в бричці з юним братом у третіх, Кері Пенхоллоу. Весілля вдалося чудове. У центрі уваги була Люсінда: повсюди за нею здійсмалися хвилі зачудування. Вона була безперечною зіркою, та все ж трохи нудилася на святі й навіть зраділа, коли гості почали роз'їжджатися.

«Невже я розівчилася радіти? – смутно подумала Люсінда. – Старію, мабуть. Це, безперечно, ознака старості – нудитися в товаристві».

А тоді горопашна дружина Джорджа Пенхоллоу знов припустилася помилки. Вона стояла на терасі, коли до неї підбіг юний Кері:

– Скажіть Люсінді, що я не поїду в садибу. Треба відвезти Марка та Сіссі Пенхоллоу до Брайт Рівер, інакше вони не встигнуть на поїзд о другій годині. Нехай Люсінда їде з кимось іншим.

Тієї ж миті Джордж Пенхоллоу, насилу стримуючи баского коня, гукнув дружину. Заскочена Сесілія прожогом кинулася до переповненого будинку. Ніхто з Пенхоллоу так і не довідався, кому ж вона переказала цю звістку, але наступного ранку висока рудокоса дівчина в блідо-зеленій серпанковій сукні, Енн Ширлі з Ейвонлі, весело сміючись, розповідала Маріллі Катберт і пані Рейчел Лінд, як пухкенька присадкувата жіночка в яскраво-рожевому капелюшку схопила її за руку, видихнула: «Кері не зможе тебе відвезти, спитай когось іншого» й побігла геть, не дочекавшись відповіді.

Отак і вийшло, що невдовзі Люсінда застала терасу геть спорожнілою. Гості роз'їхалися; кілька хвилин Люсінда розпачливо пошукала бодай когось і врешті-решт зрозуміла, що до садиби їй доведеться вертатися пішки. Не було кому її везти.

Люсінда розсердилася. Гірко виявитися забутою й кинутою напризволяще. Та гірше повертатися додому пішки, о першій ночі, сільською дорогою, у блідо-зеленій серпанковій сукні. Люсінда виявилася не готовою до цього. Вона була взута в легенькі туфельки й із теплого одягу на собі мала хіба що куций жакетик та чарівний капелюшок.

«Ох, і вигляд я матиму, дибаючи отак додому сама», – гнівно думала собі Люсінда.

Та що було вдіяти? Авжеж, Люсінда могла звірити свою халепу комусь із чужих і попросити про допомогу. Утім, горда жінка зневажливо відкинула таку можливість. Вона нікому не скаже, що родичі забули про неї. Ні, вона піде пішки, але манівцями, не путівцем, де всі проїжджі витріщатимуться на неї. Була ще коротка польова стежка: Люсінда знала кожен її дюйм, байдуже, що не ходила нею вже багато років.

Якомога охайніше вона підсмикнула спідницю, ковзнула в гостинну темряву й бічною доріжкою круг будинку рушила до хвіртки. Там поміж беріз в'юнилася стежка, а дерева, вкриті першим інеем, ряхтіли срібристо-золотими іскорками

в місячнім сяйві. Люсінда йшла, лютуючи з кожним кроком дедалі сильніше, бо допіру усвідомила, як ганебно повелися з нею рідні. Мабуть, про неї просто ніхто не згадав, а це чи не вдсятеро образливіше, ніж зумисне нехтування.

Вона підійшла до хвіртки й зауважила біля неї схиленого чоловіка. Той випростався – і в цю мить будь-хто, крім Люсінди та Ромні Пенхоллоу, скрикнув би від несподіванки.

Люсінда впізнала його з polegшенням, та водночас і з роздратуванням. Тепер їй не доведеться вертатися додому самотою. Але з Ромні Пенхоллоу! Чи не подумає він, що Люсінда втнула це навмисне?

Ромні мовчки відчинив перед нею хвіртку, мовчки зачинив за нею, мовчки пішов услід. Вони простували розлогим оксамитовим полем; у незворушному осінньому повітрі вчувався морозець, а туманний серпанок, посріблений місячним сяйвом, огорнув прозаїчні пагорби Східного Графтона, перетворивши їх на мінливі казкові вершини. Спершу Люсінда знай собі драгувалася. І треба ж було їй ускочити в таку безглузду халепу! Як сміятиметься з неї вся родина!

Ромні також драгувався пасткою, яку наготувала йому підступна доля. Він, як і більшість чоловіків, не любив виставляти себе на глум, а йти додому полем попід місяцем із коханою жінкою, з якою він уже п'ятнадцять років не розмовляє, – це, очевидно, мстива іронія випадку. Чи не подумає Люсінда, що він утнув усе це навмисне? І як сталося, що вона вертається з весілля пішки?

Так закінчилося поле. Стежка пірнула між диких вишень. Люсінда більше не сердилася, прикликавши собі на допомогу почуття гумору. Тепер вона навіть лукаво всміхалася під вуаллю.

Дикі вишні, обабіч стежки, заворожували й видавалися чарівною місячною господею звабливих лісових німф. Срібні промені пробивалися крізь гілки, переплетені над головами Люсінди та Ромні; світло й виразні тіні творили мозаїку, у якій ішли неприємні закохані. Обабіч них згущувався лі-

совий морок, і великої тиші не порушував ані шурхіт, ані вітерець.

На півдорозі Люсінду охопили сентиментальні спогади. Колись давно вони з Ромні так само верталися оцією стежиною вдвох після вечірки в Молодого Джона. Тоді так само сяяв місяць, і – Люсінда притлумила зітхання – вони трималися за руки. Тут, попід великим сірим буком, Ромні перепинив її й поцілував. Цікаво, чи згадує він про це тепер? – замислилася Люсінда, крадькома визираючи з-під мереживної вуалі.

Але він собі понуро йшов, тримаючи руки в кишенях, насунувши капелюха на очі, і навіть не зиркнув у бік великого сірого бука. Люсінда притлумила ще одне зітхання, підсмикнула неслухняний край спідниці та продовжила путь.

Стежка минала три срібlistих зораних поля й вела в низину, де тік струмок Пітера Пенхоллоу – широкий мілкий потічок, над яким упало колись старе моховите дерево, утворивши природний місток. Люсінда й Ромні безпорадно втупилися в бурхливу воду. Люсінда саме вчасно пригадала, що не розмовляє з Ромні, бо з вуст її ледь не зірвався розгублений вигук. Стовбура не було! Що ж їм робити, як перетнути струмок?

Оце так лихо! Поки Люсінда розпачливо міркувала, як тепер бути, Ромні відповів – не словами, а діями. Він просто взяв Люсінду на руки – наче малу дитину, а не дорослу пишнотілу жінку – і разом з нею рушив убрід на інший берег.

Люсінда лише зітхнула. Вона не могла заборонити Ромні нести її – та й однаково не здатна була промовити ані слова, так обурилася рішучим учинком свого супутника. А потім сталася катастрофа. Ромні послизнувся на підступному круглому камені... щось оглушливо булькнуло... і ось вони з Люсіндою вже сиділи посеред струмка.

Люсінда підхопилася на ноги першою. Зіпсована серпанкова сукня жалюгідно прилипла до тіла. Усі халепи та

кривди налетіли на неї хвилику, очі блиснули в місячнім світлі. Ніколи в житті Люсінда Пенхоллоу так не гнівалася.

– *Ти д-д-дурень!* – крикнула вона, і голос її аж затремтів від люті.

Ромні покійно видряпався за нею на берег.

– Пробач мені, Люсіндо, – сказав він, марно тлумлячи підозрілий смішок. – Я страшенний незграба. Той камінь вислизнув у мене з-під ноги. Пробач мені... за це... і за інше.

Люсінда не принизила себе відповіддю. Вона стояла на пласкому кругляку й викручувала свою горопашну зелену спідницю. Ромні зиркнув на неї із тривогою.

– Ходімо швидше, Люсіндо, – озвався він. – Бо ще застудишся й помреш.

– Я ніколи не застуджуюся, – процідила Люсінда крізь зуби. – Мене турбує сукня... турбувала. Поквапся краще сам – ти змок, а застуди підхоплюєш легко. Ну ось... ходімо.

І, знов підхопивши свій обважнілий шлейф, такий невагомий і ніжний п'ять хвилин тому, Люсінда стрімко рушила стежкою через поле. Ромні наздогнав її й узяв попід руку, як колись. Деякий час вони йшли мовчки. Потім Люсінда затрусилася від тамованого сміху – і хихотіла, доки вони із Ромні дійшли до паркану, що відділяв садибу Пенхоллоу від Пітерового поля. Там вона зупинилася, відкинула з обличчя вуаль і подивилася просто на Ромні.

– Ти про це думаєш, – вигукнула вона, – і я також. Нам є що згадувати до кінця наших днів. Але якщо ти, Ромні Пенхоллоу, прохопишся мені про це бодай словом, я ніколи тобі не пробачу!

– Не прохоплюся, – пообіцяв Ромні. Сміхотливі нотки в голосі його увиразнилися, але Люсінда вирішила на нього не сердитися. Вони із Ромні мовчки підійшли до хвіртки. Люсінда серйозно подивилася йому в очі.

– Це був атавізм, – сказала вона. – Спадок дідуся Гордона.

У садибі Пенхоллоу майже всі вже спали. Сонні гості приїздили додому й розходилися по кімнатах. Ніхто не помітив, що Люсінди серед них немає: усі вважали, що вона приїхала з кимось іншим. Дружини Фредеріка, Натаніеля та Джорджа Пенхоллоу сиділи в їдальні самі. Мерзлякувата дружина Натаніеля Пенхоллоу розпалила вогонь із трісок і гріла ноги перед сном. Три жінки впівголоса обговорювали весілля, коли відчинилися двері, й Люсінда, статечна навіть в обвислій сукні, ввійшла, ведучи за собою геть мокрого Ромні.

– Люсіндо Пенхоллоу! – хором вигукнули невістки.

– Я мусила повертатися пішки, – холодно відказала Люсінда. – Ми з Ромні йшли крізь поле, а струмок лишився без містка, тож Ромні мусив переносити мене. Він послизнувся, ми впали у воду – і все. Ні, Сесіліє, не хвилюйся, я ніколи не застуджуюся. Так, сукня зіпсована, але байдуже. Ні, Сесіліє, дякую, не треба мені гарячих напоїв. Ромні, іди негайно перевдягнися. Ні, Сесіліє, я не хочу гарячої ванни для ніг. Я піду спати. Добраніч.

Двері за Люсіндою та Ромні зачинилися, і три невістки Perezirнулися. Сесілія, неспроможна скласти докупі двох слів, процитувала натомість вірш:

– «Чи сплю я, чи марю,

А чи наяву

Я бачу цю дивну

Картину живу?»*

– У родині Пенхоллоу невдовзі буде ще одне весілля, – глибоко зітхнула Натаніелева жінка. – *Нарешті* Люсінда заговорила з Ромні!

– Цікаво, що вона йому сказала? – запитала Сесілія.

– О, люба, – мовила Фредерікова дружина, – ми про це ніколи не дізнаємося.

Так вони й не дізналися.

* Цитата з «Подальшої мови правдивого Джеймса» американського поета й прозаїка Брета Гарта (1836–1902 рр.).

ДОНЬКА СТАРОГО ШОУ

– Післязавтра, післязавтра, – вимовив Старий Шоу, радісно потираючи худі довгі руки. – Мушу повторювати знову й знову – інакше не віриться. Невже таке щастя буде насправді – Квітка приїде? У мене вже все готово. Так, майже все: лишилося кілька страв. А що вона скаже, як побачить сад? Я їй ні словом не прохоплюся, одразу сюди приведу. Ми підемо стежкою між ялин, а потім я пропущу її наперед, а вона нічого не знатиме. Ох, як вона розплющить карі очі-ська, як вигукне: «Татусю, таточку»! Це буде варто всіх моїх бід і клопотів.

Він тихо, лагідно засміявся, знов потираючи руки. Був то згорблений старий із білосніжною чуприною, але свіжим, рум'яним лицем. Його веселі блакитні очі досі дивилися поюнацькому, на вустах із будь-якого приводу з'являлася молодеча усмішка – а часто для неї й приводу не потрібно було.

Та будьте певні, вайтсендзькі жителі мали не найкращу думку про Старого Шоу. Передусім його вважали «безвідповідальним» – бо як це так, що ділянка на фермі виснажується намарне, а він забавляється із квітами та жучками чи блукає без діла в лісі, чи сидить біля моря із книжкою? Можливо, так воно й було, але старенька ферма годувала його, а сам господар не вирізнявся честолюбством: жив собі радісно, як пілігрим, що простує на Захід. Він володів потаємною мудрістю: щастя потрібно брати тоді, коли бачиш його, і не варто чекати сприятливішої нагоди, бо вона може так і не настати. Легко бути щасливим, коли радієш дрібни-

цям, а Старий Шоу вмів це найкраще. Він тішився кожному дню й допомагав іншим тішитися – а отже, його життя минало успішно, хай що там думали собі односельці. Що з того, що Старий Шоу не «розробляв» свою ферму? Адже одним судився долею тільки город, а іншим – королівський палац з веселковими банями й вежами.

Сад, яким господар так пишався, нині був лише підставою сподіваного, молодим здоровим насадженням, якому ще треба було підрости. Будинок Старого Шоу стояв на вершечку відкритого, залитого сонцем пагорба; позаду нього росло кілька міцних ялин та сосон. Жодні інші дерева не могли стримати натиску лютих вітрів, що віяли з моря. На пагорбі неможливо було облаштувати сад, і Сара тим дуже смутилася.

– Ох, таточку, якби ж нам мати сад, – зітхала вона навесні, дивлячись, як вайтсендзькі ферми вкриваються ніжним серпанком білого яблуневого цвіту. А коли донька поїхала, і батькові тільки й лишилося мріяти, що про її повернення, він придумав зустріти Сару садком.

На південному схилі пагорба, випещене сонцем і надійно захищене ялиновим гайком, лежало маленьке поле, таке родуче, що навіть постійний недогляд не здатен був виснажити його. Тут Старий Шоу і насадив свій садок, дивився, як він росте, доглядав його й учився розуміти, аж полюбив кожне деревце, наче рідне дитя. Сусіди кпили з нього й про-рокували, буцім із саду, який росте так далеко від дому, не вийде діждатися жодного яблучка, бо їх покрадуть раніше. Та поки плодів однаково ще не було, а коли сад почне плодоносити, їх мало вистачити на всіх.

– Ми із Квіткою зберемо собі, що захочемо, а решта нехай залишається хлопчиськам, якщо чужі фрукти їм важливіші за чисте сумління, – відповідав цей безтурботний, неговіркий чоловік.

Дорогою додому зі свого виплеканого саду Старий Шоу знайшов у лісі рідкісну папороть і пересадив її в тінистий

закуток свого подвір'я для Сари – донька любила папороті. Опісля того батько вмовився на лавці побіля хвіртки й переречитав останнього Сариного листа. Той був коротесенький, адже сама вона повинна була невдовзі приїхати. Батько вже вивчив його напам'ять, але, щопівгодини переречитуючи, радів, наче вперше.

Старий Шоу одружився пізно, і жінку собі обрав, як казали вайтсендзці, на власний свій розсуд – тобто геть безрозсудно. Як же ще можна було побратися із Сарою Гловер – хворобливою дівчиною з карими очима, великими, як у настрашеної лісової істоти, тендітною та блідою, наче весняний квіт?

– Не буде з неї фермерської жінки – ані здоров'я, ні духу, – подейкували люди, тим паче не розуміючи, що знайшла Сара Гловер у Старому Шоу. – Дурному, кажуть, море по коліна, – додавали вони.

Старого Шоу завжди називали «Старим», навіть у сорок років. Ані він, ні його юна наречена не переймалися думкою односельців. Разом вони провели безмежно щасливий рік, вартий усіх наступних, навіть якщо ті й обернуться потім на сіру пустку. Через рік Старий Шоу знову лишився сам – тільки тепер із маленькою Квіткою. Дівчинку охрестили Сарою, на честь покійної матері, але для батька вона завжди була Квіткою – найдорожчою квіточкою, задля життя якої його дружина пожертвувала своїм.

Родичі Сари Гловер, надто заможна сестра з Монреаля, хотіли забрати дитину до себе, але Старий Шоу категорично відмовився. Він нікому не міг віддати своє малю. Найняв служницю для хатньої праці, а сам доглядав дочку – вправно, віддано й ніжно, як жінка. Сарі не бракувало материнської турботи, і виросла вона світлою, жвавою та вродливою дівчиною, яку любили всі знайомі й друзі. Сара вміла гаптувати життя зорями. Вона успадкувала всі найкращі риси своїх батьків, а ще володіла невластивими їм потужною життєрадісністю й завзяттям. У десятирічному

віці вона віднадила геть усіх служниць та економок і шість чудових років сама опікувалася батьковим господарством. Так вони й жили – батько та дочка, наче брат із сестрою чи двоє добрих товаришів. Сара ні дня не ходила до школи, та батько навчав її, як уважав за потрібне. Після роботи вони гуляли полями й лісами, у своєму невеличкому квітнику, облаштованому на захищенім боці пагорба, чи біля моря, де однаково радо вітали як сонце, так і пронизливий шторм – і не було на світі дружби вірнішої та досконалішої за їхню.

– Світа не бачать одне за одним, – подекували односельці заздрісно, проте й несхвально.

Коли Сарі виповнилося шістнадцять, пані Едер, вищезгадана заможна тітка, увірвалася у Вайт Сендз у сяєві високої культури та модної пещеності, і закидала Старого Шоу аргументами, проти яких йому було годі встояти. Шкода, що така дівчина, як юна Сара, мусить рости у Вайт Сендз, «без жодних перспектив і без освіти» – так презирливо заявила вона, не розуміючи, що мудрість і знання – це зовсім різні речі.

– Дозвольте мені принаймні запропонувати любій небозі все те, що я могла б дати рідній дитині, – слізно благала вона. – Дозвольте забрати Сару на кілька років. Я віддам її до хорошої школи – а тоді, якщо вона захоче, звісно, хай вертається сюди.

Насправді пані Едер і не припускала, буцімто після трьох років життя коло неї Сара захоче вернутися до Вайт Сендз та свого дивакуватого батька.

І Старий Шоу поступився – не через гіркі свояччині сльози, а з переконання, що так буде справедливо щодо Сари. Сама вона не хотіла їхати, відмовлялася й просила батька не відпускати її, проте Старий Шоу, упевнений, що діє в інтересах дочки, наполягав на своєму. Проти цього рішення безсилі були навіть Сарині почуття. Але після «навчання» вона безперешкодно зможе повернутися до батька – тільки остаточно з'ясувавши це, дівчина погодилася їхати.

– Я повернуся, таточку! – кричала вона крізь сльози, рушаючи в путь із пані Едер. – Через три роки я повернуся! Не плачте, татусю, чекайте на мене!

Три довгих, самотніх роки Старий Шоу тільки й робив, що чекав, і ні разу не бачив своєї крихітки. Між ними тепер пролягало півконтиненту – ще й пані Едер із якоїсь незбагненної причини заборонила небозі їздити додому на канікули. Та все-таки Сара щотижня писала батькові. Усі її листи, перев'язані старою доньчиною стрічкою для кіс, він зберігав у невеличкій палісандровій скриньці, що залишилася в нього по смерті дружини, і щонеділі всідався читати їх у вітальні, поставивши перед собою на столику Сарину фотографію. Жив самотою, не приймаючи допомоги від нав'язливих добросердих сусідів, і вдома в нього панував зразковий лад.

– Не фермер, а домогосподар, – подейкували односельці. Він не бажав нічого змінювати. Коли повернеться Сара, вона не повинна бути заскочена нововведеннями. Батькові не спадало на думку, що дівчина й собі, напевно, зміниться.

Аж ось минули три нескінченних роки. Сара поверталася додому. Вона нічого не написала про тітчині розпачливі благання, докори та ревні пекучі сльози – тільки про те, що в червні завершить навчання й через тиждень опісля випуску буде вдома. Відтоді Старий Шоу блаженно готувався до її приїзду. Сонячної днини він сидів попід будинком на лавці й задоволено думав, що все влаштував як слід. Унизу, біля підніжжя пагорба, брижалося й мерехтіло синє море. Старому Шоу більше не було чого робити – тільки відлічувати години до прекрасного, жаданого післязавтра, тож він поринув у мрії, солодкі, неначе сни в казковій долині.

Уже розквітли червоні троянди. Сара дуже любила ці квіти. Вони були схожі на неї: так само повнокровні та життєрадісні, так само не гаяли жодної миті свого існування. Крім того, у квітнику Старого Шоу сталося диво. В одному з кутків його ріс трояндовий кущ, який, попри всю турботу, ніколи не квітнув. «Насуплений кущ», – казала про нього

Сара. Але погляньте! Цього літа вся його затаєна багаторічна краса вихлюпнулася назовні білими квітками, схожими на чаші кольору слонової кості з терпким, чарівним ароматом. Старий Шоу радий був уявляти, буцім «насуплений куш» квітне на честь повернення Сари. Усе довкола знало й раділо, що дівчина їде додому.

Батько знову тішився Сариним листом, коли прийшла пані Блуett – буцімто щоби провідати й допомогти з господарчими справами до приїзду дочки.

– Дякую, пані Блуett, нічого мені не треба. Усе гаразд. Я нікому не дозволив би готуватися до повернення Квітки. А знаєте, вона приїде вже післязавтра! Я всім серцем, тілом і духом тішуся, що Квітка скоро буде вдома.

Пані Блуett кисло всміхнулася. Усмішка її віщувала біду, і мудрі люди знали, що, доки вона почне говорити, краще вигадати собі якісь невідкладні справи. Але Старий Шоу так і не навчився цієї мудрості, хоча турботлива пані Блуett багато років мешкала в сусідстві з ним і надокучала порадами та вказівками.

Пані Блуett майстерно псувала людям життя. Щастя інших було для неї ледь не особистою образою, і вона добре вміла це виявляти. Її обурювало те, що сусід аж світиться радістю через повернення доньки, тож вона «вважала своїм обов'язком» негайно стерти йому з лиця квітучий вираз.

– Невже ви думаєте, що Сарочка буде так само рада жити тут? – поцікавилася вона.

– Авжеж, вона буде рада, – дещо розгублено відповів Старий Шоу. – Тут її дім... тут я...

Пані Блуett іще зневажливіше підсміхнулася з такої наївності.

– Ну, добре, що ви такі певні. Якби моя донька мусила повертатися до Вайт Сендз після трьох років життя серед багатих модників і навчання в чудовій школі, я ні хвилинки спокою не мала б. Знай би думала, яким убогим здаватиметься їй тут усе, яка вона буде розчарована й нещаслива.

– *Ваша* донька – можливо, – мовив сусід уїдливіше, ніж сам того сподівався, – але не Квітка.

Пані Блуett знизала гострими кощавими плечима.

– Нехай і так. Надіюся, що так – заради вас і заради неї. Але на вашому місці я не була б така певна. Сарочка три роки прожила між вишуканого люду, розважалася там собі... звісно, тепер у Вайт Сендз їй буде самотньо й нудно. Погляньте хоч на Лоретту Бредлі. Торік тільки місяць у Бостоні провела, і після того їй тут і життя немиле.

– Лоретта Бредлі та Сара Шоу – то різні люди, – силувано всміхнувся батько Сари.

– А ваш будинок! – безжально правила своєї пані Блуett. – Тісний, обшарпаний – геть не як у людей. Що скаже Сарочка – після тітчиного маєтку? Я чула, що пані Едер мешкає в розкішному домі... Застерігаю по-доброму: Сарочка відтепер почне зневажати вас, тож краще будьте готові. Мабуть, вона відчуває, що мусить вернутися, оскільки пообіцяла вам, але я певна, що вона цього не хоче, і, звісно, не можу її винуватити.

Пані Блуett мусила зупинитися, щоб віддихатись, і Старий Шоу вирішив не марнувати нагоди. Він слухав її просторікування, знічений і приголомшений – так, ніби то були не слова, а фізичні удари, – аж раптом усе змінилося. Блакитні очі його лиховісно сяйнули назустріч запалим тхорячим очицям сусідки.

– Якщо ви все сказали, Марто Блуett, то можете йти, – палко промовив він. – Я більше не хочу ні бачити вас, ні чути вашого злого пत्याкання. Забирайтеся геть.

Пані Блуett пішла, така ошелешена несподіваним вибухом добродушного Старого Шоу, що навіть не спромоглася ні захиститися, ні вразити його у відповідь. Аж тоді Старий Шоу безсило впав назад на лавку, і світло померхло йому в очах. Де й ділося все задоволення: серце переповнилося болем і гіркотою. Пані Блуett була жорстокою та недоброю жінкою, але він боявся, чи не забагато правди виявиться в її

словах. Чому він ніколи не думав про це? Авжеж, удома Квітці буде самотньо й нудно; авжеж, маленький сірий будиночок, де вона народилася, здаватиметься їй бідняцькою халупою після розкішного тітчиного палацу. Походжаючи поміж квітів, батько дивився на все новими очима. Яке убожество, яка простота! Як угруз у землю будинок, побитий дощами й вітрами! Старий піднявся сходами до Сариної кімнати. Вона була охайна й чиста – незмінна опісля доччиного від'їзду, – але ж яка темна й тісна! Стеля безбарвна, меблі старомодні та хисткі – тепер для неї це буде прикре, гнітюче місце. Навіть сад на далекому схилі пагорба не тішив Старого Шоу. Квітка тепер не захоче ніякого саду. Вона соромитиметься свого дурного батька та його безплідної ферми. Зненавидить Вайт Сендз, його колючі задушливі будні й усе їхнє безглузде, пусте життя.

Того вечора Старий Шоу почувався таким нещасним, що навіть пані Блуett була б задоволена, якби довідалася про це. Він споглядав себе очима односельців – дурним, підтоптанним і ні до чого не вдатним злиденником, що мав єдину цінність у житті – свою маленьку донечку, – та й ту не зміг утримати біля себе.

– Ох, Квітко, Квіточко, – промовив він так, наче кликав небіжчицю.

Невдовзі найгірша мука минула. Батько не міг повірити, що Квітка соромитиметься його – о, ні, він знав, що такого не буде. Три роки – ба навіть тридцять років – не здатні так змінити віддане серце його дочки. Але сама вона, очевидно, змінилася... подорослішала вдалині від рідного дому за ці насичені, яскраві літа. Мабуть, тепер їй не вистачить батькового товариства. Які наївні сподівання він плекав! Авжеж, вона поводитиметься приязно й чемно – хіба його Квітка може інакше? Не виявить ані зневаги, ні невдоволення, не уподібниться до якоїсь Лоретти Бредлі... але вона відчуватиме це, він знає напевне – і серце його не витримає. Пані Блуett казала правду. Відпускаючи Квітку, він мав би

ретельніше обміркувати свій жертковний учинок. Не повинен був змушувати її повертатися.

До пізньої ночі блукав Старий Шоу своїм садком, попід зорями, слухаючи, як ізнизу кличе його заплакане море. Потім уклався спати, але заснути не міг і до світанку лежав з мокрими від сліз очима та згорьованим серцем. Цілий ранок байдуже товкся коло звичної праці, часто впадаючи в задуму, зупиняючись на місці й невидючим поглядом дивлячись перед собою. Тільки раз він виявив сяке-такє поживлення: уздрівши, що стежиною до нього йде пані Блу-етт, притьмом кинувся до будинку, замкнувся й у зловісній тиші слухав, як вона стукає у двері. Коли сусідка пішла, він визирнув надвір і на лавці біля ганку знайшов укритий серветкою таріль свіжоспечених пампушок. Пані Блу-етт, очевидно, хотіла показати, що не тримає на нього зла за вчорашні грубощі. Можливо, їй дошкуляло сумління – але пампушки не могли зцілити отруєної душі. Старий Шоу взяв таріль, відніс до сажу й згодував пампушки свиням. Уперше в житті він помстився комусь – і відчув нечестиве вдоволення.

По обіді він вийшов у сад, оскільки в будинку нове відчуття самотності гнітило його нестерпно. Лавка нагрілася на осонні. Глибоко зітхнувши, Старий Шоу сів і похилив на груди зболену сиву голову. Він уже знав, що робити. Він скаже Квітці, щоб верталася до тітки, а про нього не думала – він дасть собі раду й ні словом їй не дорікне.

Так він і сидів, замислений, коли на стежці з'явилася дівчина. Висока, струнка, ішла вона, мовби щомиті готова злетіти. Дівчина була смаглява, і її шкіра нагадувала стиглі лискучі сливи й багрянні плоди поміж бронзового яблуневого листя. Великі карі очі ніжно оглядали все довкіл, а з вуст вихоплювалися щасливі вигуки. Так виявлялася тиха, стримана радість.

Забачивши на лавці згорблену постать, дівчина кинулася до будинку доріжкою поміж троянд.

– Татусю! – вигукнула вона. – Таточку!

Спантеличений, той підхопився; дівочі руки обійняли його за шию, обличчя торкнулися теплі рожеві вуста. Дівочі очі, сповнені любові, дивилися йому в очі, і незабутній голос солодко бринів сміхотливими слізьми.

– Татусю, це ви?! Ох, таточку, я така рада вас бачити! Несказанно!

Батько обіймав її безмовно й міцно, надто щасливий, щоб дивуватися. Квітка приїхала – Квітка, якої він не бачив уже три роки! Трохи підросла, така жіночна стала – і все-таки це була його донечка, рідна Квітка, а не чужа людина! І побачив він небо нове й нову землю*.

– Квіточко, – прошепотів Старий Шоу. – Квіточко моя.

Сара потерлася щокою об рукав полинялої батькової куртки.

– Татусю, ця мить була варта всього, чи не так?

– Звідки... звідки ти взялася? – запитав батько, оговтуючись після свого всеосяжного потрясіння. – Я не чекав тебе аж до завтра. Невже ти пішки прийшла зі станції? А твій старенький татусь тебе й не зустрів.

Сара засміялася, відштовхнулася від батька кінчиками пальців і закружляла довкола нього, як у давні дні свого дитинства.

– Учора я дізналася, що можу раніше сісти на потяг і вночі прибути на Острів. Мені так кортіло якнайскоріше опинитися вдома, що я зголосилася, не роздумуючи. Від станції довелося йти пішки – та це ж усього дві милі, і кожен крок був для мене благословенням. Валізи лишилися там. Татусю, ми заберемо їх завтра, а нині я хочу обійти всі дороги моєму серцю закутки та місцини.

– Спершу поїж, – лагідно заперечив батько. – Хоча, на жаль, у мене нічого немає. Завтра вранці я думав спекти для тебе пиріг. Але щось та знайду...

* Див. Біблія, Об'явлення, 21:1.

Тепер він розкався, що викинув пампушки пані Блуett свиням, але Сара розвіяла всі його сумніви одним-єдиним помахом руки.

– Таточку, я не хочу їсти. Ми перекусимо потім, коли відчуємо, що зголодніли – як завжди. Пам'ятаєте, як сердилися всі сусіди, що ми їмо, коли забажаємо? Так, я відчуваю голод – але це душевний голод. Я прагну якнайскоріше оглянути улюблені місця. Ходімо – до заходу сонця ще чотири години; я хочу вмістити в них усе те, що пропустила за ці три роки. Почнімо просто звідси – із квітника. Татусю, якими чарами ви вмовили зацвісти цей насуплений кущ?

– Ніяких чарів, доню – він просто розквітнув, бо ти повернулася, – мовив батько.

А потім вони, ці радісні діти, провели кілька чудових годин. Досліджували квітник, оглядали будинок. Сара прокружляла всіма кімнатами, а тоді, схопивши батька за руку, майнула до себе нагору.

– Як любо знову бачити свою кімнатку, таточку! Тут на мене так само чекають усі мої давні мрії та сподівання.

Вона підбігла до вікна, розчахнула його й визирнула надвір.

– Татусю, у цілому світі немає нічого прекраснішого за цей вигин моря між пагорбів! Я бачила розкішні краєвиди з вікон – а потім заплющувала очі й прикликала з пам'яті цю картину. Послухайте, як вітри квилять у верховітті! Я так тужила за їхньою музикою!

Батько повів її в сад, точно дотримуючись свого хитро-мудрого плану. На щастя, Сара повелася достеменно так, як він собі уявляв: заплескала в долоні й загукала: «Татусю, таточку!»

Потім вони подалися на узбережжя, а коли сонце сіло – прийшли додому, де на них уже чекала старенька лавка під будинком. Призахідне море виблискувало перед ними, наче коштовний сапфір. Довгі миси обабіч пагорба взяли-ся темно-фіолетовою барвою, а сонце поза ним лишило по

собі широку жовтогарячу арку з ледь помітним рожевим відблиском. Понад садом у прохолодному зеленавому небі мерехтів кришталевий місяць, і ніч лила на землю чисте росяне вино з невагомої своєї чаші. Ялини радо витанцьовували попід вітром, і навіть бувалі в бувальцях сосни співали осанну морю. Давні спогади світлими духами линули в їхні серця.

– Квіточко, доню, – боязко озвався Старий Шоу. – Ти не боїшся, що тобі буде зі мною недобре? Там, – він махнув рукою до обрію, за яким ховався далекий, далекий світ, – там радощі, розваги й усе... Тобі їх не бракуватиме? Тобі не набридне Вайт Сендз і твій старенький татко?

Сара ніжно погладила батькову руку.

– Там хороший світ, – замислено проказала вона. – Я провела там три плідних роки й сподіваюся, що вони назавжди збагатять моє життя. Там є корисні знання та цікаві місця, чудові люди та їхні шляхетні вчинки, проте, – вона пригорнула старого за шию й притулилася щокою до його обличчя, – там немає мого татуса!

А Старий Шоу мовчки дивився на захід сонця – чи радше крізь нього, на інші картини, прекрасніші та яскравіші за видиме своє відображення, не варте уваги тих, кому дарований глибокий, проникливий зір.

ЖЕНИХ ТІТКИ ОЛІВІЇ

Тітка Олівія розповіла про нього якось по обіді: ми з Пеггі саме прийшли до неї зібрати останні трояндові пелюстки для духмяної суміші. Тітка була незвично тихенька й стурбована. Зазвичай вона любила скромні веселощі, переповідала графтонські плітки й зненацька могла розсміятися пустотливо, немов дівчисько. Сміх цей ненадовго розвіював атмосферу легкого стародівочтва, у яку наша тітонька куталася, ніби в шаль. У такі миті неважко було й повірити, що навіть тітка Олівія колись також була дівчиною.

Але тієї пообідньої пори вона збирала пелюстки й складала їх у кошичок із чаполочі неуважно, мовби думками витала в далеких просторах. Ми її не розпитували, бо знали й без того, що всі таємниці тітки Олівії виявляться належної миті. Зібрані пелюстки ми з Пеггі віднесли нагору, а тітка Олівія ще подалася шукати розгублені. У південно-західній кімнаті без килима – адже той міг поблякнути на сонці – ми розіслали газету на голій підлозі й висипали пелюстки. Тоді зайшли до відповідної комірчини й поставили кошички із чаполочі на відповідну полицю у відповідному кутку. Хтозна, яка лиха година спіткала б нас чи бідолашні кошики, якби ми цього не зробили. У домі тітки Олівії всі речі мусили бути розкладені по місцях.

Ми спустилися вниз, і тітка Олівія покликала нас до вітальні. Сказала, що мусить дещо розповісти нам, і, відчинивши двері, ледь зашарілася. Я здивувалася, помітивши ніжно-рожевий рум'янець на тітоньчиних щоках, але й подумати

не могла, що виявиться причиною тому – адже ніхто ніколи не пов'язував думки про шлюб чи кохання з Олівією Стерлінг, цією делікатною, манірною старою панною.

Вітальня була нестерпно охайна, як і сама тітка Олівія. Меблі незмінно стояли на своїх місцях, і пересувати їх було категорично заборонено. Китички чудернацької подушки лежали на більці канапи рівнесько; плетене покривало було постелене на оббите кінським волосом крісло-гойдалку точно під одним і тим самим кутом. Ніде не видно було ні порохинки, і жодна муха не могла потрапити до цієї священної обителі.

Тітонька підняла штору, впустивши в кімнату світло, що подужало пробитися крізь цупку завісу виноградного листя, й умостилася в старому кріслі з високою спинкою, що належало ще її прабабусі. Склала руки на колінах і підвела до нас запитливий, сором'язливий погляд сіро-блакитних очей. Напевне, їй важко було звіряти свою таємницю – і все-таки тітка Олівія поглядала на нас із радістю, гордістю й досі незнаючою гідністю. Тітка Олівія не вирізнялася гонором, але тепер настав час і йому сяйнути так яскраво, як то було можливо.

– Чи я колись розповідала вам про пана Малкольма Мак-Ферсона? – запитала тітка Олівія.

Ні, ми не чули про пана Малкольма Мак-Ферсона – ані від неї, ані від будь-кого іншого, – та голос, яким наша тітонька вимовила це ім'я, свідчив краще за всеможливі розлогі пояснення: пан Малкольм Мак-Ферсон був її женихом. Неначе мідні труби сповістили нам цю звістку; ми затамували подих – такі приголомшені, аж забули про звичну свою цікавість.

І тітка Олівія заходилася розповідати – сором'язливо, скромно, проте водночас радісно й гордовито.

– Пан Малкольм Мак-Ферсон – брат жінки Джона Сімена, що мешкає по той бік мосту, – стримано всміхнулася вона. – Ви його, звісно, не пам'ятаєте: двадцять років

тому він подався до Британської Колумбії. Але тепер вертається додому... і... і... скажіть вашому батькові... може, ви... бо я сама не хочу... я вийду заміж за пана Малкольма Мак-Ферсона.

– Заміж! – зойкнула Пеггі.

– Заміж! – услід за нею бездумно озвалася я.

Тітка Олівія насторожилася.

– Чи ви гадаєте, що мені це не личить? – доволі холодно запитала вона.

– Ні, ні, – квапливо запевнила я, нишком стусаючи Пеггі, щоб та перестала хихотіти. – Але, розумієте, тітонько, це така несподіванка...

– Авжеж, несподіванка, – мирно притакнула тітка Олівія. – Але ваш батько знає... напевно, ще не забув. Хоч би він не подумав, що я здуріла. Колись він не вважав пана Малкольма Мак-Ферсона доброю партією для мене. Пан Малкольм Мак-Ферсон був тоді дуже бідний. Але минуло багато часу. Тепер він посів напрочуд солідне суспільне становище.

– Тітонько, розкажіть нам усе, – промовила Пеггі. На мене вона не дивилася, і то було справдешнє щастя. Якби в ту мить, коли тітка Олівія промовляла «пан Малкольм Мак-Ферсон», я перехопила сестрин погляд, то мимохіть розсміялася б.

– Коли я була молодою, Мак-Ферсони жили через вулицю звідси. Пан Малкольм Мак-Ферсон був моїм женихом. Але мої родичі, і передовсім ваш батько – Господи, хоч би він не розсердився, – прийняли його неласкаво й виступили проти його залицянь. Мабуть, тому він мені й не освідчився. А потім поїхав і багато років не писав – тільки його сестра час від часу переказувала новини. А в червні я одержала від нього листа. Він написав, що вертається, що хоче осісти на старенькому доброму Острові Принца Едварда, і запитав, чи згодна я стати його дружиною. Я відписала, що так. Напевно, треба було порадитися з вашим батьком, але

я побоялася, що він примусить мене відмовити панові Малкольму Мак-Ферсону.

– Я думаю, тато погодиться, – заспокоїла її Пеггі.

– Сподіваюся – бо так чи інак я мушу дотримати слова, яке дала панові Малкольму Мак-Ферсону. Він приїде наступного тижня. Зупиниться в сестри – у жінки Джона Сімена, що мешкає по той бік мосту. – Усе це тітонька проказала безбарвно, мовби зачитувала нам статтю із «Дейлі Ентерпрайз».

– Коли буде весілля? – запитала я.

– Ох, – перелякано зашарілася тітка Олівія. – Я ще не знаю точної дати. Нічого не можна вирішувати до приїзду пана Малкольма Мак-Ферсона. Але не раніше вересня, це напевне. Треба ще стільки всього зробити. Дівчата, ви скажете вашому батькові?

Ми пообіцяли, що скажемо, і тітка Олівія відітхнула. Ми з Пеггі побігли додому й тільки там, де нас уже неможливо було почути, дозволили собі зупинитися й відсміятися. Кохання поміж людьми середнього віку здається їм так само солодким і ніжним, яким було воно за часів їхньої молодості, проте сторонні вбачають у ньому добрячий привід для жартів. Тільки юним дано бути сентиментальними, але не кумедними. Ми любили тітку Олівію й тішилися її такому пізньому, щойно розквітлому щастю – і все-таки нам було смішно. Ні я, ні Пеггі не здатні були стримати хихотіння, пригадуючи, як тітонька вимовляла ім'я пана Малкольма Мак-Ферсона.

Батько спершу недовіжливо скривився, а потім, дослухавши нашу історію, вибухнув реготом. Тітка Олівія більше не мала причини боятися немилосердності рідних.

– Мак-Ферсон був непоганий хлопчина, тільки вбогий, що страх, – пояснив нам батько. – Я чув, що на заході він добряче розжився, тому, якщо вони з Олівією хочуть, – про мене, нехай собі женяться. Тільки скажіть Олівії, щоб не сіпалася, коли він ненароком нанесе їй болота на килимок.

Отак усе й було домовлено. Не встигли ми й оком змигнути, як тітка Олівія вже опинилася у вирі передвесільних клопотів, у яких ми з Пеггі були її незмінними й незамінними помічницями. Вона обговорювала з нами все, і до повернення pana Малкольма Мак-Ферсона ми майже весь час проводили в неї.

Тітка Олівія почувалася щасливою та поважною. Вона завжди хотіла вийти заміж: сама була нерішуча, та ще й гнітилася багатолітнім своїм дівоцтвом. Напевно, їй було соромно. І все-таки вона була природженою старою панною: її, манірну та перебірливу, неможливо було уявити дружиною pana Малкольма Мак-Ферсона чи будь-кого іншого.

Невдовзі ми зрозуміли, що для тітки Олівії пан Малкольм Мак-Ферсон утілював лише того абстрактного чоловіка, що мусив здійснити її так довго притлумлюване бажання стати заміжною. Уся її любов до нареченого обмежувалася тільки цим, хоча сама наша тітонька того не усвідомлювала й була переконана, буцімто щиро закохана в нього.

– Що буде, коли він повернеться, і тітка Олівія побачить перед собою живого, справжнього «pana Малкольма Мак-Ферсона», а не примарну «другу сторону» на церемонії вінчання? Як ти гадаєш, Мері? – поцікавилася Пеггі, підрубуючи столові серветки для тітоньки на її бездоганно вимитому ганку з пісковика. Усі заплутані й обрізані нитки сестра охайно складала в кошичок, який завбачлива тітка Олівія винесла нам для цього.

– Тоді з егоїстичної старої панни вона, можливо, перетвориться на жінку, для якої шлюб – це не така вже й неприпустима справа, – мовила я.

Того дня, коли мав прибути пан Малкольм Мак-Ферсон, ми з Пеггі знову прийшли до тітки. Ми не хотіли втручатися, гадаючи, що закохані матимуть намір зустрітися сам-на-сам, але тітка Олівія наполягла на нашій присутності. Сама вона помітно нервувалася: абстракція набувала конкретних обрисів. Весь її будиночок, від горища до льоху,

стояв бездоганно прибраний. Уранці тітонька так несамовито шурувала на горіщі підлогу й замітала сходи в льосі, буцімто пан Малкольм Мак-Ферсон мусив негайно кинутись оглядати їх, і від цього залежала вся її доля.

Ми з Пеггі допомогли їй причепуритися. Тітка Олівія непохитно бажала вбрати свою найкращу чорну шовкову сукню, у якій здавалася аж неприродно статечною. Ніжна муслінова личила їй значно більше, але нам із сестрою не вдалося переконати її. Ніколи в житті я ще не бачила такої прямої та штивної жінки. У чорній шовковій сукні тітка Олівія нагадувала цупкий циліндричний кофр для капелюха. Ми з Пеггі дивилися, як вона спускається до вітальні, обкрутивши спідницю довкола ніг, щоб та не волочилася за нею сходами.

– Пан Малкольм Мак-Ферсон буде такий приголомшений, що зможе тільки сидіти й благоговійно витріщатися на неї, – прошепотіла Пеггі.

– Хай би він швидше приходив, і все закінчувалося. Мені це діє на нерви, – сказала я.

Тітка Олівія вмостилася в старому різьбленому кріслі й склала руки на колінах. Ми з Пеггі, охоплені мертвотною тривогою, сиділи на сходах, чекаючи прибуття жениха. Тітоньчине чорне, вусате, вгодоване оксамитове кошєня пильнувало разом із нами й спокійно собі муркотіло, дратуючи і мене, і сестру.

З вікна ми бачили садову стежку й парадний ганок – ото ж, напевне, ніяк не могли пропустити появу пана Малкольма Мак-Ферсона. Не дивно, що ми аж підскочили, коли по домі луною розлігся громохкий стукіт у двері. Невже пан Малкольм Мак-Ферсон спустився з небес?

Потім ми довідалися, що він дістався до нас полями й обійшов будинок іззаду, але тієї миті раптова з'ява його здалася моторошною. Я побігла до дверей і відчинила. На ганку стояв чоловік – височенний, щонайменше шість футів на зріст, широкоплечий, ставний і дужий. У синіх очах його

мерехтів життєрадісний вогник; лискуча, пишна чорна борода кучерявими хвилями спадала на груди, і чорною кучмою буяло волосся на голові. Словом, пан Малкольм Мак-Ферсон був, як часом кажуть невинахідливі поціновувачі, «взірцевим утіленням чоловічої вроди».

У руці він тримав букет раннього золотушнику та димчасто-блакитних айстр.

– Добридень, – промовив гість, і голос його струснув дрімотне літнє пообіддя. – Чи вдома панна Олівія Стерлінг? Будьте такі ласкаві сказати їй, що прийшов Малкольм Мак-Ферсон.

Я провела його до вітальні. А потім ми з Пеггі підглядали в замкову шпарину. На нашому місці кожен би підглядавав. Ми не пробачили б собі, якби пішли. І, звісно, сцена між тітонькою та її женихом варта була гризот нечистого сумління, якби ми спромоглися їх відчутти.

Тітка Олівія бундючно підвелася та простягнула руку для потиску.

– Пане Мак-Ферсон, рада вас бачити, – проказала вона сухим, офіційним тоном.

– Ніллі, це ти! – двома стрімкими кроками пан Малкольм Мак-Ферсон підбіг до неї, впустивши квіти, перечепившись через низенький журнальний столик і штурхнувши ногою отоманку, аж та закрутилася й відлетіла геть до стіни. А тоді вхопив тітку Олівію в обійми і – цьом, цьом, цьом! Пеггі присіла на сходинку й закусила край носовичка. Тітку Олівію цілували!

Пан Малкольм Мак-Ферсон відхилився від тітки Олівії й розглядав її, все ще тримаючи обома своїми ручиськами. Тітоньчин погляд метався понад його плечем – між перекинутим столиком і розсипами айстр та золотушнику. Її шовковисті кучері розкуйовдилися, мереживна шаль обкрутилася довкола шиї. Тітка Олівія здавалася спантеличеною й настрашеною.

– Ніллі, ти нітрохи не змінилася, – захоплено промовив пан Малкольм Мак-Ферсон. – Як добре знову бачити тебе. А ти не рада бачити мене, Ніллі?

– Авжеж, я рада, – відповіла тітка Олівія.

Вона вивільнилася з обіймів і підійшла поправити стілик. Тим часом пан Малкольм Мак-Ферсон позбирав розкидані квіти, лишивши на килимі поодинокі листки та стебельця.

– Ніллі, я зібрав їх для тебе, на полі побіля річки, – сказав пан Малкольм Мак-Ферсон. – Куди їх поставити? Може, сюди?

Він ухопив з камінної полиці тендітну розписану вазу, запхав у неї квіти й поставив на стіл. Я більше не могла бачити виразу тітки Олівії – я розвернулася, схопила Пеггі за плече й потягла геть із будинку.

– Якщо так і далі триватиме, він залякає її до смерті, – задихано мовила я. – Але він – таке чудо... і обожнює тітку Олівію... Пеггі, ти колись чула такі поцілунки? Бачила тітоньчине лице?

Невдовзі ми вже добре познайомилися з паном Малкольмом Мак-Ферсоном. Він мало не оселився в домі тітки Олівії, яка наполягала, щоб ми й собі проводили в неї весь час. Лишаючись наодинці з ним, вона страшенно соромилася й постійно чогось лякалася – а проте була неймовірно горда, раділа, коли друзі та родичі жартували з їхнього женихання, і тішилася, що пан Малкольм Мак-Ферсон подобався нам.

– Хоча він усе-таки дуже змінився зовні. Аж страшно, – казала тітка Олівія. – Такий великий! І я не люблю бородатих, але не наважуся попросити його поголитися. Ану ж він образиться? Він купив стару ферму Ліндів у Ейвонлі й хоче побратися вже через місяць. Але... о Боже... це занадто швидко! Так... так не годиться!

Нам із Пеггі дуже сподобався пан Малкольм Мак-Ферсон. Батькові теж. Ми раді були, що він уважає тітку Олівію

ідеальною. Він був доглибно й нескінченно щасливий, а бідолашна тітка Олівія – дуже нещасна, попри всю свою вдавану гордість і самовпевненість. У комічних обставинах ми з Пеггі вчували присмак трагедії.

Пана Малкольма Мак-Ферсона неможливо було привчити до трибу життя старої панни; здавалося, навіть тітка Олівія це розуміє. Він постійно чистив чоботи, заходячи в дім, хоча вона попід кожним порогом лишала для нього скребачки на видноті. Зрідка йому вдавалося не поперекидати безцінне тітоньчине домашнє начиння. Пан Малкольм Мак-Ферсон курих у її вітальні й струшував попіл на підлогу. Щодня приносив їй квіти й ставив їх у першу-ліпшу посудину. Всідався на подушки та жмакав покривала. Закидав ноги на бильця крісел – і все це, на диво не розуміючи, що робить щось не те. Ані разу він не зауважив нервового трепету тітки Олівії. Ми з Пеггі сміялися тими днями більше, ніж будь-коли. Кумедно було дивитися, як тітка Олівія заклопотано нипає домом, збирає квіткові стебла, наводить лад і тиняється назирці за паном Малкольмом Мак-Ферсоном, щоб розставити все як слід. А якось вона взяла щітку й совок – і підмела сигарний попіл просто в нього під носом.

– Не переймайся цим, Ніллі, – запротестував він. – Мені сміття ніскілечки не заважає!

Який він був славний і товариський, той пан Малкольм Мак-Ферсон! Які він співав пісні, які історії розповідав, яку легку, невимушену атмосферу привносив у цей статечний будиночок, де роками владарювала тягуча, застоюла нудьга! Пан Малкольм Мак-Ферсон обожнював тітку Олівію, і це виявлялося в тім, що він засипав її подарунками. Майже щоразу він дарував їй щось – переважно прикраси. Браслети, каблучки, сережки та ланцюжки, медальйони й кулони – усе це сипалося на нашу тендітну тітоньку. Вона приймала дарунки приречено, але ніколи не надівала. Це ображало її жениха, проте тітка Олівія клялася, що колись неодмінно все це носитиме.

– Пане Мак-Ферсон, я не звикла носити прикраси, – пояснювала вона.

Утім, обручку тітка Олівія носила. То було доволі кричуще поєднання ритованого золота й опалів. Іноді ми помічали, як тітка стривожено крутить її на пальці.

– Шкода було б пана Малкольма Мак-Ферсона, якби він не кохав її так сильно, – мовила якось Пеггі. – Але він уважає її бездоганною й не потребує нашого співчуття.

– А мені шкода тітки Олівії, – відгукнулася я. – Пан Мак-Ферсон, звісно, чудовий, але тітка Олівія вродилася старою панною, і бути кимось іншим їй неприродно. Чи ти не бачиш, як вона страждає? Його мужицькі звички ятрать їй самісіньку душу. Вона не зможе виступити за межі свого затишного маленького світу – а коли виштовхати її силоміць, то просто помре.

– Дурниці, – сказала Пеггі. Посміялася й запитала: – Мері, а ти колись бачила щось кумедніше, ніж тітка Олівія, що сидить на колінах у пана Мак-Ферсона?

Це справді було кумедно. Тітка Олівія нітилася, що то відбувалося просто на наших очах, але опиратися не могла. «Не зважай на дівчаток», – велів пан Малкольм Мак-Ферсон і, весело регочучи, садовив її на коліна. Ніколи я не забуду обличчя сердешної тітоньки в ці хвилини.

Минали дні. Пан Малкольм Мак-Ферсон хотів якнайшвидше призначити дату весілля, і тітка Олівія дедалі сильніше губилася. Була мовчазна й не сміялася більше – хіба що над силу. Драгувалася, коли ми – надто ж батько – кпили з її жениха. Мені було жаль її: певно, я, на відміну від інших, розуміла її почуття. Та навіть я не сподівалася того, що сталося незабаром. Не думала, що тітка Олівія зважиться на таке. Я гадала, наче її абстрактне бажання бути заміжною переважить конкретні вади справжнього чоловіка. Та навіть найпалкіше бажання безсиле супроти вродженого стародівочтва.

Якось уранці пан Малкольм Мак-Ферсон заявив, що ввечері прийде й змусить тітку Олівію вибрати дату. Ми

з Пеггі засміялися й погодилися. Сказали, що саме час йому виявити рішучість, і пан Малкольм Мак-Ферсон рушив полями додому, щасливо насвистуючи шотландський страпей*. Зате тітка Олівія схожа була на катовану мученицю. Того дня в неї стався лютий напад прибирання: вона відмила й вичистила весь дім, аж до найдальших закутків.

– Наче до похорону готується, – чмихнула Пеггі.

Надвечір ми із сестрою шили ковдру із клаптиків у південно-західній кімнаті, коли це пан Малкольм Мак-Ферсон гукнув із передпокою, чи є хто вдома. Я кинулася туди, але ще раніше зі своєї спальні вихопилася тітка Олівія – і попри мене гайнула сходами вниз.

– Пане Мак-Ферсон, – почула я її підкреслено офіційний тон, – зайдіть у вітальню, коли на те ваша ласка. Я мушу дещо сказати вам.

Вони пішли, а я повернулася до сестри.

– Пег, назріває лихо, – мовила я. – Це ясно з вигляду тітки Олівії. У неї обличчя *cire*. А ще вона пішла до вітальні *сама*, і навіть замкнула двері.

– Треба послухати, що вона йому каже, – рішучо сказала Пеггі. – Вона сама винна: розбестила нас, вимагаючи, щоб ми сиділи поруч і слухали кожну їхню розмову. Бідолаха мусив залицятися під нашим наглядом. Мері, ходімо.

Південно-західна кімната розташована була над вітальнею; їх сполучав вентиляційний отвір. Пеггі відсунула від нього коробку з капелюшком, і ми обидві, зумисне та безсоромно, вклякли над отвором і прислухалися. Неважко було почути, що каже пан Малкольм Мак-Ферсон:

– Ніллі, я ж попереджав, що хочу призначити дату. Назви мені день, маленька.

ЦЬОМ!

– Ні, пане Мак-Ферсон, – відказала тітка Олівія тоном людини, що постановила собі виконати одну неприємну

* Шотландська народна мелодія та однойменний танець.

справу й хоче покінчити з нею якнайскоріше. – Я мушу дещо сказати вам. Пане Мак-Ферсон, я не можу бути вашою дружиною.

Запала мовчанка. Ох, я багато віддала б, аби уздріти їхні обличчя в цю мить!

– Ніллі, що це ти мелеш? – здивовано, спантеличено й невиразно пробелькотів пан Малкольм Мак-Ферсон.

– Я не можу бути вашою дружиною, – повторила тітка Олівія.

– Чому? – тепер замість подиву в голосі пана Мак-Ферсона чувся смуток.

– Не знаю, чи ви зрозумієте, пане Мак-Ферсон, – кволо промовила тітка Олівія, – що означає для жінки покинути все – свій дім, і друзів, і, так би мовити, ціле життя, – щоб вирушити світ за очі з чужим чоловіком.

– Це тяжко, мабуть. Але, Ніллі, коли вже на те, то Ей-вонлі недалеко звідси – всього за дванадцять миль.

– Дванадцять миль! Та це ж однаково, що на інший край світу! – вперто правила своєї тітка. – І я там не знаю нікого, крім Рейчел Лінд.

– То треба було сказати! Купив би я хату деінде. Та ще не пізно – я можу продати цю, а купити іншу, тут, у Східному Графтоні, якщо ти захочеш. Мені там, звичайно, краще – але нічого, якось воно буде.

– Ні, пане Мак-Ферсон, – твердо мовила тітка Олівія. – Труднощі в іншій. Я знала, що вам цього не зрозуміти. У нас із вами різні шляхи, і тут нічого не вдієш. Ви... ви носите в дім болото... і... і не стежите... чи охайно ви вдягнені.

Сердешна тітка Олівія лишалася вірною собі: навіть якби її живцем палили на вогнищі, вона й до цієї трагедії додала би дрібку гротеску.

– Чорт! – лайнувся пан Мак-Ферсон, не богохульно чи люто, а зовсім розгублено. – Ніллі, чи ти жартуєш? Я таки недбалий – де було на заході вчитися витребеньок? Але ти

можеш мене навчити! Ти ж не покинеш мене через те, що я тягаю в дім болото на взутті?

– Я не можу бути вашою дружиною, – знов повторила тітка Олівія.

– Це неправда! – вигукнув пан Малкольм Мак-Ферсон, розуміючи, що це таки правда, хоча його чоловічий розум не міг дати ради з такою морокою. – Ніллі, не розбивай мені серця! Я зроблю все, що захочеш... куди ти скажеш, туди й поїду... я буду таким, як ти хочеш, – тільки не кидай мене!

– Пане Мак-Ферсон, я не можу бути вашою дружиною, – вчетверте промовила тітка Олівія.

– Ніллі! – скрикнув пан Малкольм Мак-Ферсон, і такий біль бринів у його голосі, що нас із сестрою враз охопило каяття. Що це ми робимо? Яке ми маємо право слухати цю пекучу розмову? Мука й незгода голосі пана Мак-Ферсона зненацька стерли весь комічний бік ситуації, лишивши тільки оголену, неприкриту трагедію. Ми підвелися і, збентежені, вийшли з кімнати навшпиньки.

Через годину, сповнену марних благань, пан Малкольм Мак-Ферсон пішов собі, а тітка Олівія, бліда й незворушна, піднялася до нас і повідомила, що весілля не буде. Ми не змогли вдати подив, та Пеггі кволо запротестувала:

– Тітонько, ви гадаєте, що чините правильно?

– Я не могла інакше, – відрубала тітка Олівія. – Я не можу бути дружиною пана Малкольма Мак-Ферсона, і так і сказала йому. Будь ласка, перекажіть це вашому батькові й більше, прошу вас, не говоріть на цю тему зі мною.

А потім вона спустилася в передпокій, узяла мітлу й позмітала все те багно, яке пан Малкольм Мак-Ферсон натяг ізнадвору.

Ми з Пеггі пішли додому й повідомили батька. Нам було дуже прикро, та що лишалося робити чи казати? Батько сміявся, а я не могла. Мені було шкода пана Малкольма Мак-Ферсона, та й тітку Олівію теж, хоч я і сердилася на

неї. Вона, очевидно, й сама потерпала від того, що мрії та сподівання не втілилися в життя, але ховалася за пеленою дивної, непохитної, моторошної впертості.

– Це просто хронічний випадок стародівництва, – роздратовано мовив батько.

Наступний тиждень минув дуже нудно. Ми ані разу не бачили пана Малкольма Мак-Ферсона, і нам страшенно його бракувало. Тітку було не впізнати – так ретельно заходилася вона коло марної хатньої справи.

Якось увечері батько приніс новину.

– Малкольм Мак-Ферсон здав ейвонлійську ферму в оренду і їде на захід. Потяг завтра о пів на восьму. Кажуть, мало не збожеволів од тої капості, що втнула йому Олівія.

Після чаю ми з Пеггі вирушили до тітки Олівії – та хотіла порадитися з нами щодо халата. Того дня вона шила несамовито, начеб від цього залежало всеньке її життя; обличчя було суворіше й непроникніше, аніж будь-коли. Я міркувала, чи знає вона про від'їзд пана Малкольма Мак-Ферсона. Спитати не наважилась, але Пеггі виявилася не такою тактовною.

– Тітко Олівіє, а ваш жених їде геть, – життєрадісно заявила сестра. – На захід, нинішнім поштовим потягом. Більше він вас не турбуватиме.

Тітка Олівія підхопилася й упустила шитво. Я ще ніколи в житті не бачила такої стрімкої, раптової зміни, і навіть злякалася. Де й поділася стара панна – замість неї стояла жінка, схвильована й охоплена невідомим болем.

– Що мені робити?! – заголосила вона. – Мері... Пеггі... що мені робити?

Тітка Олівія мало не верещала. Пеггі зблідла.

– Та хіба не байдуже? – дурнувато спитала вона.

– Байдуже?! Дівчата, я помру, якщо пан Малкольм Мак-Ферсон поїде. Дурна я була... яка ж я була дурна! Прогнала його й ледве не збожеволіла від самотності. Але

я думала, він повернеться! Я мушу поговорити з ним... якщо побігти полями, то я ще встигну на станцію!

І вона кинулася до дверей, та я перехопила її, збагнувши раптом, яке то буде видовище – тітка Олівія, знавісніла й простоволоса, мчить полями до залізничної станції.

– Тітонько, зачекайте. Пеггі, біжи додому й скажи, хай тато негайно запряже Діка в бричку. Тітці Олівії треба на станцію. Тітонько, не хвилюйтеся, ми не запізнимося.

Пеггі майнула додому, а тітка Олівія – до спальні. Я затрималася, щоб позбирати розкидані клапті шитва, а коли піднялася до неї, вона вже була в капелюшку й накидці. Одну за одною тітка Олівія напинала на себе прикраси від пана Малкольма Мак-Ферсона, розкидані на ліжку. Каблучки, брошки, три ланцюжки, медальйон і годинник – усе похапливо, абикуди й абияк. Тітка Олівія, обвішана цяцками – то була добра ознака!

– Я їх ні разу ще не носила, але надіну тепер – щоб він побачив, як мені прикро, – зітхала вона, і губи її тремтіли.

Ми втрьох умостилися в бричці. Тітка Олівія схопила віжки і, перш ніж я чи сестра встигли бодай слово мовити, нахилилася й хльоснула бідолашного Діка так, як ніхто й ніколи його ще не бив. Він рвонув із копита вскач і помчав сутінковою кам'яною дорогою, аж ми із сестрою закричали з переляку. Тітка Олівія, яка завжди була найполохливішою зі смертних, тепер не відала страху. Вона шмагала й батожила бідолашного Діка аж до самої станції, і марно було запевняти її, що часу ще вистачає. Зустрічні односельці, мабуть, гадали, що ми збожеволіли. Я тримала віжки, Пеггі вхопилася за дверцята брички, а тітка Олівія, в перехнябленому капелюшку та з розкуйовдженим волоссям, попід яким паленіли щоки, вимахувала батогом. Так ми промчали через увесь Східний Графтон, а потім іще дві милі до станції.

Коли ми під'їжджали до станції, потяг уже заїздив на колію в сутінках. Вискочивши із брички, тітка Олівія кинулася на платформу. За спиною в неї майоріла накидка; брош-

ки та ланцюжки мерехтіли в місячнім сяйві. Я кинула віжки станційному служці, і ми помчали за нею. Попід ліхтарем стояв пан Малкольм Мак-Ферсон з валізою в руці. На щастя, інших пасажирів не було, але тітка Олівія не зважала. Навіть серед юрби вона так само кинулася б йому на шию.

– Малкольме! – закричала вона. – Не їдь... не їдь! Я буду твоєю дружиною... я поїду з тобою, куди ти захочеш... і мені байдуже, скільки багна ти носитимеш на взутті!

Цей щирий, зворушливий жест нашої тітоньки дещо послабив напругу. Пан Мак-Ферсон пригорнув її й відвів за собою в тінь.

– Ну-ну, – утішливо примовляв він, – нікуди я не поїду. Не плач, моя дівчинко.

– І ти повернешся до мене? – спитала тітка Олівія, вчепившись у нього так, наче боялася, що він зникне тієї ж миті, коли вона відпустить його.

– Авжеж, повернуся, – відповів він.

Пеггі поїхала додому з подругою, а я везла зі станції тітку Олівію й пана Малкольма Мак-Ферсона. Пан Мак-Ферсон тримав тітоньку на колінах – інакше їм не стало б вільного місця в бричці, – але вона сиділа б там і тоді, якби вільних місць довкола був іще цілий десяток. Тітка Олівія безсоромно тулилася до жениха; у ній більше не знати було колишньої стародівочої стриманості й манірності. Вона цілувала його й цілувала, казала, що любить, – і я не всміхнулася. Мені й не кортіло всміхатися. Чомусь усе це не здавалося мені кумедним, хоч іншим напевне здалося б. Сцену ту пронизувало кохання, а тітка Олівія й пан Малкольм Мак-Ферсон були такі поглинуті одне одним, що я навіть не почувалася зайвою.

Я щасливо довезла їх до тітоньчиного дому й поїхала геть. Вони цього навіть не зауважили. Подвір'я стояло залите місячним сяйвом, і в ньому видно було, як змінилася тітка Олівія. По обіді дощило, проте вона повела свого жениха багнистою доріжкою до парадних дверей і переступила поріг, навіть не глянувши на скребачку!

КАРАНТИН В АЛЕКСАНДРА-АВРААМА

Коли мені вперше запропонували клас у недільній школі, я відмовилася. Не те, щоб я була проти вчителювання в недільній школі. Мені ця думка навіть подобалася, але просив мене превелебний пан Аллан, а я, коли тільки могла, принципово відмовляла чоловікам. Мені це було властиво. Так і живеться простіше, і клопоту менше. Я ніколи не любила чоловіків. Це, мабуть, природжене, бо скільки я себе пам'ятала, стільки й ненавиділа чоловіків та собак. Мені це було властиво. Життєвий досвід лише зміцнив мої переконання. Що більше чоловіків я бачила, то сильніше любила котів.

Отже, коли пан Аллан запитав, чи не погоджуся я взяти клас у недільній школі, я відмовилася, припускаючи, що це послужить йому доброю наукою. Якби він одразу прислав дружину – так, як зробив це потім, – то був би мудріший хід. Люди зазвичай виконують прохання пані Аллан, бо знають, що це заощадить їм час.

Пані Аллан весело щебетала з півгодини, доки заговорила про недільну школу, – і навіть зробила мені кілька компліментів. Відомо, що пані Аллан – тактовна жінка. Це означає, що вона провадить розмову манівцями, а не запитує навіпростець. Я не тактовна. Це мені не властиво. Коли в розмові промайнула згадка про недільну школу, я, знаючи від початку, про що буде йтися, спитала:

– Який клас я мушу навчати?

Пані Аллан так здивувалася, аж навіть забула про тактовність, і вперше й востаннє в житті мовила просто:

– У нас є два класи – хлопчачий і дівчачий, – а вчительки в жоднім немає. Я викладала в дівчачім, та мушу взяти відпустку, бо захворіло моє маля. Тож вибирайте собі, панно Мак-Ферсон.

– Візьму хлопчачий, – рішучо сказала я. Мені властива рішучість. – Оскільки хлопці однаково стануть чоловіками, їх треба правильно виховувати змалку. Занудами вони будуть так чи інак, але, якщо раніше взятися за них, то вони можуть вирости не такими занудами, якими могли б вирости, на щастя для котроїсь безталанної жіночки.

Пані Аллан вагалася. Мабуть, думала, що я напевне віберу дівчат.

– Вони такі невиховані, – мовила панімадка.

– А я й не знаю вихованих хлопців, – відрубала я.

– Може... може, краще візьміть дівчачий клас? – невпевнено запропонувала вона. Мені й самій хотілося взяти дівчат. Але була одна причина, якої я не могла звірити пані Аллан, і ця причина звалася Енн Ширлі. Єдина людина, якої я боялася, була саме в дівчачому класі. Не те, щоб вона не подобалася мені. Але Енн Ширлі мала звичку запитувати такі несподівані, дивні речі – навіть найметикованіший з адвокатів не знав би, що їй відповісти. Колись у тому класі викладала панна Роджерсон, і Енн розгромила її по всіх фронтах. Я нізащо не взяла б за ученицю ходячого знака питання. Крім того, я вирішила, що пані Аллан годиться трохи провчити. Панімадки часто переконані, наче можуть усім керувати й наказувати, тож їх доводиться постійно присаджувати.

– Ідется не про те, що сподобається мені, – докірливо мовила я, – а про найкраще для цих дітей. Пані Аллан, я відчуваю, що тільки сама зможу бути найкращою вчителькою для ваших хлопців.

– Не сумніваюся, панно Мак-Ферсон, – приязно відповіла пані Аллан. І прибрехала, байдуже, що панімадка. Тому що вона сумнівалася. Гадала, ніби в хлопчачому класі

я зазнаю жалюгідного краху. Але ні. Коли вже я до чогось беруся, то жалюгідних крахів не зазнаю.

– Панно Мак-Ферсон, це диво – просто диво, – як під вашою орудою змінився хлопчачий клас, – привітав мене через кілька тижнів сам превелебний пан Аллан. Він не хотів показати, як дивується, що спромоглася на це стара панна, знана своїм чоловіконенависництвом, але обличчя виявило його.

– Де мешкає Джиммі Спенсер? – холодно запитала я. – Він був на моєму уроці три тижні тому й відтоді більше не повертався. Я хочу знати, чому.

Пан Аллан прокашлявся.

– Здається, він – наймит Александра-Авраама Беннетта з вайтсендзької дороги, – відповів панотець.

– Тоді я піду прямісінько до Александра-Авраама Беннетта, на вайтсендзьку дорогу, і дізнаюся, чому Джиммі Спенсер не відвідує недільної школи, – твердо мовила я.

В очах пана Аллана сяйнув пустотливий вогник. Я завжди казала, що цей чоловік міг би мати незлецьке почуття гумору, якби не був священиком.

– Боюся, пан Беннетт нерадо прийме вашу доброзичливу турботу. Він має... е-е-е... своєрідну відразу до представниць жіночої статі. Жодна жінка не переступала порогу його будинку, відколи двадцять років тому померла Беннеттова сестра.

– А, це той самий Беннетт? – згадала я. – Той жінконенависник, який погрожував усіх жінок проганяти зі свого подвір'я вилами? Ну, мене він так легко не прожене.

Пан Аллан захихотів – тихо, як личить пасторові, але все-таки захихотів. Мене це дещо підкуснуло. Він мовби не вірив, що я дам раду з Александром-Авраамом. Проте я стримала обурення. Не варто показувати чоловікам, що вони вас дратують.

Наступного дня по обіді я запрягла гнідого поні в бричку й вирушила до Александра-Авраама Беннетта. Зі мною,

як завжди, поїхав Вільям-Адольфус – улюблений із шістьох моїх котів, чорний, із прегарним білим черевцем та лапками. Він сидів коло мене як справжній джентльмен – не те, що більшість чоловіків.

До Александра-Авраама слід було проїхати три милі вздовж вайтсендзької дороги. Я впізнала будинок ще здалеку – такий він стояв занедбаний. Давно не фарбований; віконниці були обшарпані й поламані, а все подвір'я до самих дверей заросло бур'янами. Звісно, що там не мешкала жодна жінка. І все ж то був гарний будинок, а стайні – просто чудові. Мій батько завжди казав, що, коли стайні в господаря більші за сам будинок, – отже, прибутки його перевершують витрати. Добре було, що стайні в Александра-Авраама більші, – але недобре, що охайніші та краще пофарбовані. Ну, та чого ще сподіватися від жінконенависника?

– Та навіть як на жінконенависника, він, очевидно, добрий фермер, – сказала я Вільямові-Адольфусу, злізла із брички й припнула поні до огорожі.

Я під'їхала до будинку ззаду. Двері переді мною виходили на терасу. Я вирішила, що ними й зайду. Схопила Вільяма-Адольфуса під пахву та пішла. Але на півдорозі до будинку з-за рогу назустріч мені вискочив пес. Я в житті не бачила потворнішого пса. Він навіть не гавкав: просто мовчки підбіг і зміряв мене поглядом.

Ніколи не сперечаюся з мовчазними собаками. Я знаю, що важлива складова відваги – це обережність. Міцно тримаючи Вільяма-Адольфуса, я кинулася бігти – не до дверей, бо там на доріжці був пес, а вбік, до іншого рогу, побіля якого росла крислата черешня з низькими гілками. Ледь-ледь устигнувши посадовити Вільяма-Адольфуса на гілку в себе над головою, я видерлася на благословенне дерево сама, навіть не думаючи, що скаже Александр-Авраам, якщо побачить мене в цю мить.

Замислилася я вже потім, діставшись до середини дерева й уздрівши поруч Вільяма-Адольфуса. Той був спокійний

і незворушний, але про себе я цього сказати не могла. Навпаки, мені було страшенно муляко.

Пес сидів собі під деревом, дивився на нас, і з його млявої поведінки видно було, що йому поспішати нікуди. Коли наші погляди перетиналися, він вишкірявся й гарчав.

– Ти таки схожий на собаку жінконенависника, – сказала я; проте мою образу ця тварюка сприйняла за похвалу.

Тоді я заходилася міркувати, як вибратися з халепи. Завдання здавалося непростим.

– Вільяме-Адольфусе, мені заверещати? – поцікавилася я у свого розумного кота. Він похитав головою. Це правда. І я з ним погодилася: – Ні, Вільяме-Адольфусе, не буду. Криків моїх, напевно, ніхто не почує, крім самого Александра-Авраама, а я, як на те, не вірю, що він мене пожаліє. Ні, спускатися ніяк не можна. Вільяме-Адольфусе, то може, нам піднятися?

Я глянула вгору. Просто над головою в мене було відчинене вікно, до якого тяглася дебели з вигляду гілка.

– Спробуймо, Вільяме-Адольфусе? – запропонувала я.

Навіть не нявкнувши у відповідь, кіт подряпався вгору. Я послідувала за ним. Пес мовчки ганяв колами попід деревом. Він, мабуть, і радий був би загавкати, якби це не суперечило його принципам.

Я легко дісталася до вікна й опинилася в спальні – такій брудній і жахливо неприбраній, якої за ціле життя ще не бачила. Проте детально я її не розглядала, а з Вільямом-Адольфусом під пахвою спустилася вниз, плекаючи надію, що нікого не зустріну.

Попервах мені нікого не трапилося. У передпокої було порожньо й брудно. Я відчинила перші-ліпші двері й сміливо зайшла. При вікні сидів чоловік і понуро дивився надвір. Я зрозуміла, що це і є Александр-Авраам. Він був так само недоглянутий, як і його будинок – і він так само міг би мати кращий вигляд, якби його трохи причепурити. Здавалося,

наче він ніколи в житті не розчісувався, а розчохрані вуса дико стирчали навсібіч.

Чоловік поглянув на мене без тіні подиву.

– Де Джиммі Спенсер? – запитала я. – Він мені потрібен.

– Як це він вас пропустив? – озвався Александр-Авраам, пригледівшись до мене.

– Він мене не пропускав, – утіля я. – Він ганявся за мною по моріжку й не роздер на шматки хіба тому, що я залізла на дерево. За такого пса вас треба притягнути до відповідальності. То де Джиммі Спенсер?

Замість відповіді Александр-Авраам щонайбридкіше розреготався.

– Еге ж, коли жінка собі надумала, то й додому до чоловіка вдереться, – процідив він.

Я й вухом не повела, знаючи, що він намагається роздратувати мене. Натомість спокійно мовила:

– Пане Беннетт, я не мала наміру вдиратися до вас. Мені не лишилося вибору. Мене спіткала найгірша з можливих доль. Я прагнула бачити не вас чи ваш будинок – хоча його таки варто побачити, коли замислитися, до чого людина здатна довести своє житло. Я прийшла поговорити із Джиммі Спенсером. Утрете й востаннє запитую – де він?

– Тут його немає, – різко, хоч і набагато м'якшим тоном, відповів Александр-Авраам. – Тиждень тому він пішов і найнявся до когось у Ньюбриджі.

– У такому разі, – сказала я, підхоплюючи Вільяма-Адольфуса, який зневажливо роззирався довкруг, – більше я вас не потурбую. Я йду.

– Так, я думаю, це буде найрозумніше, – мовив Александр-Авраам уже не ядуче, але замислено, начеб охоплений сумнівами. – Я випущу вас через кухонні двері. Тоді – гхм! – вам не завадить пес. Будь ласка, йдіть тихо та швидко.

Цікаво, невже Александр-Авраам гадав, наче я піду із криками й вересками? Я змовчала, воліючи зберегти

гідність, і посунула за ним на кухню – якнайтихіше і якнайшвидше. Ох, що то була за кухня!

Двері були замкнені на ключ, і, щойно Александр-Авраам відчинив їх – на подвір'я в бричці заїхало двоє чоловіків.

– Пізно! – трагічним голосом вигукнув він. Напевно, сталося щось жахливе, та я не зважала, упевнена, що мене це ніяк не стосується. Відштовхнула Александра-Авраама, який стояв із винуватим виглядом, ніби заскочений на крадіжці, – коли це один пасажир вийшов із брички назустріч мені. То виявився старий лікар Блер із Кармоді, і він дивився на мене так, мовби я щось поцупила із крамниці.

– Моя люба Пітер, – повагом мовив він, – як прикро бачити вас тут... страшенно, страшенно прикро.

Мушу визнати, мене це розлютило. Жоден чоловік на світі, навіть наш старий сімейний лікар, не має права кликати мене Пітером!

– Немає причин шкодувати, лікарю, – зарозуміло відказала я. – Якщо вже ревна сорокавосемилітня пресвітеріанка не може поцікавитися здоров'ям учня недільної школи, не порушивши правил пристойності, то коли ж їй буде таке дозволено?

Лікар не відповів; натомість докірливо глянув на Александра-Авраама:

– Так ви додержуєте слова, пане Беннетт? Здається, ви мені обіцяли нікого не впускати.

– Я її не впускав, – гарикнув пан Беннетт. – Господи Боже, вона залізла до мене через горішне вікно! Попри пса та поліцейського на варті! Що можна вдіяти з такою жінкою?

– Нічого не розумію, – звернулася я до лікаря, навіть не глядячи в бік пана Беннетта. – Але якщо моя присутність тут для вас аж така неприйнятна, то я нарешті звільню вас від неї. Я йду додому.

– Даруйте, моя люба Пітер, – промовив лікар із притиском, – але я не можу вам цього дозволити. Цей будинок

перебуває під карантинном через віспу. Вам доведеться лішитися.

Через віспу! Уперше й востаннє в житті я втратила самовладання в присутності чоловіка й розлючено налетіла на пана Беннетта.

– Чому ви мені не сказали? – кричала я.

– Та як же я міг вам сказати? – оскаженіло зиркнув Александр-Авраам. – Коли я вас побачив, було вже запізно. Я думав, наймилосердніше буде притримати язика за зубами й відпустити вас у блаженному невіданні! Будете знати, як вдиратися додому до чоловіків!

– Ну-ну, мої любі, не сваріться, – серйозно втрутився лікар, але я завважила насмішкувату іскорку в його очах. – Вам доведеться деякий час провести тут разом, під одним дахом, і суперечки в цьому не допоможуть. Бачте, Пітер, як усе сталося: вчора пан Беннет їздив до міста, а там, як ви знаєте, спалах віспи. І він вечеряв у пансіоні, де захворіла одна з покоївок. Уночі в неї виявили безсумнівні симптоми віспи. Отож Управління здоров'я негайно розшукало всіх гостей, яких лише спромоглося, і взяло їх під карантин. Сьогодні вранці я приїхав і пояснив усе панові Беннетту. Найняв Джеремайю Джеффраза охороняти будинок, а пан Беннетт дав мені чесне слово, що нікого не впустить, доки я вернуся з іншим поліцейським і вживу всіх необхідних заходів. Ось я привіз пана Томаса Райта, домовився ще з одним чоловіком, що той ходитиме коло худоби в пана Беннетта, і накупив харчів. Джейкоб Грін та Клеофас Лі вартуватимуть уночі. Імовірно, ризик заразитися в пана Беннетта невисокий, але, доки ми пересвідчимося, Пітер, ви мусите залишатися тут.

Я слухала лікаря й міркувала. За ціле життя мені не доводилося втрапляти в таку безглузду халепу, та я не бачила сенсу в тім, щоби погіршувати власне становище.

– Як скажете, лікарю, – спокійно мовила я. – Авжеж, я зробила щеплення місяць тому, коли надійшли новини про

віспу. Коли будете в Ейвонлі, зайдіть, якщо ваша ласка, до Сари Пай і попросіть її пожити в моєму домі протягом карантину. Треба дбати про господарство – а особливо про котів. Скажіть, що їм потрібно двічі на день давати свіже молоко й щотижня по шматочку масла в квадратний дюйм. Попросіть її взяти два моїх темних халати, кілька фартухів та змін білизни, скласти все це в найпростішу валізу й надіслати сюди. Мій поні прив'язаний до огорожі. Будь ласка, відведіть його додому. Оце, мабуть, усе.

– Ні, не все, – відбуркнув Александр-Авраам. – Заберіть іще цього кота. Я не терпітиму котів у себе вдома. Краще вже віспа.

Поволі, за звичкою, знизу вгору, я зміряла пана Беннетта поглядом. Трохи помовчала й дуже тихо відповіла:

– У вас може бути і те, і те. Миріться з Вільямом-Адольфусом: віднині він під карантинном, так само, як ви та я. Чи ви гадаєте, я відпущу його в Ейвонлі, сіяти віспу між безневинних людей? Я терпітиму вашого пса, а ви пристанете на Вільяма-Адольфуса.

Александр-Авраам застогнав, але я помітила, що він прикип, не витримавши мого нищівного погляду.

Лікар поїхав; я поквапилася всередину, щоб не слухати кпинів Томаса Райта. Повісила в передпокої плащ, а капелюшок охайно вклала у вітальні на столику, спочатку витерши його хустинкою від пилу. Мені так і кортіло стати до прибирання й вичистити будинок, але мусила зачекати, доки мені привезуть фартухи. Не можна ж прибирати в новому костюмі та шовковій блузці.

Пан Беннетт сидів на стільці та дивився на мене.

– Слухайте, я не допитливий, – раптом промовив він, – але поясніть мені, коли ваша ласка, чому лікар Блер кличе вас Пітером?

– Мабуть, тому, що це моє ім'я, – відповіла я, підбиваючи подушку для Вільяма-Адольфуса та здіймаючи хмару багатолітнього порошу.

Александр-Авраам кахикнув.

– Хіба це – гхм! – не чудернацьке ім'я для жінки?

– О, так, – відказала я, міркуючи, скільки мила знайдеться в цьому домі, й чи є воно тут узагалі.

– Я не допитливий, – вів далі Александр-Авраам, – та може, ви розкажете мені, чому вас кличуть Пітером?

– Якби я народилася хлопцем, батьки назвали б мене саме так – на честь заможного дядька. Та коли я – на щастя – виявилася дівчинкою, матері заманулося дати мені ім'я Анжеліна. Я дістала обидва імені, і кликали мене Анжеліною, доки я піросла й надумала зватися Пітером. Паскудне ім'я, проте Анжеліною бути ще гірше.

– Правду кажучи, вам це ім'я більше личить, – мовив Александр-Авраам, сподіваючись дошкулити мені.

– Саме так, – незворушно кивнула я. – Моє прізвище Мак-Ферсон, я мешкаю в Ейвонлі, і, оскільки ви не допитливий, то більше вам нічого не варто знати про мене.

– О! – його немовби осяяло. – Я чув про вас. Ви... е-е-е... ви прикидаєтеся чоловіконенависницею.

Я? Прикидаюся?! Одному лиш Богу відомо, що сталося б із Александром-Авраамом тієї миті, якби зненацька дещо не змінилося. Бо саме тоді відчинилися двері й з'явився пес – *той* пес. Мабуть, йому набридло чекати під черешнею, доки ми з Вільямом-Адольфусом спустимося. У будинку він здавався ще потворнішим, ніж надворі.

– Пане Райлі, Пане Райлі, бачиш, кого ти впустив до мене, – докірливо промовив Александр-Авраам.

Але Пан Райлі – так звалось це чудовисько – не звернув уваги на Александра-Авраама. Він помітив Вільяма-Адольфуса, який лежав, згорнувшись на подушці, і кинувся через усю кімнату довідатися, що то за проява. Вільям-Адольфус сів і вигнув спину.

– Заберіть собаку, – попередила я.

– Самі заберіть, – утяв Александр-Авраам. – Це ж ваш кіт, от ви його й захищайте.

– Вільяма-Адольфуса не треба захищати, – вдоволено мовила я. – За нього я не хвилююся.

Сумніву в тому не залишалося. Вільям-Адольфус вигнув спину, прищулив вуха, зловісно нявкнув і стрибнув на Пана Райлі. Приземлився йому прямісінько на плямисту спину, учепився в неї пазурами й, пирхаючи слиною, засичав.

Я ще не бачила такого переляканого пса. Він нажахано заскімлив, метнувся на кухню, з кухні до передпокою, а звідти в кімнату – і знову на кухню, і так далі по колу, щоразу швидше, доки не перетворився на суцільну пістряву смугу із чорно-білим вершечком. Споглядаючи цю небачену та галасливу метушню, я реготала до сліз. Пан Райлі кидався туди й сюди, Вільям-Адольфус чіпко тримався в нього на спині, а Александр-Авраам побуряковів од гніву.

– Жінко, заберіть свого пекельного кота, бо вб'є мені собаку! – заволав він, перекикуючи скавуління й верески.

– Вільям-Адольфус його не вб'є, – заспокійливо мовила я, – та ці тварини так швидко гасають, що він не почує мене, навіть якщо я його й покличу. Коли ви зможете спинити пса, я вмовлю Вільяма-Адольфуса поводитися чемно, але доти немає сенсу закликати блискавку до розуму.

Александр-Авраам хапливо майнув у бік пістрявої смуги, але поточився й із грюкотом гепнувся на підлогу. Я кинула на допомогу, але розлютила його ще більше.

– Жінко! – зловісно ревнув він. – Забирайтеся з вашим кошлатим дияволом до-до...

– До Ейвонлі, – швидко мовила я, рятуючи пана Беннетта від можливого нападу лихослів'я. – Еге ж, я й сама хотіла б опинитися там. Але, оскільки це неможливо, поведьмося, як розумні люди. Прошу вас не забувати: мене звуть панною Мак-Ферсон, а не Жінкою.

А тоді зненацька гонитві настав кінець, і я була цьому рада – адже тварини зчинили такий страхітливий галас, аж я злякалася, що поліцейський зараз примчить сюди попри всяку віспу, бо вирішить, наче ми із Александром-Авраамом

убиваємо одне одного. Пан Райлі, гасаючи навіжено, раптом відхилився від маршруту й шаснув у темний куток поміж піччю та ящиком із дровами. Вільям-Адольфус устиг відскочити саме вчасно.

Відтоді я більше не мала клопоту з Паном Райлі. Годі було відшукати чемнішого, сумирнішого пса. Вільям-Адольфус здобув перемогу й користався з неї.

Настала п'ята година й позаяк усе вгамувалося, я вирішила заварити чай. Сказала Александрові-Аврааму, що все приготую, хай лише він покаже мені комору.

– Не переймайтеся, – мовив той. – Ось уже двадцять років я звик сам заварювати собі чай.

– Аякже, – твердо відказала я. – Проте до мого чаю ви не звикли. А вашого їдла я в рот не візьму, хай навіть умиратиму з голоду. Коли не маєте чого робити, то пошукайте мазь і обробіть подряпини на спині вашого бідолашного пса.

Александр-Авраам відбуркнув щось у відповідь. Оскільки він вочевидь не збирався нічого мені показувати, я рушила до комори сама. Там було несказанно жахливо, і вперше в душі у мене ворухнувся жаль до пана Беннетта. Отак він мусить жити! Дивно, що він іще не зненавидів ціле людство, не самих лише жінок.

Сяк-так я зготувала вечерю. Мені властиво готувати смачні вечері. Я заварила добрий чай та підсмажила грінки з кармодського хліба, а ще знайшла в коморі баночку консервованих персиків. Вони виявилися куповані, і їсти їх було не страшно.

Опісля чаю із грінками Александр-Авраам мимохить подобрів. Доїв останню скоринку й навіть не бурчав, коли я віддала Вільямові-Адольфусу вершки, що залишилися після трапези. Пан Райлі не хотів нічого. У нього зник апетит.

Потім наймит лікаря Блера прибув із моєю валізою. Александр-Авраам увічливо повідомив, що по інший бік передпокою є гостьова кімната, і він дозволить мені зайняти її. Я рушила туди й перевдяглася в халат. У кімнаті стояли

вишукані меблі та зручне ліжко. Але яка пилюка! Вільям-Адольфус ішов за мною, лишаючи по собі сліди на кожному кроці.

– А тепер, – рішуче сказала я, повернувшись на кухню, – я влаштую тут прибирання. Почну просто звідси, тож ви, пане Беннет, краще підіть до вітальні, не заважайте мені.

Александр-Авраам здивовано витріщився на мене.

– Я не дозволю вам порядкувати в моєму домі, – гримнув він. – Мені він подобається й таким, а ви, коли забажаєте, можете покинути його.

– Не можу, у тому й біда, – миролюбно сказала я. – Якби могла – то не затрималася б тут ні на хвилину. Але, оскільки я залишаюся, мушу й прибрати. Інакше не може бути. Я здатна стерпіти псів і чоловіків, коли нема на те ради, та тільки не безлад і бруд. Гетьте мерщій до вітальні.

Александр-Авраам пішов і, зачиняючи двері, чітко й виразно пробурмотів: «ЯКА НЕСТЕРПНА БАБЕРА». Усі три слова були немовби виписані в повітрі великими літерами.

Я прибрала на кухні та в прилеглий коморі. Коли закінчила, була вже десята вечора, а Александр-Авраам ліг спати, не вшанувавши мене прощанням. Я замкнула Вільяма-Адольфуса та Пана Райлі по різних кімнатах, і собі лягла. Ніколи в житті я ще не була така втомлена, як того важкого дня.

Проте назавтра я прокинулася вдосвіта й бадьоро приготувала смачнющий сніданок. Навіть Александр-Авраам призвався. Коли на подвір'я заїхав доставник із їжею, я гукнула його з вікна й попрохала купити для мене мила, а потім накинулася на вітальню.

Майже тиждень я відмивала дім, та зрештою зробила все як слід. Мені властиво все робити як слід. Наприкінці будинок, від горища до льоху, стояв ретельно вичищений, і Александр-Авраам нічого не казав – тільки часто й голосно постогнував та звертався з дошкульними зауваженнями

до сердешного Пана Райлі, який волів мовчати після прохунки, що її дістав від Вільяма-Адольфуса. Я йшла на поступки Александрові-Аврааму, бо після щеплення в нього дуже боліла рука, і куховарила, не маючи інших справ опісля великого прибирання. Їжі в коморі не бракувало – до честі Александра-Авраама, скупарем він не був. Словом, я почувалася краще, ніж припускала. Я не змушувала пана Беннетта розмовляти, коли йому не хотілося; якщо ж він був у гуморі – відповідала йому дошкульністю на дошкульність, проте робила це, чемно та приязно всміхаючись. Я бачила, що він захоплюється мною. Утім, коли-не-коли він забував про свої упередження й розмовляв, як звичайна людина. Кілька разів ми справді цікаво поговорили. Попри викривлений світогляд, Александр-Авраам міг похвалитися розумом. Одного разу я сказала, що змалку він був, напевно, дуже хорошим хлопчиком.

А потім він уразив мене, коли до обіду з'явився причесаний і з білим комірцем. Того дня ми дуже смачно пообідали; я приготувала пудинг, який мені вдався краще, ніж на те заслуговував би жінконенависник. Александр-Авраам ум'яв дві великі порції, зітхнув і промовив:

– Еге ж, умієте ви куховарити. Шкода, що ви така огидна на грубіянка.

– Це навіть зручно, – відказала я. – Тоді ніхто не наважиться пхати носа у ваші справи. Хіба ви цього не помітили із власного досвіду?

– Я не грубіян, – обурено гарикнув Александр-Авраам. – Я лише хочу, щоб мені дали спокій.

– Це найвищий ступінь грубіянства, – мовила я. – Той, хто бажає, щоб йому дали спокій, кидає виклик Провидінню, яке призначило, що чоловікові недобре бути самому – задля його ж добра. Але не журіться, пане Беннет. У вівторок закінчиться карантин і, щодо нас із Вільямом-Адольфусом, то ми охоче дамо вам спокій до кінця ваших днів. Можете й далі нидіти в багні й почуватися так само брудно та зручно, як досі.

Александр-Авраам знову гарикнув. Ця перспектива чомусь засмутила його сильніше, ніж я припускала. А тоді він зробив неймовірне: налив вершків у тарілочку й поставив перед Вільямом-Адольфусом. Кіт лизькав, косуючи впівоча на пана Беннета – чи той зненацька не передумає. Щоб не лишатися боржницею, я простягнула Панові Райлі кістку.

Ні я, ні Александр-Авраам не переймалися віспою й не думали, що він міг заразитися, навіть не бачивши тієї хворої покоївки. Але наступного ранку він покликав мене з горішнього передпокою.

– Панно Мак-Ферсон, – промовив Александр-Авраам таким незвично смиренным тоном, аж мені стало моторошно, – які симптоми віспи?

– Пропасниця, біль у кінцівках та спині, нудота й блювота, – негайно перелічила я, бо читала про них у «Медичному віснику».

– У мене є всі, – замогильним голосом відповів Александр-Авраам.

Я не злякалася, як припускала. Я вже дала раду із жінконенависником, його плямистим псом і неприбраним домом, тож віспа тепер здавалася мені абищицею. Я підійшла до вікна й гукнула Томасові Райту, щоб викликав лікаря. Той вийшов із кімнати Александра-Авраама зі стурбованим виглядом.

– Я ще не можу поставити точний діагноз, – повідомив лікар Блер. – Мусить з'явитися висипка. Але ймовірно, що це таки віспа. Як невчасно. Важко буде знайти доглядальницю. Усі, хто працює із хворими на віспу, зараз зайняті, бо в місті розпал епідемії. Я зроблю все, що зможу. А ви глядіть, не наближайтеся до нього, Пітер.

Я не збиралася слухатись чоловічих указівок, тому, коли лікар пішов, рушила просто в кімнату до пана Беннета з обідом на таці. Приготувала й лимонний крем, який він міг би їсти навіть хворіючи на віспу.

– Не підходьте до мене, – гримнув Александр-Авраам. – Ви важите власним життям.

– Я нікому, навіть чоловікові, не дозволю померти з голоду, – відрубала я.

– Найгірше, – простогнав пан Беннетт, – лікар каже, що мені потрібна доглядальниця. До вас я вже начебто звик, але щоб інша жінка з'явилася тут – ні, це занадто. Чи ви погодували мого бідолашного пса?

– Він пообідав краще за багатьох християн, – суворо промовила я.

Александр-Авраам міг не боятися нашість інших жінок. Увечері повернувся спохмурнілий лікар Блер.

– Не знаю, що нам робити, – поскаржився він. – Ніхто не може сюди приїхати.

– Я з гідністю мовила, що сама доглядатиму пана Беннетта. Це мій обов'язок, а я ніколи не ухиляюся від обов'язку. Мені це не властиво. Він чоловік, у нього віспа й мерзенний пес, та попри все це, я не дозволю йому померти від недогляду.

– Пітер, ви добра душа, – відітхнув лікар Блер із виглядом чоловіка, який допіру переклав відповідальність на жіночі плечі.

Отак і вийшло, що я доглядала Александра-Авраама й нітрохи тим не гнітилася. Хворий, він був набагато приязніший, аніж здоровий, та й віспа минала в нього у легкій формі. Унизу я панувала неподільно, а Вільям-Адольфус із Паном Райлі лежали разом, як лев із ягнятком. Я регулярно годувала Пана Райлі, а якось навіть погладила, завваживши, що йому самотньо та сумно. Це виявилось приємніше, аніж я припускала. Пан Райлі підвів голову й глянув на мене так, аж я зрозуміла, чому Александр-Авраам обожнює цю тварюку.

Коли Александрові-Аврааму дозволили сідати, він заходився надолжувати втрачене за час, упродовж якого був чемним. Годі уявити собі когось дошкульнішого за чоловіка,

який одужує після хвороби. Я сміялася з нього, бо це його дратувало, і ненастанно прибирала в будинку, щоб розлютити господаря ще сильніше. Але найдужче він гнівився через те, що Пан Райлі виробив собі звичку скрізь ходити за мною хвостиком.

– Мало вам було вдертися в мій супокійний дім і перевернути все з ніг на голову, то ви ще й принадили мого собаку, – поскаржився Александр-Авраам.

– Коли я поїду, він знову полюбить вас, – утішливо мовила я. – Собаки – істоти неперебірливі. Їм потрібні лише кістки. Безкорисливо люблять коти. Вільям-Адольфус так і не зрадив мене, хоча ви нищечком давали йому в коморі вершки.

Александр-Авраам завмер із дурнуватим виразом. Він не знав, що мені це відомо.

Я не заразилася віспою, і через тиждень лікар Блер відпустив поліцейського. Потім нас із Вільямом-Адольфусом дезинфікували. Ми могли вертатися додому.

– Бувайте, пане Беннетт, – сказала я, милостиво простягаючи йому руку. – Авжеж, ви раді спекатися мене, та ще більше я радію, що можу нарешті піти. За місяць ви, напевно, знов запаскудите будинок, ще й гірше, ніж досі, а ваш собака розгубить і ті округлині добрих манер, які встиг за своїти. Чоловіків та псів перевиховати неможливо.

І, дозволивши цій парф'янській стрілі ятрити йому душу, я вийшла з будинку, сподіваючись ніколи більше не зустрітися з Александром-Авраамом.

Звісно, я тішилася поверненню, та вдома мені було дивно й самотньо. Коти відвикли від мене й не впізнавали, а Вільям-Адольфус тужливо тинявся кімнатами, наче вигнанець. Та й куховарство більше не вдовольняло мене. Безглуздо було метушитися тільки заради себе. Коли я бачила кістку – думала про сердешного Пана Райлі. Сусіди підкреслено уникали мене, побоюючись, що я от-от захворію на віспу.

Мій клас у недільній школі віддали іншій учительці, і я ніде не могла знайти собі місця.

Так я протовклася зо два тижні, як раптом приїхав Александр-Авраам. Він з'явився в сутінках, і спершу я не впізнала його, чепурного й підстриженого. Проте Вільям-Адольфус упізнав. Вільям-Адольфус, мій власний кіт, терся об ноги цього чоловіка й голосно, радісно муркотів!

– Анжеліно, я мусив приїхати, – зізнався Александр-Авраам. – Я більше так не міг.

– Мене звуть Пітер, – холодно відказала я, хоч потайки незбагненно зраділа.

– Ні, – уперто промовив він. – Для мене ви Анжеліна, і завжди будете Анжеліною. Я ніколи не кликатиму вас Пітером. Вам дуже личить ім'я Анжеліна, а прізвище Беннетт личитиме ще більше. Повертайтеся, Анжеліно. Пан Райлі сумує без вас, а я, відколи ви привчили мене до розкоші, потребую людини, здатної відповісти на мої ущипливі зауваження.

– А як щодо решти п'яти котів? – запитала я.

– Мабуть, і їх доведеться взяти, – зітхнув Александр-Авраам. – Хоча вони напевне виживуть сердешного Пана Райлі геть із дому. Але без нього я проживу, а без вас – ні. Коли ви зможете вийти за мене заміж?

– Я ще не сказала, що вийду за вас, – відповіла я дошкульно, бо саме так почувалася – отож і мусила бути послидочною.

– Ні, – але ж вийдете, правда? – нетерпляче мовив Александр-Авраам. – Бо якщо ні, то краще б я помер від віспи. Мила Анжеліно, будьте моєю дружиною.

Щоб якийсь чоловік звертався до мене отак – «мила Анжеліно»! І щоб мені це подобалося!

– Куди я, туди й Вільям-Адольфус, – мовила я врешті-решт. – Але п'ятеро котів доведеться віддати... задля спокою Пана Райлі.

НАБУТОК ТАТОЧКА СЛОУНА

– Певно, що в нас закінчується меляса, – вкрадливо припустив Таточко Слоун. – Треба поїхати по обіді до Кармоді та докупити.

– У глечики ще є добрячих півгалона, – безжально відповіла Матінка Слоун.

– Невже? Ну... ну, коли я наливав гас у лампу, то помітив, що в бутлі майже нічого не залишилося. Треба його наповнити.

– Гасу нам стане ще на два тижні, – Матінка Слоун обідала незворушно, проте в очах її приснули сміхотливі іскорки. Щоби приховати їх від чоловіка й не підбурити його, вона не відводила погляду від тарілки.

Таточко Слоун зітхнув. Усі його вигадки білими нитками шиті.

– Здається, позавчора ти казала, що в нас закінчуються мускатні горіхи? – спитав він по кількох секундах напружених роздумів.

– Учора я докупила в торговця яйцями, – відповіла Матінка Слоун, насилу тамуючи бісики, щоб ті не порснули по всьому її обличчі. Цікаво, думала вона, чи після третьої невдачі Таточко Слоун відступить від своєї ідеї? Проте він не мав наміру відступатися.

– Ну, тоді, – Таточко Слоун усміхнувся, осяяний раптовим натхненням, – я поїду підкувати гніду кобилку. Отож, якщо маєш які доручення, Мамцю, то напиши записку, поки я збиратимуся.

Матінка Слоун не відала питаннями догляду за кобилками, хоч і мала деякі сумніви щодо того, чи так уже тій кобилці потрібні нові підкови.

– Годі вже ходити околяса, Таточку, – проказала вона з милосердною зверхністю в голосі, – скажи краще навпростець, чого тебе тягне до Кармоді. Я ж тебе наскрізь бачу. Ти хочеш поїхати на аукціон до Гарландів. Хіба не так, Таточку Слоун?

– Ні, та я можу заїхати й туди, подивитися, що є корисного. Але гніду кобилку, Мамцю, справді треба підкувати, – заперечив Таточко Слоун.

– Завжди можна відшукати зручний привід, – утjala дружина. – Таточку, аукціони тебе погублять. У п'ятдесят п'ять років слід би вже вирости із таких забаганок. Але ти, що старший, то гірший. Та якби я хотіла їздити по аукціонах, то ретельно добирала б, куди слід піти, і не гаяла часу на такі дрібниці, як у Гарландів.

– Але в Гарландів можна купити справді дешеві речі, – боронився Таточко Слоун.

– Сьогодні ти не купиш нічогосінько – ні дорогого, ні дешевого, – бо я поїду з тобою та простежу за цим. Я розумію, що не можу заборонити тобі – так само, як заборонити вітру віяти. Але поїду задля самозахисту. У цьому домі вже стільки мотлоху, який ти натяг з аукціонів, що я й сама почувуюся, ніби виготовлена з уламків та залишків.

Таточко Слоун зітхнув. Їхати на аукціон із Матінкою Слоун було нецікаво. Вона не дозволить йому торгуватися. Утім, оскільки жоден смертний не здатен був примусити її змінити рішення, Таточко Слоун подався збиратися.

Він обожнював їздити по аукціонах і скуповувати непотріб. Понад тридцять років Матінка Слоун терпляче прагнула змінити його, проте досягла хіба що часткових успіхів. Іноді Таточко Слоун півроку поспіль героїчно утримувався від поїздок на аукціони, а тоді розгулювався ще гірше – ходив усюди, куди тільки міг, і повертався з купою мотлоху.

Останньою його витівкою була стара маслоробка за п'ять доларів – хлопці знай собі «набивали на неї ціну», глузуючи з Таточка Слоуна. Маслоробку він привіз обурений Матінці Слоун, яка вже п'ятнадцять років збивала масло в сучасній машині. Ба гірше – то була вже друга маслоробка, що її Таточко Слоун придбав на аукціоні. Опісля того Матінка Слоун постановила, що пильно та невідступно супроводжуватиме свого чоловіка на розпродажі.

Але нині Таточкові Слоуну пощастило. Він допіру під'їхав із бричкою до воріт, де чекала на нього дружина, коли на подвір'я влетів засапаний, простоволосий десятирічний хлопчак і кинувся до Матінки Слоун, яка вже піднімалася на сходинку.

– Пані Слоун, будь ласка, ходітьте до нас, – задихано мовив він. – У малого кольки, мама вже замалим не дуріє, а в нього личко аж сине від крику.

Матінка Слоун пішла, думаючи, що зорі повстали супроти жінки, яка намагається виконувати свій обов'язок щодо власного чоловіка, та спершу сказала своє вагоме напутнє слово:

– Сьогодні мушу тебе відпустити. Але гляди мені, Таточку, – нічого не купуй. *Нічого!* Ти мене чув?

Таточко Слоун чув, обіцяв послухатися й навіть мав намір дотримати обіцянки. Потім він радо поїхав. У будь-якій іншій справі Таточко Слоун залюбки подався б із дружиною, проте вона напевне зіпсувала б йому задоволення від розпродажу.

Під'їхавши до кармодської крамниці, Таточко Слоун побачив, що невеличке подвір'я Гарландів біля підніжжя пагорба вщерть заюрмлене. Аукціон, мабуть, уже почався, і Таточко Слоун заквапився, прагнучи більше нічого не пропустити. Гніда кобилка зачекає на нові підкови.

Матінка Слоун небезпідставно вважала, що в Гарландів продаються тільки дрібниці. То був мізерний аукціон, надто в порівнянні з грандіозним розпродажем у Дональдсонів,

що відбувся місяць тому й донині марився Таточкові Слоуну в щасливих снах. Горацій Гарланд і його дружина були незаможні. Коли вони померли з різницею в півтора місяці – одне від сухот, а інше – від запалення легень, – по них не залишилося нічого, окрім боргів і сяких-таких меблів. Будинки вони винаймали. Торгівля за різноманітне вбоге хатнє начиння минала не жваво, а радше з відтінком силуваної приреченості. Кармодді просто знали, що речі Гарландів потрібно розпродати за борги, а щоб розпродати, їх доведеться купити. І все-таки то була дуже нудна подія.

З будинку вийшла жінка з півторарічним хлопчиком на руках і сіла на лавку під вікном.

– Це Марта Блер із сином Гарландів, – пояснив Роберт Лоусон Таточкові Слоуну. – Що тепер буде з тим горопашним дитям?

– Хіба ні в батька, ні в матері не лишилося родичів? – запитав Таточко Слоун.

– Ні. Горацій був на світі сам, як палець, а жінка його мала брата – тільки він рік тому подався до Манітоби й слід за ним загув. Хтось мусить узяти малого, але неохота нікому. Я взяв би, та в самого восьмеро своїх. А він гарненьке хлоп'я.

Пам'ятаючи прощальне напучування дружини, Таточко Слоун нічого не купував, хоча ніхто не знає й не довідається, яких тяжких зусиль йому це коштувало. Тільки наприкінці він дозволив собі поторгуватися за набір квіткових горщиків, думаючи, що може попустити собі принаймні таку дрібничку. Проте, оскільки дружина Джозайї Слоуна доручила йому купити саме ці горщики, Таточко Слоун не зміг їх придбати.

– Ну, от і все, – підсумував аукціоніст, витираючи лоба, позаяк надворі того жовтневого дня було напрочуд спекотно. – Більше нічого немає: хіба що дитя продати.

Поміж покупців пробіг смішок. Розпродаж був нудний, усі хотіли розважитися. Хтось крикнув: «Джейкобе, давай

його сюди!». Жартівника підтримали та почали й собі за-
кликати аукціоніста.

Джейкоб Блер узяв малого в Марти й поставив на сто-
лик побіля дверей, притримуючи великою смаглявою рукою.
Хлопчик мав густі золотаві кучері, рум'яне личко та великі
сині очі. Він сміявся до чоловіків, які юрмилися перед ним,
і привітно махав рученятами. Таточко Слоун подумав, що
вперше в житті бачить такого красивого малюка.

– Продається дитина! – вигукнув аукціоніст. – Справ-
жня жива дитина, майже нова та придатна до використання.
У майбутньому неодмінно ходитиме й розмовлятиме. Ваші
ціни, панове! Долар? Хто це такий скупар, хоче придбати
малого за долар? Е, ні, шановний, діти так дешево не прода-
ються, надто кучеряві.

Юрба засміялася знову.

– Чотири долари! – вигукнув Таточко Слоун, бажаючи
й собі пожартувати.

Покупці озирнулися, гадаючи, наче він має серйозний
намір узяти хлоп'я до себе. Таточко Слоун мав добрячий ста-
ток, а його єдиний син уже був дорослий і навіть одружений.

– Шість! – крикнув Джон Кларк із протилежного кінця
подвір'я. Джон Кларк із дружиною мешкали у Вайт Сендз
і не мали дітей.

Для Таточка Слоуна це означало поразку. Він ніколи
не мав ворогів, зате в особі Джона Кларка мав суперника.
На кожному аукціоні Джон Кларк змагався супроти Таточка
Слоуна й останнього разу перекупив усе. Йому не дошкуля-
ли жінчині заборони. У Таточка Слоуна в жилах скипіла
кров: він забув і про Матінку Слоун, і про дитину, виставле-
ну на продаж. Він не міг дозволити Джонові Кларку знову
взяти над собою гору.

– Десять! – гаркнув Таточко Слоун.

– П'ятнадцять! – не змовчав Джон Кларк.

– Двадцять! – перекичав його Таточко Слоун.

– Двадцять п'ять! – ревнув Джон Кларк.

– Тридцять! – зарепетував Таточко Слоун, напинаючи жили, і цього разу таки переміг. Джон Кларк поступився,зни-
завши плечима та сміючись, а Джейкоб Блер, веселячи при-
сутніх дотепами, оголосив дитину власністю Таточка Слоуна.
Давно вже в Кармоді не було такого потішного аукціону.

Таточко Слоун виступив наперед – чи то пак, його ви-
штовхали. Дитину передали йому в руки; він зрозумів, що
очевидно таки, мусить забрати хлопчика і, ошелешений, не
зміг відмовитись – та й душею вже встиг прихилитися до
маленького Тедді.

Аукціоніст вагався, дивлячись, як Таточко Слоун мовчки
відлічує гроші.

– Ми ж лише пожартували, – промимрив він.

– Анітрохи, – заперечив Роберт Лоусон. – Нам не виста-
чить коштів на сплату боргів... а є ще й рахунок від лікаря.
Отепер буде майже достатньо.

Таточко Слоун їхав додому, не підкувавши кобилки, зате
з малям та вбогеньким клунком дитячих речей. Хлопчик не
завдавав йому клопоту: за минулі два місяці він при звича-
ївся до чужих і тепер мирно заснув собі на руках у Таточка
Слоуна, але той однаково картався й мучився, думаючи, що
скаже дружина.

Матінка Слоун чекала на нього в сутінках на кухонному
ганку, і невимовний подив знати було на її обличчі, коли
вона побачила малюка.

– Таточку, – запитала вона, – чиє це дитя? Де ти взяв
його?

– Мамцю, я... купив його на аукціоні, – пробелькотів
чоловік і завмер, чекаючи вибуху, але Матінка Слоун мовча-
ла, нездатна досягнути цей учинок.

Потім вона зітхнула, взяла на руки дитину, а Таточкові
Слоуну звеліла завести кобилку до стайні. Коли чоловік по-
вернувся на кухню, Матінка Слоун уже всадила дитя на
канапу, обгородивши її стільцями, щоб хлопчик не впав на
підлогу, і дала йому коржика з мелясою.

– А тепер поясни мені, Таточку Слоун, – сказала вона.

Той пояснив. Матінка Слоун вислухала всю історію й похмуро запитала:

– Ти думаєш, наче ми повинні взяти дитину до себе?

– Я... я не знаю, – правдиво та щиро відповів її чоловік.

– *Нізащо*. Я вже виховала одного хлопця, і цього досить. Я не збиралася няньчити ще дітей. І я ніколи не любила їх просто за те, що вони малі. Кажеш, брат Мері Гарланд мешкає в Манітобі? Ми напишемо йому листа – хай забере свого небожа, як має бути.

– Таж, Мамцю, ніхто не знає його адреси, – заперечив Таточко Слоун, сумно поглядаючи на життєрадісного, милого хлопчика.

– Я дам оголошення в газету й довідаюся, – відказала Матінка Слоун. – А тебе, Таточку, слід замкнути в притулку для божевільних. Що ти купиш собі на наступному аукціоні? Новеньку жінку?

Ущент розбитий останньою ядуchoю реплікою дружини, Таточко Слоун підсунув стілець до стола й заходився вечеряти. Матінка Слоун із малюком на руках сіла при чільному боці. Маленький Тедді сміявся й щипав її за обличчя – її, сувору Матінку Слоун! Вона вечеряла з похмурим лицем, зате годувала дитину вправно – мовби й не минуло тридцяти років, відколи їй доводилося робити це останнього разу. Та жодній жінці не дано забути майстерності материнства.

Опісля чаю Матінка Слоун відправила Таточка до Вільяма-Александра – позичити високий дитячий стільчик. Коли він повернувся, уже споночіло, хлопчик знову сидів, обгороджений на канапі, а Матінка Слоун стрімко злазила з горища, тягнучи за собою колиску, що в ній багато років тому спав її рідний син. Колиску вона поставила в спальні, а потім роздягла малого й приспала, наспівуючи йому старої тихої пісеньки. Таточко Слоун мовчки слухав і згадував давні дні їхнього подружнього щастя, коли вусатий

Вільям-Александр був кучерявим хлопчиком, таким подібним до маленького Тедді Гарланда.

Матінка Слоун так і не дала в газету оголошення для брата пані Гарланд: той сам прочитав некролог по своїй сестрі й написав у Кармоді, просячи повідомити йому все. Листа переслали Матінці Слоун, і Матінка Слоун відповіла. Написала, що вони взяли дитину, чекаючи на подальші домовленості, але не мають наміру залишати її, і чемно попросила дядька розважити, як бути далі. Потім запечатала конверта, підписала впевнено й рішуче – і в цю мить поглянула на чоловіка, який сидів по інший бік столу з малюком на колінах. Їм було так добре разом. Таточко Слоун душі не чув за крихітними дітьми. Він немовби помолодшав на десять років, і на проникливі очі Матінки Слоун набігла сльоза.

Відповідь не забарилася. Дядько Тедді повідомляв, що має шестеро власних дітей, та, попри це, охоче й радо прийме до себе маленького небожа. На жаль, він не має змоги приїхати та забрати його, але Джозайя Спенсер із Вайт Сендз навесні збирається до Манітоби. Якщо пан та пані Слоун будуть такі ласкаві доти лишити хлопчика в себе, то через півроку Спенсери візьмуть його із собою. Можливо, тим часом випаде й інша нагода.

– Не випаде, – задоволено мовив Таточко Слоун.

– Аякже, не з нашим щастям, – сухо притакнула Матінка Слоун.

Минала зима. Маленький Тедді ріс і квітнув; Таточко Слоун не зводив з нього очей, і Матінка Слоун добре ставилася до дитини, тож Тедді любив їх обох однаково.

З наближенням весни Таточко Слоун дедалі сильніше смутився й іноді тяжко зітхав, особливо коли при ньому знічев'я згадували про від'їзд Джозайї Спенсера.

Одного теплого травневого пообіддя Джозайя Спенсер з'явився в їхньому домі. Матінка Слоун мирно в'язала собі на кухні, Таточко Слоун читав газету, а Тедді бавився на підлозі з котом.

– Добридень, пані Слоун, – усміхнувся Джозайя Спенсер. – А я оце зайшов провідати нашого юнака. Ми їдемо в середу: коли ваша ласка, можете привезти його нам у вівторок чи в понеділок. Він звикне до нас, і ми...

– Мамцю... – жалібно мовив Таточко Слоун, підводячись із-за столу.

– Таточку, сядь, – суворо звеліла вона, кидаючи на нього проникливий погляд. Нещасний чоловік послуухався.

Матінка Слоун звернулася до задоволеного Джозайї, який негайно прибрав винуватого вигляду, начеб його допіру заскочили на крадіжці.

– Дякую вам, пане Спенсер, – холодно проказала вона, – але це *наша* дитина. Ми викупили її, ми заплатили за неї гроші. Угода є угода. Коли я віддаю грубі гроші за немовля, то припускаю, що цей видаток окупиться. Ми залишимо його, байдуже, скільки дядьків у нього є в Манітобі. Пане Спенсер, я достатньо чітко висловилася?

– Так, авжеж, – пролопотів безталанний Джозайя, відчуючи за собою дедалі сильнішу провину, – але ви самі казали, що не хочете... написали дядькові, що... я думав...

– Раджу вам менше думати, – ласкаво урвала Матінка Слоун. – Для вас то, напевно, затяжка праця. Лишайтеся з нами на чай.

Проте Джозайя відмовився від запрошення. Він радий був утекти, прихопивши із собою залишки своєї колишньої самовпевненості.

Таточко Слоун підвівся та поклав тремтливу руку на плече дружині.

– Мамцю, ти добра жінка, – тихо промовив він.

– Іди собі, Таточку, – тільки й відказала Матінка Слоун.

ЯК ЗАЛИЦЯТИСЯ ДО ПРИСІСІ СТРОНГ

Того вечора я не ходила на молитовне зібрання – у мене була лицьова невралгія, – але з лукавих бісиків у Томасових очах зрозуміла, що він приніс новину.

– Як ти гадаєш, кого Стівен Кларк проводжав опісля зібрання додому? – запитав він, усміхаючись.

– Джейн-Міранду Блер, – не вагаючись, мовила я. Стівенова дружина померла два роки тому, і відтоді, як мені розповідали, він ні до кого не залицявся. Та Джейн-Міранда Блер із Кармоді була закохана в нього, і хтозна-чому Стівен Кларк не хотів побратися з нею – може, тому, що чоловіки обирають собі дружин у свій незбагнений та несподіваний спосіб.

– А от і ні, – знову заусміхався Томас. – Він підійшов до Пріссі Стронг і вони разом попрямували до її дому. Вирішили освіжити колишні свої почуття.

– До Пріссі Стронг! – я стенула плечима й засміялася: – Дарма старається. Двадцять років тому Еммеліна вбила їхнє женихання в зародку, й нині зробить те саме.

– Еммеліна – стара божевільна дурепа, – буркнув Томас. Скільки пам'ять сягала, він терпіти не міг Еммеліни Стронг.

– Це правда, – притакнула я, – і саме тому вона крутитиме бідолашною Пріссі, як заманеться. І покладе цьому край, щойно винюшить, – згадаєш мої слова.

Томас відповів, що я, очевидно, слухно кажу. Тієї ночі мені не спалося: я довго думала про Стівена та Пріссі. Я не маю звички втручатися в справи інших, але Пріссі була така безпорадна, що викликала в мене співчуття.

Двадцять років тому Стівен Кларк залицявся до неї. Пріссі та Еммеліна лишилися жити самі: якраз нещодавно помер їхній батько. Еммеліні виповнилося тридцять років, а Пріссі – двадцять, і не було на світі інших таких несхожих поміж собою сестер.

Еммеліна вдалася в батька: висока, тілиста, чорнява, непоказна, але найдеспотичніша зі смертних. Свою безталанну меншу сестру вона тримала в лещатах.

Пріссі була гарненька – принаймні так думали односельці, хоча мені самій вона ніколи не подобалася. Я люблю жвавих, метких людей. Струнка та рожевощока Пріссі мала смиренні, гарні блакитні очі, а личко її обрамляли золотаві кучері. На вдачу вона була так само покірنا й сором'язлива, як і на вигляд, і ніколи нікого не кривдила. Я приязно ставилася до Пріссі, але не захоплювалася нею, як решта.

Утім, вона подобалася Стівенові Кларку. Він почав проводити її додому і, очевидно, що Пріссі теж його вподобала. А потім Еммеліна змусила їх припинити женихання. Яка ж злостива забаганка! Стівен був вірним, добрим юнаком – але Еммеліна як затялася, що не дозволить Пріссі віддатися. Їй дошкуляло те, що сама вона не знайшла собі чоловіка.

Авжеж, якби Пріссі мала хоч краплю відваги, то збунтувалася б. Та про це не могло бути й мови: якби наказала сестра, Пріссі, мабуть, і носа б собі відрізала. Цю слабкодухість вона успадкувала від матері. Прізвище Стронг* їй зовсім не пасувало: у ній не було ніякої сили.

Якось увечері, опісля молитовного зібрання, Стівен, як завжди, підійшов до Пріссі Стронг і запитав, чи може провести її додому. Ми з Томасом ішли за ними слідом – це відбувалося ще до нашого шлюбу – і чули все. Пріссі благально, настрашено глянула на Еммеліну й відповіла: «Ні, дякую. Іншим разом».

* Гра слів: англійське прізвище Стронг (*Strong*) у перекладі означає «сильний».

Стівен розвернувся й пішов. Він був безтурботним та гордим хлопцем, і я розуміла, що Стівен не пробачить такого публічного відкоша. Якби він трохи подумав, як мав би подумати, то збагнув би, що винна в тім Еммеліна... та він не подумав, а невдовзі почав ходити з Елті Джилліс, і через рік вони одружилися. Елті була хорошою дівчиною, попри свою легковажність, і, здається, вони зі Стівеном були щасливі разом. У житті так незрідка трапляється.

Більше ніхто не хотів упадати за Пріссі – мабуть, боялися Еммеліни. Пріссі зів'яла з роками – була, як і раніше, мила, проте свіжа врода її відцвіла, а сама вона ставала дедалі тихішою та боязкішою. Не сміла вибрати сукню без дозволу Еммеліни. Любила котів, проте Еммеліна не давала їй завести кошеня. Еммеліна навіть вирізала сторінки з повістями із церковного тижневика, бо вважала, що це – негідне читання для Пріссі. Усе це дуже мене дратувало. Відколи ми побралися з Томасом, Пріссі та Еммеліна мешкали з нами в сусідстві; я часто була в них і споглядала все на власні очі. Вряди-годи я сердилася на безвільну Пріссі – але така вже вона вродилася й нічим не могла зарадити.

Отже, Стівен намірився ще раз випробувати долю. Цікаво, що з того вийде.

Так минуло ще три молитовних зібрання, опісля яких Стівен Кларк проводжав додому Пріссі Стронг – а потім про це довідалась Еммеліна. Сама вона того літа не відвідувала молитовних зібрань, бо розгнівилася на пана Леонарда за те, що той поховав Наомі Кларк на цвинтарі край затоки, «наче християнку». Панотець відповів їй щось, і після того Еммеліна довго не здатна була оговтатися, – не знаю, що саме, але коли превелебний пан Леонард висловлював комусь докір, це неможливо було забути.

Невдовзі Пріссі перестала з'являтися на молитовних зібраннях – і я збагнула, що Еммеліна про все дізналася. Я зажурилась, і, хоча Томас просив мене заради всього святого не пхати носа до чужого проса, відчувала, що мушу

вдіяти щось. Стівен Кларк був добрим чоловіком; Пріссі жила б у гарному домі, а двоє синів Елті Джилліс потребували матері – тією мірою, якою хлопцям узагалі потрібна жіноча опіка. І я усвідомлювала, що потай Пріссі дуже хоче вийти заміж. Еммеліна також хотіла – та їй ніхто не прагнув шукати пару.

Розваживши все, я запросила Стівена після церкви до нас на обід. Я вже чула, що він збирається в Ейвонлі, щоб зустрітися з Ліззі Пай, а отже, час був діяти. Хтозна, чи я непокоїлася б так через Джейн-Міранду, але Ліззі Пай нізащо не можна було довіряти синів Елті Джилліс. Ліззі була сварлива й така скупа, що в неї снігу взимку не допросишся.

Стівен прийшов – сумний, понурий, неохочий розмовляти.

– Томасе, йди подрімай, – натякнула я чоловікові після обіду. – Я хочу поговорити зі Стівеном.

Томас знизав плечима й пішов: напевне, думав, що я накличу халепу на свою голову, проте нічого не сказав. Я, немовби між іншим, зронила, що Стівен, очевидно, скоро забере мою милу, чудову сусідку, та я не журитимуся – хоча й сумуватиму.

– Не сумуватимете, – буркнув Стівен. – Мені вже сказали, що я – небажаний гість у їхньому домі.

Не думала я, що Стівен заявить про це так просто й відверто. Він був доволі стриманий, але нині радо перейшов до суті. Стівен усе мені розповів; я ще зроду не бачила такого зажуреного чоловіка.

Панна Стронг написала йому... він витяг лист із кишені й подав мені. Аркуш був списаний гарним, охайним почерком Пріссі. Та повідомляла, що Стівенова увага «небажана», і просила його, «коли ваша ласка, утриматися від будь-яких пропозицій». Не дивно, що бідолаха збирався зустрітися з Ліззі Пай!

– Стівене, як ви можете думати, що цього листа написала Пріссі? – здивувалася я.

– Це ж її почерк, – правив своєї він.

– Авжеж. «Руки – то руки Ісава, а голос – то голос Якова»*, – відповіла я, хоч і не певна в точності цитати. – Усе це придумала Еммеліна й змусила Пріссі переписати. Це ж ясно, як божий день. Чому ви не розумієте?

– Коли це правда – я покажу Еммеліні, що можу побратися із Пріссі, – люто процідив Стівен. – Та коли ні, і Пріссі хоче спекатись мене, я не набиватимуся їй у женихи.

Ми трохи поговорили, і я погодилася вивідати в Пріссі справжні її почуття. Мені гадалося, що це неважко буде зробити. Так воно й вийшло: на завтра ж Еммеліна поїхала до крамниці, і я вирушила до Пріссі. Та сиділа самотою й шила ковдру із клаптиків. Цю роботу їй загадувала Еммеліна – мабуть, саме тому, що меншій сестрі вона була осоружна. Пріссі плакала й уже через кілька хвилин розповіла мені, в чому річ.

Пріссі хотілося вийти заміж – і вийти саме за Стівена, – та Еммеліна забороняла.

– Пріссі Стронг, – обурилася я, – чого ти така полохлива? Як миша! Нащо ти написала того листа?

– Бо Еммеліна змусила, – відповіла на те Пріссі так, мовби нічого не могла вдіяти – але *вона* таки не могла. Віднині, якщо Стівен хотів зустрітись з нею, це слід було робити потай від Еммеліни. Саме так я сказала йому наступного вечора, коли він прийшов до нас позичити заступ – якщо лише заради цього варто було вибиратися так далеко.

– Як же мені бути? – зажурився він. – Писати не можна, бо лист неминуче потрапить до рук Еммеліні. Тепер вона нікуди не відпускатиме Пріссі саму, а як мені знати, чи вдома ця стара кішка, чи десь поїхала?

– Не ображайте котів, будь ласка, – мовила я. – Я знаю, що робити. Вам із дому видно вентилятор на нашій клуні? І у вас є бінокль. Ви зможете помітити в нього прапор чи щось, прив'язане до вентилятора?

* Див. Біблія, Буття, 27:22.

Стівен відповів, що зможе.

– То ви дивіться, не зводьте очей, – наказала я. – Коли Еммеліна залишить Пріссі саму, я подам вам сигнал.

Нагода випала аж за два тижні. Якось надвечір я побачила, що Еммеліна чимчикує полем у долині під нашим будинком. Коли вона зникла з очей, я побігла березовим гаєм до Пріссі.

– Так, Еммеліна пішла доглядати Джейн Лоусон, – підтвердила розчервоніла, схвильована Пріссі.

– Іди зачешися й надінь муслінову сукню, – звеліла я. – А я повернуся: треба сказати Томасові, хай прив'яже щось до того вентилятора.

Гадаєте, Томас послухався? Ні. Він заявив, що така поведінка негідна церковного старости. Тож довелося мені самій, хоч я й боюся лізти драбиною. До вентилятора я прив'язала довгий Томасів червоний вовняний шарф і молилася, щоб Стівен помітив його. І Стівен помітив, бо через годину вже приїхав до нас і завів коня до нашої стайні. Він був чепурний та святково вбраний, і хвилювався, неначе школяр. Стівен помчав до Пріссі, а я із чистим сумлінням заходилася стібати нове укривало. Хтозна, чого мені раптом спало на думку піти на горище й подивитися, чи не завелася зненацька міль у моїй скрині з ковдрами, та я вірю, що сталося це волею Провидіння. На горищі я визирнула у східне віконце й побачила, як Еммеліна Стронг вертається додому стежкою вздовж нашого ставка.

Я кинулася сходами вниз і полетіла між беріз прямісінько до Стронгів. Стівен і Пріссі сиділи собі на кухні, мов голуб'ята; я вдерлася туди й зарепетувала:

– Стівене, тікайте, мерщій! Еммеліна йде!

Пріссі глянула у вікно й заламала руки.

– Вона вже тут, на доріжці! Куди йому йти? Розанно, що нам робити?!

Не уявляю, як ці двоє дали б собі раду без мене й моїх рятівних настанов.

– Пріссі, – суворо звеліла я, – негайно відведи Стівена й заховай на горищі.

Пріссі помчала ховати Стівена й ледь-ледь устигла повернутися на кухню до появи Еммеліни. Старша сестра була люта, як псиця, бо інша нянька прийшла доглядати Джейн Лоусон раніше за неї, і Еммеліна втратила нагоду понишпорити в домі, поки Джейн спатиме. Еммеліна підозріливо оглянула Пріссі – не дивно, бо та стояла вся прибрана, розчервоніла, з ясними очима, і аж тремтіла від хвилювання. Пріссі наче помолодшала на десять років.

– Прісцилло Стронг, ти чекала тут на Стівена Кларка! – визвірилась Еммеліна. – Ти брехливе, розбещене, підле, недячне створіння!

Старша сестра так шпетила Пріссі, аж та розплакалася, безсило й дитинно, – і я злякалася, що зараз вона все викаже.

– Еммеліно, – втрутилася я, – це ваша із Пріссі особиста справа. Мене вона не стосується. Але я прошу вас піти зі мною – показати той новий стебнувальний шов, якого ви навчилися в Ейвонлі. Я хочу закінчити укривало ще до вчора, тож краще не барімося.

– Так, я зайду, – неласкаво буркнула Еммеліна, – але Прісцилла піде зі мною, бо очевидно, що після цього з неї не можна спускати очей.

Я сподівалася, що Стівен побачить нас у віконце й скористається нагодою втекти. Але не можна було доручати цю справу сліпому випадкові, тому, усадовивши Еммеліну за роботу, я перепросила й шмигнула надвір. На щастя, кухонне вікно було розташоване з іншого боку будинку, та я однак нервувалася, кваплячись до Стронгів, де на горищі сидів захований Стівен. Йому пощастило, що я прибігла, бо він не бачив, як ми пішли. Пріссі запхнула його за ткацький верстат, і він боявся ворухнутися, щоб Еммеліна не почула, як під ним рипить підлога. Ох, який він мав вигляд у тім павутинні!

Я вивела його з будинку й заховала в нашій клуні. Там він і сидів аж до смерку, доки Пріссі та Еммеліна пішли

додому. За хвірткою Еммеліна знову вмить напасілася на сестру.

Аж тоді Стівен вийшов зі схованки, і ми обговорили все, що сталося. Вони із Пріссі не гаяли часу дарма – навіть такого короткого. Пріссі пообіцяла, що вийде за нього заміж. Лишилося влаштувати їм весільну церемонію.

– Це буде важко, – попередила я. – Еммеліна підозрює вас, і стежитиме за Пріссі, доки ви не знайдете собі іншу жінку. Це може тривати роками! Я знаю Еммеліну Стронг. І знаю Пріссі. Будь-хто на її місці втік би чи знайшов інший вихід, але Пріссі на це не здатна. Вона вже звикла коритися Еммеліні. Ви матимете покірну дружину, Стівене, – якщо матимете.

Для Стівена це свідчило тільки на користь Пріссі. Ходили чутки, що Елті була дуже норовистою жінкою. Не знаю, чи правда це. Імовірно, що так.

– Розанно, ви щось придумаете? – благально запитував Стівен. – Ви так нам допомогли; я ніколи цього не забуду.

– Поки що раджу вам дістати дозвіл на шлюб, домовитися з паном Леонардом і не зводити очей з вентилятора, – мовила я. – Я спостерігатиму й за першої ж нагоди подам вам сигнал.

Ми зі Стівеном спостерігали, а пан Леонард охоче взяв участь у нашій змові. Пріссі була його улюбленицею; що ж до Еммеліни, то благодаті пана Леонарда бракувало на прихильне ставлення до жінки, через яку в нашій церкві постійно збурювалися сварки.

Одначе Еммеліна була нам гідною супротивницею. Вона не зводила очей із Пріссі й скрізь тягала її за собою. Так минув місяць, і я зневірилася. Наступного тижня пан Леонард мав їхати на збори пресвітерію, а про Стівена вже пішов поголос між сусідів. Подейкували, що чоловік, який із ранку до ночі вештається з біноклем, а всю роботу доручає наймитові, вочевидь пришелепкуватий.

Я не повірила своїм очам, коли одного разу побачила, як Еммеліна їде кудись сама. Щойно бричка її зникла з виду,

я кинулася до Стронгів, і зі мною пішли Енн Ширлі та Діана Баррі. Того дня вони приїздили до мене в гості. Діанина мати доводилася мені троюрідною сестрою, тож із панною Баррі ми зустрічалися часто. Утім, я ніколи не бачила її найкращої подруги Енн – та чула про неї стільки, що вже замалим не гинула від цікавості. Отак і вийшло, що, коли Енн Ширлі приїхала додому на канікули із Редмондського коледжу, я впросила Діану зглянутися на мене й привезти свою товаришку до нас.

Енн Ширлі не розчарувала мене. Вона красуня, та врода її помітна не всім. У неї розкішне руде волосся й велетенські, ясні сірі очі. Я ще ні в кого таких не бачила. А слухаючи, як вона сміється, я молодшала. Того дня вони з Діаною добряче насміялися: я розповіла, узявши з дівчат урочисту обітницю не розголошувати таємниці, про любовну історію горопашної Пріссі, і звісно, що вони пішли зі мною.

Вигляд будинку вразив мене: усі віконниці зачинені, а двері замкнені. Я стукала, але ніхто не відчиняв. Потім обійшла будинок і побачила єдину відкриту кватирочку – нагорі, в комірчині при спальні сестер. Я зупинилася й гукнула Пріссі, та вона підійшла не одразу – така згорьована й бліда, що я всім серцем пошкодувала її.

– Пріссі, куди поїхала Еммеліна? – спитала я.

– До Роджера Пая, у Ейвонлі. У нього всі діти хворі на кір, і Еммеліна не взяла мене, бо я на кір ніколи не хворіла.

Нещасна Пріссі! Вона не мала навіть такого досвіду, обов'язкового для всіх людей!

– Ну, то спускайся, відчиняй віконниці й ходімо до мене! – радісно запропонувала я. – Зараз туди прийдуть Стівен і панотець.

– Не можу, бо Еммеліна замкнула мене, – скрушно говорила Пріссі.

Я розгубилася. Жодна жива людина, більша за немовля, не пролізла б у те віконце.

– Не страшно, – сказала я врешті-решт, – я все одно подам Стівенові сигнал, і ми придумаємо, як бути.

Я не уявляла, як мушу дертися до вентилятора, бо того дня мені паморочилося, і, якби я вилізла на драбину, то замість весілля відбувся б похорон. Але Енн Ширлі зголосилася допомогти мені, полізла й почепила сигнальний шарф. Ніколи ні до, ані після того я не зустрічалася з нею, проте вважаю цю дівчину здатною домогтися всього, чого вона потребуватиме.

Невдовзі до нас долучився Стівен, який привів із собою пастора. Усі ми, навіть Томас, уже й собі мимохіть зацікавлений перебігом справи, рушили на військову нараду попід вікном комірчини.

Томас пропонував нам вибити двері й забрати Пріссі – але я бачила, що пан Леонард сумнівається, і навіть Стівен сказав, що до такого заходу зможе вдатися тільки в крайньому разі. Я погодилася, бо знала, що Еммеліна Стронг неминуче позиватиметься до нього за зламвання. Ця навіжена фурія не зупинилася б ні перед чим, якби ми дали їй бодай малесеньку зачіпку. І знову нас урятувала Енн Ширлі, така схвильована, мовби сама віддавалася:

– Чом би не приставити драбину до вікна? Пан Кларк підніметься туди, і вони візьмуть шлюб. Адже так можна, пане Леонард?

Пан Леонард відповів, що можна. Ладна запрягнутися: я бачила хитрий вогник в очах цього святобливого чоловіка.

– Томасе, ходи принеси нашу меншу драбину, – звеліла я.

Томас навіть забув, що він – староста, а драбину приніс так швидко, як лише здужав, попри свою огрядність. На жаль, драбина не сягала вікна, та часу шукати іншу вже не було. Стівен виліз на самісінький вершечок і простягнув руку вгору, а Пріссі тяглася рукою вниз. Ледь-ледь вони спромоглися зімкнути пальці. Ніколи не забуду Пріссиного виразу обличчя. У крихітнім віконці поміщалися тільки її голова й рука, та ще вона була до смерті перелякана.

Пан Леонард вінчав їх, стоячи попід драбиною. Весільні проповіді його зазвичай звучали пишномовно, проте сьогодні він обмежився необхідними настановами. То було слухне

рішення, бо щойно він устиг проголосити Стівена й Пріссі подружжям, на стежці з'явилася Еммеліна.

Вона зрозуміла, що сталося, кинувши оком на панотця із синьою книгою, мовчки прочимчикувала до парадних дверей, відімкнула їх і кинулася нагору. На щастя для Пріссі, віконце було мале, інакше старша сестра викинула б її звідти. Натомість вона схопила Пріссі за руку, виволікла сходами надвір і штовхнула до Стівена.

– Нате, ось ваша жінка, – промовила Еммеліна. – І я зберу її речі, усі до нитки, і надішлю вам, і більше до скону не хочу бачити ані вас, ані її.

Потім вона звернулася до нас із Томасом:

– А ви, що підбурювали й підохочували цю недоумкувату дурепу, забирайтеся звідси геть і не брудніть мого порога!

– Господи, та кому він потрібен, стара ви зміюко! – не стримався Томас. Не слід було йому так казати, але всі ми люди – навіть церковні старости.

Енн та Діана й собі не уникли ядучих шпильок Еммеліни.

– Буде вам що розп'ятякати в Ейвонлі, – просичала вона. – Плетухи, матимете собі, скільки віку, поживу. Тільки для цього з дому й виходите – збирати й розносити побрехеньки.

Насамкінець вона присікалася до пастора:

– Після цього я відвідуватиму баптистську церкву в Спенсервейлі, – тільки й вимовила вона, але погляд і тон її бриніли сотнею інших, неказаних слів. Еммеліна крутнулася на підборах і зникла в будинку, грюкнувши за собою дверима.

Пан Леонард вибачливо всміхнувся нам, дивлячись, як Стівен садить у бричку напівпритомну, перестрашену Пріссі.

– Шкода, – лагідним, святобливим тоном промовив він, – шкода мені баптистів.

ДИВО В КАРМОДІ

Саломе виглянула в кухонне вікно, і гладеньке чоло її збрижили неспокійні зморшки.

– Ох-ох, що тепер накоїв Лайонел-Єзекія? – стурбовано прошепотіла вона.

Мимохіть Саломе потяглася по свій ціпок, але той упав трохи далі, ніж можна було сягнути, а без ціпка вона не могла ступити ні кроку.

«Нічого, Джудіт приведе його, щойно зможе, – подумала Саломе. – Тепер він, мабуть, утнув щось жахливе, бо Джудіт така сердита й ходить, як завжди, коли сатаніє. Ох, я вже іноді думаю, чи не даремно ми вирішили взяти до себе дитя. Двом старим паннам не до снаги виховувати хлопців. Але він не зіпсований і не лихий... я думаю, можна змусити його поводитися краще, аби лише знати, як».

Роздуми Саломе урвала поява її сестри Джудіт, яка ввірвалася на кухню, рішуче тягнучи за пухкеньку руку Лайонела-Єзекію.

Джудіт Марш була на десять років старша за Саломе. Дві сестри відрізнялись одна від одної, як день і ніч. Тридцятип'ятилітня Саломе все ще здавалася майже дівчиною. Тендітна, рум'яна, квітуча, вона мала пустотливо розсіпані блідо-золоті кучері, великі блакитні очі та лагідну вдачу. Вираз обличчя в неї був боязкий, але привабливий і милий.

Джудіт була висока, смаглява та сивокоса, із трагічним виразом непоказного лиця. Вона мала чорні суворі очі,

і кожна риса її виявляла рішучість і впевненість. Нині вона «сатаніла», за висловом Саломе, а погляди, які вона метала в маленького грішника, спопелили б дорослого нечестивця, а не лише безтурботного шестирічного Лайонела-Єзекію.

Попри всі свої витівки, Лайонел-Єзекія нічим не скидався на поганця. То був найчарівніший розбишака з усіх, що поглядали на добрий, веселий світ великими оксамитово-карими очима, пухкенький, міцний, із густими та пишними золотавими кучерями, які смутили його та звеселяли серце Саломе; а на круглому обличчі його раз у раз виринали ямочки й сліпучі щасливі усмішки.

Але тієї миті Лайонел-Єзекія журився: його спіймали на шкоді, і йому було дуже соромно. Він похнюплено ворушив пальцями ніг під скрушним, докірливим поглядом Саломе. Щоразу, коли Саломе дивилася на нього так, Лайонел-Єзекія відчував, що платить за свої розваги більше, аніж вони того варті.

– Знаєш, що він робив цього разу? – грізно спитала Джудіт.

– Я... ні, не знаю, – затнулася Саломе.

– Жбурляв... свіжі... яйця... в ціль... на дверях... курника, – мовила Джудіт, ваговито відлічуючи кожне слово. – Розбив усі, тільки три залишилися. А на що тепер схожі ті двері... – Джудіт замовкла, різко махнувши рукою в бік Саломе: очевидно, стан дверей курника менша сестра мусила уявити собі сама, бо жодні слова не здатні були змалювати його.

– Лайонеле-Єзекіє, нащо ти таке робиш? – промовила нещасна Саломе.

– Я... я не знав, що це погано, – розридався хлопчик. – Я думав, що буде весело. А здається, наче все, що весело – це погано.

Легідне серце Саломе було безсиле проти сліз, і Лайонел-Єзекія добре це знав. Вона обійняла заплаканого винуватця й пригорнула до себе.

– Він не знав, що так не можна, – дещо виключно пояснила Саломе сестрі.

– То знатиме, – втяла Джудіт. – Не виправдовуй його, Саломе. Він негайно піде спати, без вечері, і не встане з ліжка аж до ранку.

– Ні! Тільки не без вечері! – прохально озвалася Саломе. – Джудіт, не можна виховувати дитя, псуючи йому шлунок.

– Я сказала – без вечері, – невблаганно повторила Джудіт. – Лайонеле-Єзекіє, іди нагору. Ляжеш спати в південній кімнаті.

Лайонел-Єзекія пішов і ліг. Він був слухняним хлопчиком і ніколи не грубіянив. Саломе чула, як він плаче, тупаючи нагору, і їй на очі теж набігли сльози.

– Саломе, на Бога, хоч ти не рюмсай, – процідила Джудіт. – Він іще легко відбудвся. Цей хлопець може навіть святого розгнівати – а я не свята, і не була ніколи, – цілком правдиво додала вона.

– Він же не поганий, – благала її Саломе. – Він ніколи, ніколи не робить тієї самої шкоди, якщо пояснити йому.

– Що в тому доброго, коли він утне щось інше, удвічі гірше? Уперше бачу такого спритного капосника. Згадай-но, що він устиг накоїти за минулі два тижні – тільки за два тижні, Саломе! Приніс у дім живу змію й налякав тебе ледь не до смерті, випив цілу пляшечку бальзаму й мало не отруївся, поклав собі в ліжко трьох жаб, виліз на дах курника, упав на курку й забив її, розмалював собі обличчя твоїми фарбами. І сьогодні – *оце!* Дюжина яєць коштує двадцять вісім центів. Будь певна, Саломе, – Лайонел-Єзекія в домі – це нечувана розкіш!

– Ми ж без нього не зможемо, – заперечила Саломе.

– Я зможу. Але якщо ти не зможеш... чи тобі так здається... мабуть, я згодна його залишити. Тільки тоді, щоб не втратити глузд, мусимо хіба прив'язати хлопця надворі й найняти йому наглядача.

– Ми впораємося, – розпачливо мовила Саломе. Вона подумала, що Джудіт справді збирається прив'язати Лайонела-Єзекію. Сестра зазвичай висловлювалася дуже серйозно. – Мабуть, йому просто нудно, от він і вигадує всі ці несосвітні пустощі. Якби він мав, що робити... може, віддати його до школи?

– Ні, він іще замалий. Батько завжди твердив, що дітям до семи років нема чого робити в школі, і я вважаю, що Лайонелу-Єзекії теж. А зараз я візьму відро гарячої води та щітку, і спробую вимити двері того курника. Усю пообідню роботу мені перебив.

Джудіт поставила сестрин ціпок біля неї й подалася мити двері курника. Коли вона щасливо зникла з очей, Саломе взяла ціпок і поволі, долаючи біль, пошкутильгала до сходів. Вона не могла піднятися й утішити Лайонела-Єзекію, як палко того бажала; саме тому Джудіт і відправила його нагору, де Саломе не була вже п'ятнадцять років. Не могла вона й покликати його до себе – ану ж повернеться Джудіт. І все-таки за непростиму поведінку хлопчика слід було покарати.

«Але я хотіла б принести йому попоїсти, – думала Саломе, сидючи на сходинці й дослухаючись. – Нічого не чути. Мабуть, він, бідолашне малятко, плакав, аж доки заснув. Такий страхітливий шибеник... але це виявляє в ньому допитливість... якби ж її спрямувати в правильне русло. Прикро, що Джудіт не дозволяє мені порадитися з паном Леонардом. Шкода, що вона так ненавидить пасторів. Не страшно, що Джудіт забороняє мені ходити до церкви – я так кульгаю, що все одно не дійду, – та з паном Леонардом коли-не-коли хотілося б говорити. Ніколи не повірю, що Джудіт і батько казали правду: я впевнена, що Бог існує, і що не ходити до церкви – це гріх. Але переконати Джудіт вийде хіба що дивом, тож марно навіть і сподіватися на таке. А Лайонел-Єзекія вже, напевно, заснув».

Саломе уявила хлопчика, з довгими віями на рум'яних щічках, мокрих від сліз, кулачками, які він за звичкою

притискав до грудей, і душу їй залило тепле й трепетне відчуття материнства.

Рік тому батьки Лайонела-Єзекії, Ебнер та Марта Сміти, померли й залишили цілий виводок дітлахів і зовсім мало пожитків. Дітей розібрали сусіди, і Саломе здивувала сестру благанням узяти й собі п'ятирічне «малятко». Джудіт Марш сміялася попервах, але поступилася, зрозумівши, що Саломе не жартує. Старша сестра зазвичай дозволяла меншій чинити, як та забажає, і тільки щодо одного питання була невмолима.

– Візьмімо дитину, коли ти так хочеш, – сказала вона врешті-решт. – Дати б йому лише не таке дикунське ім'я. Єзекія – це погано, Лайонел – іще гірше, але обидва вкупі, із прізвищем Сміт – таке могла вигадати тільки Марта. Нічого не вміла вибрати, ясно як день, – ні чоловіка, ні імені.

Так Лайонел-Єзекія Сміт оселився в домі Джудіт і серці Саломе. Остання вільна була любити його, як захоче, проте виховання дитини відбувалося під пильним наглядом Джудіт. Можливо, так було краще, бо Саломе могла невиправно розбестити хлопця. Саломе покійно слухалася присудів сестри, навіть коли коритися було тяжко, і потерпала щоразу більше, ніж покараний вихованець.

І нині вона сиділа на сходинці, доки заснула й собі, похиливши голову на руку. Там її знайшла сувора Джудіт, яка повернулася після звияжної перемоги над дверми курника. Вона дивилася на сестру, і обличчя її напрочуд м'якшало та ніжнішало.

«Вона й сама дитина, попри вік, – сумовито думала Джудіт. – Дитина з понівеченим життям, хоча вона в тім не винна. А кажуть, що Бог існує, що Він хороший і добрий! Ні, якщо Бог існує, то Він – жорстокий, заздрісний деспот, і я ненавиджу його!»

Очі Джудіт палали мстивою гіркотою. Вона вважала, що має багато підстав нарікати на велику Силу, що керує світом, а найбільше – через безпорадність Саломе... Саломе,

яка п'ятнадцять років тому була найщасливішою, найвродливішою з дівчат, веселою, легконогою, невинною та життєрадісною. Якби сестра могла ходити, як інші жінки, думала собі Джудіт, – тоді й вона не мала б ненависті до великої деспотичної Сили.

Чотири дні після пригоди із поціланням яйцями у двері курника Лайонел-Єзекія був чемний, як янголя, а потім знову не стримався. Якось по обіді він прийшов заплаканий, із реп'яхами в кучерях. Джудіт не було вдома, але Саломе впустила в'язання й спантеличено витріщилася на нього.

– Лайонеле-Єзекіє, що ти накоїв?!

– Я... я напхав у голову реп'яхів... ми бавилися в поганського вождя, – проридав Лайонел-Єзекія. – Спочатку було кумедно, а тоді я хотів їх повизбирувати, і стало дуже страшенно боляче.

Ні Саломе, ні Лайонел-Єзекія не забули жахливої години після цієї розмови. За допомогою ножиць і гребінця Саломе сьак-так повиймала реп'яхи з кучерів хлопчика, і годі було зрозуміти, кому з них боліло сильніше. Саломе плакала гірше за самого Лайонела-Єзекію, а ножиці, відтинаючи шовковисте волосся, кожним помахом ранили її в самісіньке серце. До кінця процедури Саломе змучилася, проте взяла втомленого бешкетника на коліна й притулилася мокрим від сліз лицем до його золотої голівки.

– Ох, Лайонеле-Єзекіє, ну чому ти постійно втрапляєш у різні халепи? – зітхнула вона.

Лайонел-Єзекія замислено насупився.

– Не знаю, – відповів він нарешті, – мабуть, тому, що ви не віддаєте мене до недільної школи.

Саломе здригнулася так, наче її кволим тілом пробіг електричний струм.

– Ла... Лайонеле-Єзекіє, – затнулася вона, – звідки в тебе ця думка?

– Інші всі хлопці ходять, – дещо зухвало мовив Лайонел-Єзекія, – і всі вони кращі за мене. Це, мабуть, тому.

Тедді Мархем каже, що всі малі хлопці повинні туди ходити, інакше потраплять у якесь погане місце. А ви чекаєте, щоб я був чемний, а до недільної школи мене не водите.

– А ти хотів би ходити? – боязко прошепотіла Саломе.

– До чортиків, – просто й виразно відповів хлопчик.

– Не вживай таких жахливих слів, – утомлено зітхнула Саломе. – Я подумаю, що можна вдіяти. Можливо, ти й підеш. Я запитаю дозволу в тітки Джудіт.

– Тітка Джудіт не пустить, – зажурився Лайонел-Єзекія. – Вона не вірить ні в Бога, ні в оте погане місце. Тедді Мархем так каже – що вона страшна грішниця, бо не ходить до церкви. Ви, тітко Саломе, напевно, теж грішниця, бо до церкви не ходите. А чого ви не ходите?.

– Я... тітка Джудіт забороняє, – пролопотіла Саломе. Уперше в житті вона була така розгублена.

– Я думаю, вам у неділю невесело жити, – замислився хлопчик. – Мені веселіше. Але вам не можна веселитися, бо ви жінки. Добре, що я чоловік. Он Авель Блер – як йому добре в неділю! Він до церкви не ходить, але рибалить і напивається, і влаштовує півнячі бої. Коли я виросту, теж так робитиму по неділях, бо не ходжу до церкви. Я й не хочу туди ходити. Хочу лише до недільної школи.

Саломе слухала, нажахана, і кожне слово Лайонела-Єзекії боляче пекло її свідомість. Ось що вийшло з її кволих поступок Джудіт: невинне дитя переконане, що вона – грішниця, а Авеля Блера – о, це найгірше! – вважає гідним прикладом для наслідування. Чи не пізно ще зупинити це зло? Коли повернулася Джудіт, сестра хапливо розповіла їй усе.

– Лайонел-Єзекія мусить відвідувати недільну школу, – благально підсумувала вона.

Обличчя Джудіт дедалі суворішало, поки мало не скам'яніло.

– Ні, – уперто відказала старша сестра. – Ніхто з моїх домашніх не ходитиме ні до церкви, ні до недільної школи. Я поступилася, коли ти забажала вчити його молитов, –

хоча, як на мене, це просто дурний забобон, – але більше не буду. Ти знаєш мою думку щодо цього, Саломе. Я згодна з батьком. А він терпіти не міг церков та їхніх ритуалів. І не було на світі кращого, добрішого, ніжнішого чоловіка.

– Мама вірила в Бога, – наполягала Саломе, – і завжди ходила до церкви.

– Мама була полохлива та забобонна, як ти, – непохитно відрубала Джудіт. – Саломе, я не вірю, що Бог існує. Але якщо так – тоді Він жорстокий і несправедливий. Я Його ненавиджу.

– Джудіт! – охнула Саломе, перелякана сестриним богохульством. Раптом у неї майнула думка, що зараз Джудіт повалиться їй попід ноги мертва.

– Що «Джудіт»? – палко відповіла та, охоплена незбагненим гнівом, як завжди, коли розмова торкалася релігійної теми. – Я кажу те, що думаю. Поки ти була здорова, я не мала своєї думки. Могла пристати й на батькову, і на мамину. Але тепер, коли ти скалічила, я знаю, що батько правду казав.

Серце Саломе стиснулося. Вона відчувала, що не подужає, не посміє виступити проти Джудіт. Не посміла б заради себе... але її терзала розпачлива думка про Лайонела-Єзекію. Саломе міцно зчепила свої кволі тоненькі руки.

– Джудіт, завтра я піду до церкви! – крикнула вона. – Піду, бо я більше не хочу подавати Лайонелу-Єзекії кепський приклад! Його не візьму – не виступатиму в цім проти тебе... із твоєї ласки він одягнений і нагодований... але сама піду неодмінно.

– Якщо ти підеш, я тобі ніколи не пробачу, – мовила Джудіт, і суворе лице її потемніло від люті. Не бажаючи продовжувати розмову, вона пішла геть. Саломе ж заридала, і плакала майже до самого ранку, та рішення не змінила. Заради свого малятка їй доведеться піти до церкви.

Уранці Джудіт не розмовляла із Саломе, і серце тій боліло нестерпно, але відступати вона не сміла. Після

сніданку Саломе пошкутильгала до себе в кімнату, і, попри біль, одяглася. Потім витягла із шухляди стареньку пошарпану Біблію, ще материну, яку читала щовечора потай від Джудіт.

Саломе вийшла на кухню, де Джудіт зміряла її недобрим поглядом. Темні очі її блиснули похмурою люттю; вона пішла до вітальні, грюкнувши за собою дверима, немов назавжди викидала сестру із власного серця й життя. Украй знервована та напружена Саломе інтуїтивно збагнула значення цього жесту. На мить вона завагалася: не можна перечити Джудіт! Їй закортіло повернутися до себе, коли це Лайонел-Єзекія прибіг і спинився, глядячи на неї заворожено.

– Ви така гарна, тітко Саломе! До чортиків, – мовив він. – А куди ви йдете?

– Лайонеле-Єзекіє, не вживай цього слова, – відповіла Саломе. – Я йду до церкви.

– Візьміть і мене із собою, – попросився хлопчик. Саломе заперечно похитала головою.

– Не могу, маленький. Тітка Джудіт не дозволяє. Ми підемо з тобою згодом, а нині, без мене, будь чемним хлопчиком і не роби ніякої шкоди, гаразд?

– Не буду, якщо я знатиму, що це шкода, – завважив Лайонел-Єзекія. – У тім і біда: я ніколи не знаю, що з того шкода, що ні. А може, якби я ходив до недільної школи, то знав би.

Саломе вийшла надвір та подибала стежкою поміж айстр і золотушнику. На щастя, церква була всього-на-всього через дорогу від їхнього дому, та жінка насилу здолала навіть таку невеличку відстань. Геть виснажена, вона дісталася церкви й побрела до старої матириної лави, де примостила ціпок і, зітхнувши з полегшенням, сіла сама в куточку попід вікном.

Саломе навмисне вийшла рано, щоб прийти до церкви найпершою. Нікого ще не було: тільки учні недільної школи з учителькою на хвилину замовкли й ошелешеними поглядами провели кульгаву Саломе Марш.

У великій церкві, що ховалася в тіні могутніх в'язів, панувала тиша. Слабке бурмотіння долиняло з кімнати за кафедрою, де тривав урок недільної школи. Перед кафедрою буяли високі квітучі герані. Світло падало крізь поплямлену шибку, витворюючи ніжне плетиво відтінків на підлозі. Серце Саломе сповнило мир і щастя. Гнів Джудіт більше не мав ніякого значення. Саломе притулилася головою до підвіконня й поринула у вир давніх радісних спогадів.

Пам'ять перенесла її в дитинство, коли щонеділі вона сиділа з матір'ю тут, на цій самій лаві. Тоді з ними ходила ще Джудіт, яка здавалася маленькій Саломе дорослою, бо ж була на десять років старша. Високий, чорнявий і стриманий батько не приходив до церкви ні разу. Саломе знала, що односельці називають його нечестивцем і вважають це за великий гріх. А проте батько був хорошим і добрим, хоч і на свій дивний лад.

Їхня квота здоров'ям мати померла, коли Саломе було десять років. Джудіт опікувалася дівчинкою так віддано й ніжно, що тій не бракувало материнської турботи. Старша сестра любила молодшу, як рідну дитину. Сама вона була миршавою, непоказною дівчиною; ніхто не прагнув її уваги й не хотів одружитися з нею, та Джудіт воліла, щоб Саломе мала все, чого не випало їй на долю – дружбу, кохання й захоплених кавалерів. Разом із Саломе вона прожила свою несправджену юність.

Так тривало, доки Саломе виповнилося вісімнадцять. Потім сестер спіткала біда – а за нею прийшли нові й нові лиха. Батько, якого Джудіт обожнювала, підтримувала й розуміла, помер; юний жених Саломе загинув у залізничній аварії, а в самої дівчини опісля незначного вивиху розвинулася хвороба суглобів, яка й перетворила її на каліку. Джудіт зробила все, що могла, витратила на консультації в найкращих лікарів весь свій крихітний спадок від тітки, на честь якої її було названо, та дарма. Славетні фахівці приходили й ішли, нездатні допомогти.

Джудіт мужньо пережила смерть батька, що завдала їй несамовитого болю; не гніваючись, вона споглядала, як в'яне й марніє сестра від мук розбитого серця; але, зрозумівши, що Саломе ніколи вже не ходитиме вільно – тільки кульгатиме із ціпком, – дала волю тамованій люті, яка заповонила все її єство й обернулася на шалений, категоричний супротив Тому, Хто наслав на неї горе, а чи не вберіг від нього. Вона не ридала й не паплюжила нікого, бо не така була Джудіт Марш, але відтоді не бувала в церкві. Невдовзі в Кармоді її почали вважати нечестивицею – такою ж, як батько; а найсумніше було, що вона й сестрі заборонила ходити до церкви, і навіть грюкнула дверима перед лицем священика, який зайшов провідати Саломе.

«Я мушу встояти проти неї заради свого ж сумління, – карталася Саломе на церковній лаві. – Але... ох, раптом вона цього не пробачить... і як мені тоді жити? Я триматимуся заради Лайонела-Єзекії, бо й так уже нашкодила йому своєю слабкодухістю. Кажуть, якою дитина стане за перші сім років життя, такою й лишиться. Я надто довго зволікала... він має останній рік, щоб виправити помилки».

Одне за одним на службу сходились односельці, і Саломе відчувала їхні пекучі допитливі погляди. Вона трималася непохитно, дивлячись у вікно, бо так здавалася впевненою, хоч личко її паленіло від сорому й страху. У вікно Саломе було видно дім та заднє подвір'я, де жвавий Лайонел-Єзекія ліпив із болота пасочки. Потім із будинку вийшла Джудіт і подалася до соснового ліска. У миті душевної скрути Джудіт завжди шукала розради в сосон.

На золотаву голівку Лайонела-Єзекії линуло сонячне сяйво. Милуючись цим видовищем, Саломе забула, і де вона, і що її розглядають десятки цікавих очей.

Аж раптом Лайонел-Єзекія покинув пасочки й побіг до літньої кухні. Видерся на паркан, а звідти – на похилий кухонний дах. Саломе перелякано зціпила руки. А що, коли він упаде? Як могла Джудіт піти й лишити його самого? Що,

коли... що, коли... і, доки в уяві Саломе зі швидкістю світла мигтіли страшні картини, дещо насправді сталося. Лайонел-Єзекія послизнувся, розпластався, ковзнув з даху вниз та, безладно метляючи руками й ногами, гепнувся у велетенську, по вінця повну діжку з дощовою водою, що стояла під ринвою – у діжку, здатну проковтнути зо півдесятка хлопчиків, які вилазять у неділю на кухонний дах.

А тоді відбулося те, про що й понині говорять і сваряться в Кармоді: стільки різних, суперечливих пояснень існує в людей. Саломе, яка вже п'ятнадцять років не могла ані кроку здолати без допомоги, підхопилася, із криком пробігла між лав і рвонула надвір.

Усі – чоловіки, жінки й діти; навіть пастор, який допіру зачитав парафіянам текст із Біблії, – кинулися за нею. Саломе тим часом була вже на півдорозі додому, невідступно думаючи про одне: чи встигне вона витягти хлопчика з діжки, доки той захлинеться?

Саломе відчинила хвіртку й увірвалася на подвір'я саме в ту мить, коли висока набурмосена жінка вийшла з-за рогу й зупинилася, наче вкопана, споглядаючи цю картину.

Проте Саломе нікого не бачила. Вона підлетіла до діжки й нажахано зазирнула всередину. На дні, у воді, що заледве сягала йому пояса, сидів переляканий, оголомшений, та вочевидь неушкоджений Лайонел-Єзекія.

На подвір'ї з'юрилися люди, але ніхто не промовив ні слова: подив та благоговійний страх запечатали всім уста. Першою заговорила Джудіт. Вона проштовхалася до сестри з мертвотно-блідим обличчям і поглядом, від якого, за словом пані Блер, «аж дрижаки хапали».

– Саломе, – проказала Джудіт високим, різким, неприродним голосом, – де твій ціпок?

Від цього запитання Саломе отямилась і усвідомила, що пройшла – ні, пробігла! – сюди аж від церкви на власних ногах. Вона хитнулася, пополотніла, і неодмінно впала б, якби сестра не підхопила її.

До них поквапився старенький лікар Блер.

– Занесіть її в будинок, – звелів він, – а ви всі лишайтесь тут. Їй потрібен спокій і тиша.

Більшість парафіян слухняно повернулася до церкви, а їхні язики, зненацька розв'язавшись, заторохтіли схвилювано й голосно. Кілька жінок допомогли Джудіт занести Саломе на кухню й укласти там на канапі. За ними бігли лікар Блер та Лайонел-Єзекія. Хлопчик, якого панотець витяг із діжки, тремтів від холоду, проте на нього ніхто не звертав уваги.

Саломе, затинаячись, виповіла всю історію. Слухали її зі змішаними почуттями.

– Це диво, – благоговійно промовив Сем Лоусон. Лікар Блер знизав плечима.

– Ніякого дива немає, – просто відповів він. – Усе природно. Хвороба, вочевидь, минула сама собою. Природа іноді так лікує, якщо людина здасться їй на ласку. Біда в тім, що м'язи затерпли, бо довго не працювали, та цей параліч відступив під дією значного інстинктивного зусилля. Саломе, підведіться-но й походіть.

Саломе підкорилася. Тепер, коли минув її шалений страх, вона спромоглася на кілька хистких, повільних, невпевнених, але все-таки самостійних кроків. Лікар задоволено кивнув.

– Продовжуйте так щодня. Ходіть потроху, не перевтомлюйтеся, і невдовзі будете меткою, як колись. Ціпок вам більше не знадобиться, та в цьому немає ніякого дива.

Джудіт Марш звернулася до нього. Вона не зронила ні слова, відколи спитала сестру про ціпок, але тепер жагуче відповіла:

– Ні, це було диво! Господь явив мені Свою присутність, і я приймаю Його.

Старенький лікар знову знизав плечима. Цей мудрий чоловік умів, коли треба, притримати язика.

– Нехай Саломе до ранку поспить. Вона втомилася. І, на Бога, перевдягніть оцю бідолашну дитину в сухе, бо ще до смерті застудиться.

Увечері, коли невимовно вдячна та щаслива Саломе лежала в ліжку, оповита яскравим призахідним сонячним сяйвом, до неї зайшла сестра у святковій сукні та капелюшку, тримаючи за руку Лайонела-Єзекію. Чисто вмитий хлопчик сяяв усмішкою, а його прегарні шовковисті кучері падали на мереживний комірець оксамитового костюма.

– Як ти почуваєшся, Саломе? – лагідно поцікавилася Джудіт.

– Краще. Я добре виспалася. А куди це ти йдеш?

– До церкви, – твердо промовила Джудіт. – І беру із собою Лайонела-Єзекію.

ПРИМИРЕННЯ

Ненсі Роджерсон сиділа на ганку в Луїзі Шоу й дивилася на кухню, зітхаючи глибоко й радісно – але в радості її вчувався біль. Усе було незмінне. У строкатому квадратному саду, як завжди, вкупі росли плодові дерева й квіти, тигрові лілеї й агрус; там і тут видніли вузлуваті яблуні та кремезні старі черешні. Ряд гостроверхих сосон темнів на плинно-рожевому тлі надвечірнього неба, і були вони ані на день не старші, ніж двадцять років тому, коли Ненсі мрійливою юнкою блукала в їхній тіні. Ліворуч росла велика стара верба, так само гілляста і – Ненсі здригнулася – мабуть, на ній так само водилася гусінь. Ненсі багато чого навчилася за двадцять літ, проведених на чужині, проте відрази до гусені так і не подолала.

– Луїзо, тут нічого не змінилося, – мовила Ненсі, поклавши підборіддя на округлі білі руки й вдихаючи звабливий аромат м'яти, яку топтала кухня. – Дякую: я боялася, що повернуся – а в саду будуть інші, охайні дерева; чи замість нього мене зустріне вистрижена, чепурна галявина. О, це було б навіть гірше. А він – той самий чарівний патлань... і паркан так само хитається. Це, напевно, вже інший паркан – але з вигляду зовсім як той. Як добре, що тут усе по-старому.

Луїза не мала гадки, за що їй дякує Ненсі. Їй завжди тяжко було зрозуміти кухню, хоча Луїза дуже любила її в давні часи дівочтва, які від неї самої лежали тепер далі, аніж від Ненсі. Луїза була відокремлена від колишніх днів

повнотою шлюбу та материнства; Ненсі ж бачила позаду себе лише вузьку смугу порожніх літ.

– Ти й сама не змінилася, Ненсі, – сказала Луїза, кидаючи захоплений погляд на струнку постать кухні в медсестринській уніформі, яку Ненсі вбрала, щоб показати їй; на чіткі риси біло-рожевого личка й сонячні іскорки на хвилястих золотаво-каштанових косах. – Ти чудово тримаєшся.

– Справді? – самовдоволено обізвалася Ненсі. – Емульсії та новітні масажні методики дозволяють мені вберегтися від зморщок, і, на щастя, Роджерсони довго не старіють. І не скажеш, що мені вже тридцять вісім років. Тридцять вісім! Двадцять років тому я вважала, що тридцятивосьмилітня жінка – це така собі пані Мафусаїл*. А тепер, Луїзо, я жакливо, сміховинно молода! Щоранку мушу врочисто тричі собі повторити: «Ненсі Роджерсон, ти стара панна», щоби притлумити очікування від нового дня.

– Але тобі, напевно, байдуже, що ти стара панна, – знижала плечима Луїза. Сама вона нізащо не пристала б на таку долю, проте несвідомо заздрила Ненсі, її свободі й мандрам, її гладенькому чолу та безтурботному духові.

– Ні, не байдуже, – щиро сказала Ненсі. – Мене це гнітить.

– Чому ж ти не вийдеш заміж? – поцікавилася Луїза в теперішнім часі, мимохіть віддаючи в такий спосіб належне можливостям Ненсі.

– Ні, – похитала головою та. – Я не хочу бути заміжньою. Пам'ятаєш, колись Енн Ширлі розповідала про ученицю, яка хотіла бути вдовою, бо «коли не вийдеш заміж, тебе всі називатимуть старою панною, а коли вийдеш – то доведеться слухатися чоловіка»? Я така сама. Хочу бути вдовою – тоді я матиму й свободу незаміжньої, і статечність

* Мафусаїл – біблійний патріарх, один із прабатьків людства, дід Ноя. Згідно з текстом книги Буття, прожив 969 років і є найстаршою людиною зі згаданих у Біблії.

матрони. Еге ж, мені – як мед, так і ложкою. О, бути вдовою..!

– Ненсі! – нажахано вигукнула Луїза.

Ненсі засміялася, і сміх її дзвенів у старому саду, мов тихий плюскіт потічка.

– Луїзо, я ще можу приголомшити тебе! Колись ти так само казала «Ненсі!» – наче я враз порушила всі десять заповідей.

– Ти таке дивне говориш, – боронилася Луїза. – Я тебе збільша зовсім не розумію.

– Господь з тобою, сестричко, я й сама себе не розумію. Можливо, тут, де я відшукала давнє своє дівоцтво, я стала трішки безумна. У цьому саду мені не може бути тридцять вісім років. Я знову щаслива вісімнадцятилітка, і талія в мене на два дюйми тонша. Дивися, сонце сідає – і досі задерикувато кидає останні промені на ферму Райтів. До речі, Луїзо, – Пітер Райт усе ще там живе?

– Так, – із раптовою цікавістю поглянула Луїза на зовні спокійну Ненсі.

– Мабуть, одружився, має півдюжини дітлахів? – бай-дуже вела далі Ненсі, визбируючи м'ятні пагінці та пришпилюючи до грудей. Можливо, розчервонілася вона від того, що мусила нахилитися. Утім, то був уже не звичний роджерсонівський рум'янець, і Луїза, хоч іноді й нетямуща, подумала, що розуміє, у чім річ. У неї в душі спалахнула жага до сватання.

– Ні, – відказала Луїза. – Пітер так ні з ким і не побрався. Він залишився відданим твоєї пам'яті, Ненсі.

– Фе! – зіщулилася кузина. – Ти так кажеш, наче мене поховали на ейвонлійському цвинтарі й поставили пам'ятник із плакучою вербою. Якщо чоловік залишився відданим пам'яті жінки – це означає, що він не спромігся знайти собі іншої пари.

– Пітер не такий, – відповіла Луїза. – Він справний, за нього багато жінок готові повіддаватися. Йому лише сорок

три роки. Але відтоді, як ти прогнала його, він ні на кого й не дивиться.

– Я його не проганяла. Це він покинув мене, – заперчила Ненсі, меланхолійно дивлячись удалечинь, де понад розлогими полями й пухнастою зграйкою молоденьких ялин яскріли рожевим світлом на тлі оповитого тінями Ейвонлі білі будівлі ферми Пітера Райта. В очах її заचाївся сміх, і Луїза не могла збагнути, чи ховається попід ним іще якесь почуття.

– Дурня! – сказала вона й допитливо звернулася до кухини: – А чого ви з ним посварилися?

– Сама не знаю, – відповіла на те Ненсі.

– Ви після того так і не бачилися? – міркувала Луїза.

– Ні. Він дуже змінився?

– Та трохи. Сивий, увесь який наче змучений. Але то й не дивно, коли так жити, як він. Удома в нього ніхто не порається – два роки, відколи померла тітка. Так він там і товчється, сам собі їсти варить. Я до нього не заходила ні разу, а люди кажуть, наче там свинюшник, а не дім.

– Так, не створений Пітер для хатньої праці, – весело мовила Ненсі, піднімаючи собі ще один м'ятний пагінець. – Уявляєш, Луїзо: якби не та давня сварка, я була б уже пані Райт, матір'ю отієї півдюжини дітлахів, і ниділа б коло ху-доби, обідів та Пітерових шкарпеток.

– Мабуть, тобі ліпше так, як є, – припустила Луїза.

– Не знаю. – Ненсі знову глянула на пагорб і білий будинок на нім. – У мене дуже цікаве життя, але чомусь я ним геть не задоволена. Щиро кажучи... ох, Луїзо, нечасто жінки відверто говорять про чоловіків... я думаю, що воліла б готувати Пітерові їсти й прибирати в домі. Навіть на помилки не зважала б. Я набралася трохи мудрості по світах, зокрема – що не має значення, чи правильно говорить чоловік, якщо ви з ним не сваритеся. А Пітер досі так само неграмотний?

– Не знаю... – пробелькотіла Луїза. – Я ніколи не помічала...

– Він досі каже «забувся» і «я вибачаюся»? – спитала Ненсі.

– Я не звертала уваги, – відповіла Луїза.

– Я тобі заздрю! Якби ж то я народилася з цим щасливим даром – нічого не помічати. Для жінки це корисніше за вроду чи розум. Я помічала всі Пітерові помилки. У юності, коли він казав «я вибачаюся», мною аж тіпало. Я, як могла, тактовно викорінювала це – а Пітерові не подобалося, коли з нього щось викорінювали. Райти всі страшенно самовпевнені. Здається, через граматику ми й посварилися. Пітер сказав, щоб я прийняла його з усіма помилками або покинула. І я покинула, і так відтоді й міркую, чи шкода мені насправді – чи просто я плекаю в душі милий сентиментальний жаль. Скоріше друге. Луїзо, я бачу перші паростки задуму у твоїх незворушних очах. Придуши його в зародку, люба. Не намагайся сватати нас із Пітером; не вигадуй для нього лукавих запрошень на чай – бо саме цього тобі зараз кортить.

– Треба йти подоїти корів, – зітхнула Луїза, рада, що може чимшвидше втекти. Її злякало це вміння Ненсі читати думки, і не хотілося далі залишатися з кузиною сам-на-сам, щоб та не вивідала всіх її таємниць.

Ненсі ще довго сиділа на ганку – сиділа, доки на сад зійшла темна, духмяна ніч, а над соснами замерехтіли зорі. Колись тут був її дім; тут вона мешкала з батьком. Потім той помер, і Кертіс Шоу, щойно одружений з її кузиною Луїзою, купив у Ненсі ферму й переїхав туди. Ненсі лишилася з ними, чекаючи, доки матиме власне житло. Вони із Пітером Райтом були заручені.

А потім сталася та дивна сварка, причини якої лишилися загадкою для рідних і друзів з обох боків. Утім, результат бачили всі: Ненсі поспіхом склала речі й помандрувала

за сімсот миль від Ейвонлі. Усе життя лишилося позаду: дівчина вивчилася в монреальській лікарні на медсестру й двадцять наступних літ навіть не приїздила додому. До теперішнього нетривалого візиту її спонукала раптова туга за стареньким садом. Ні, вона не думала про Пітера. Останні п'ятнадцять років Ненсі майже не згадувала його й була переконана, що розлюбила. Але тепер, на старому ганку, де Пітер колись сидів на широкому камені біля неї, їй тенькнуло серце. Вона дивилася, як над долиною світитися в кухні у Пітера, і уявляла там його, самотнього й занедбаного, за вбогою холодною вечерею.

– Міг би й одружитися, – роздратовано буркнула Ненсі. – Я не перейматимуся тим, що Пітер – старий самотній парубок, тоді як я гадала, начебто він тут як сир у маслі качається. Чого ж бодай не найме економку? Може собі дозволити: здається, ферма процвітає. Ох! У мене на рахунку в банку доста грошенят, і у світі я бачила майже все, варте уваги... а ще я маю кілька ледь помітних сивих волосин і з острахом думаю, що мовлення – це геть не найважливіше в житті. Ну, годі мокнути тут у росі попід місяцем. У валізі на мене чекає товстий, захопливий і майстерно написаний соціально-психологічний роман.

Увесь наступний тиждень Ненсі знай собі тішилася життю на свій штиб: читала та гойдалася в гамаку, почепленому в саду між сосон, гуляла дальніми лісовими стежками й самотніми плоскогір'ями.

– Краще це, ніж зустрічатися з людьми, – заявила вона кузині у відповідь на запрошення в гості до цих та інших, – надто з ейвонлійцями. Усі мої давні друзі роз'їхалися, а ті, що лишилися – безнадійно одружені й зовсім інакші, аніж колись. А з молоддю, яка не знає Йосипа, мені незатишно. Наче я – жінка середніх літ. Це навіть гірше, ніж бути старою. А в лісі я вічно юна, як сама Природа. Як добре не метушитися з термометрами, температурою й примхами

пацієнтів! Люба Луїзо, дозволь мені потурати моїм власним примхам, і карай холодними стравами, коли я часом запізнюся на обід. Я навіть до церкви більше не піду. Учора там було жахливо. Нова ейвонлійська церква зневажливо бездоганна, сліпучо-охайна й модерна.

– Її вважають найгарнішою в околиці, – ображено відказала Луїза.

– Церквам не личить бути просто гарними. Їхня краса повинна дозріти... їм має виповнитися щонайменше півсотні років. Нові церкви огидні.

– А ти бачила в церкві Пітера Райта? – поцікавилася Луїза, згоряючи від нетерплячки.

Ненсі кивнула.

– О, так. Він сидів у кутку – саме навпроти мене. Я не думала, що він аж так змінився. Посивів геть увесь. Але собою я розчарована: гадала, що відчую бодай романтичний трепет, але відчула тільки чемну зацікавленість. Наче зустріла давнього приятеля. Луїзо, я намагалася, але нічого не вийшло. Ніякого трепету.

– А він підійшов до тебе? – спитала Луїза, якій невтямки було, що за трепет має на увазі Ненсі.

– На жаль, ні. Але я не винна. Я стояла надворі й усміхалася щонайбільш приязно, але Пітер пішов і навіть не глянув на мене. Якби зумисне – із помсти чи гордошів – моє самолюбство було би потішене. Але правда, Луїзонько, у тім, що він, здається, узагалі не помітив мене. Йому цікавіше було розмовляти про сіно з Олівером Слоуном... який, до речі, став іще слоунуватіший.

– Але... якщо ти почувалася так, як казала тоді, чому ж ти сама не підійшла до нього? – здивувалася Луїза.

– Бо я вже так не почувалася. То була тільки мить, і вона минула. Ох, люба, що ти знаєш про зміни настроїв? Про те, як воно – всім серцем жадати чогось, що за годину тобі вже не знадобиться?

– Та це ж безглуздя, – обурилася Луїза.

– Так, саме так – справдешнє безглуздя. Зате як приємно дозволити собі таке після двадцяти років неухильної розважливості. Лу, по обіді я збиратиму суніці. На чай не прийду. Повернуся, мабуть, аж увечері. Мені лишилося чотири дні відпустки, і я хочу насолодитися ними сповна.

І Ненсі вирушила на дальню прогулянку. Зібравши по-вен глечик суніць, вона безцільно й радісно блукала лісовими манівцями – аж потім вийшла на стежину, що огинала поле, де чоловік косив траву. То був Пітер Райт. Ненсі прискорилася, помітивши його, і йшла, не озираючись, доки зникла в моховитій зеленій глибині кленового гаю.

Із давніх спогадів Ненсі впливало, що це володіння Пітера Моррісона. Отже, припустила жінка, якщо йти весь час прямо, вона дістанеться до старого будинку Моррісонів. Припущення було правильне, але Ненсі трохи збочила зі шляху: замість вийти до старого покинутого обійстя Моррісонів, вона опинилася за п'ятдесят ярдів південніше – на подвір'ї ферми Пітера Райта!

Минаючи дім – той самий, у якому колись вона мріяла хазяйнувати, – Ненсі не встояла проти цікавості. Ферми не видно було з поближніх обійсть. Ненсі рушила просто до кухні з наміром – визнаймо це спідтиха – підглянути у вікно, проте помітила відчинені двері і, сторожко озираючись, піднялася на ганок.

На Пітеровій кухні панував жалюгідний безлад. Підлоги, вочевидь, ніхто не замітав уже зо два тижні. На голому столі стояли рештки Пітерового обіду, який, вочевидь, і свіжим мав не надто привабливий вигляд.

– Яке жахливе помешкання! – простогнала Ненсі. – Що це за попіл на плиті? А стіл? Не дивно, що Пітер посивів. Цілий день на косовиці, а тоді вертається *сюди*!

Аж раптом їй сяйнула думка. Ненсі роззирнулася довкола, засміялася й глянула на годинник.

– Я хочу розважитися, – сказала вона. – Крім того, мені його шкода. Зараз пів на третю; Пітера не буде щонайменше до четвертої. За годину я впораюся й устигну втекти. Ніхто не довідається, бо мене тут не видно.

Ненсі зайшла на кухню, скинула капелюшок і вхопила віника. Спершу слід було ретельно підмести. Потім вона розпалила в печі, поставила грітися чайник і накинулася на посуд. У мийниці його назбиралося, як слушно подумала Ненсі, за цілий тиждень.

– Мабуть, Пітер бере собі чистий посуд, доки не закінчиться, а потім миє все одразу, – підсміхнулася вона. – Цікаво, де в нього рушники? Якщо вони, звісно, є.

Проте рушників у Пітера вочевидь не було, бо Ненсі не знайшла жодного. Вона відважно покрокувала до запилюженої вітальні й дослідила всі шухляди старомодного буфета, де врешті-решт і прихопила рушник. Працюючи, Ненсі мугикала собі пісеньку; її кроки були легкі, а очі радісно сяяли. Вона, поза сумнівом, тішилася собою та власним бешкетним задумом.

Помивши посуд, Ненсі відшукала в буфеті чисту, проте поживклу й залежану скатертину, і заходилася заварювати чай та накривати на стіл. У коморі знайшлися хліб і масло, з виправи до льоху Ненсі принесла вершки, а потім бездумно висипала всі свої суніці на Пітерову тарілку. Чай заварила й відставила, щоб не вихолов. Насамкінець Ненсі вдерлася в старий занедбаний сад і поставила в центрі столу великого глека з букетом багряних троянд.

– Ну, от і все, – промовила вона. – Тепер я мушу йти, хоча цікаво було б побачити Пітерове обличчя. Х-ха! Мені сподобалося прибирати в нього... але чому?.. Ну, годі, Ненсі Роджерсон, не мороч собі голову. Надівай капелюха та повертайся додому, а дорогою вигадась переконливе пояснення для Луїзи, бо вона захоче знати, де твої суніці.

Ненсі зупинилася й сумовито розгледілася довкола. Після її зусиль кухня стала охайною, гарною й затишною.

І знову їй дивно тенькнуло в серці. Що було б, якби вона мешкала тут і зараз очікувала б додому свого чоловіка? Що було б, якби... Ненсі перелякано крутнулася на підборах, уже розуміючи, що побачить. На порозі стояв Пітер Райт.

Ненсі розчервонілася, вперше в житті не знаючи, що сказати. Пітер поглянув на неї, а потім – на стіл із частунком та квітами.

– Дякую, – чемно вимовив він.

Ненсі оговталась і, присоромлено сміючись, подала йому руку.

– Пітере, тільки не позивайся за вторгнення. Я зайшла до тебе з непоборної цікавості й просто задля розваги вирішила приготувати чай. Я думала, ти здивуєшся, і... звісно, хотіла зникнути ще до твого повернення.

– Я не здивувався б, – потиснув їй руку Пітер. – Я бачив тебе коло поля, прив'язав коней і пішов за тобою слідом. Сидів на паркані тама, дивився, як ти снуєш.

– Чого ж ти не підійшов до мене вчора в церкві? – здивувалася Ненсі.

– Боявся щось неправильно сказати, – просто відповів Пітер.

І знову Ненсі почервоніла й відсмикнула руку.

– Пітере, це жорстоко.

Зненацька Пітер зареготав, немов хлопчак.

– Та вже ж, вибачаюся, – мовив він, – але я мусив якто вилити всю свою злість і ворожість за двадцять років. Тепер минулося, тепер я буду чемний. Ненсі, ти зготувала для мене вечерю, тому лишайся й допоможи мені їсти. Гарні суніці. Я цього літа їх іще не куштував: не мав коли позбирати.

І Ненсі лишилася: сіла на чільному боці столу й налила Пітерові чаю. Вони весело гомоніли про односельців, про зміни в колишньому їхньому товаристві. Пітер слухав її неуважно, а вечеряв умиритворено. Осоромлена Ненсі почувалася, втім, напрочуд щасливою. Як дивно і як природно – сидіти тут, за Пітеровим столом. Їй хотілося плакати

й сміятися, як веселе дівчисько. Печаль і радість завжди мирно сусідили в серці Ненсі Роджерсон.

Доївши суніці, Пітер склав руки на столі й захоплено подивився на неї.

– Ненсі, ти так гарно тут виглядаєш. Як господиня, – завважив він. – Як так вийшло, що в тебе досі нема свого дому? Я думав, там, по світах, ти бачила справних чоловіків... таких, що говорять, як слід.

– Пітере, не ятри мені душу, – здригнулася Ненсі. – Я була така дурна.

– Та не, ти правильно все робила. То я був дурний. Не пойняв, що ти задля мене стараєшся, бо так мене любиш. Я мав не злитися, а виправлятися, як годиться. А тепер уже пізно.

– Для чого? – спитала Ненсі, а серце їй стрепенулося, відчувши зміну в Пітеровім тоні й виразі.

– Виправити помилки.

– Граматичні?

– Та не. В моєму віці того вже не виправиш. Гірші помилки. Але я вибачаюся, і... Ненсі, може, ти таки вийдеш за мене, га?

– Ловлю тебе на слові, доки ти не передумав, – грайливо мовила Ненсі, намагаючись дивитися у вічі Пітерові, але блакитні очі її, у яких стояли щасливі сльози, опустилися долу, зустрівшись із поглядом сірих Пітерових очей.

Пітер підвівся, грюкнувши стільцем, і підійшов до неї.

– Ненсі, маленька моя! – тільки й промовив він.

Зміст

I. Як поквапити Людовіка	6
II. Стара Леді Ллойд	16
III. Кожен своєю мовою	53
IV. Маленька Джослін.....	76
V. Як побратися з Люсіндою.....	88
VI. Донька Старого Шоу.....	100
VII. Жених тітки Олівії.....	112
VIII. Карантин в Александра-Авраама	128
IX. Набуток Таточка Слоуна	146
X. Як залицятися до Пріссі Стронг.....	155
XI. Диво в Кармоді	166
XII. Примирення.....	180

Літературно-художнє видання

МОНТГОМЕРІ Люсі-Мод

Евонлійські хроніки

Оповідання

Переклад з англійської *Анни Вовченко*
Відповідальний за випуск *Анатолій Івченко*
Дизайн обкладинки *Юрій Симолюк*
Редактор *Божена Антоняк*

Підписано до друку 2.12.2020. Формат 84х108/32.
Папір Creamy 80 г. Гарнітура «Петербург».
Умовн. друк. арк. 10,08. Наклад 1200 пр.
Зам. № 20-12-0121.

Видавництво «Урбіно»

вул. Коновальця, 36, Львів-44, 79044,
тел. (032) 235-20-68, моб. 093-917-79-54
e-mail: wydawnictwo.urbino@gmail.com
інтернет-книгарня: www.urbino.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4081 від 02.06.2011 р.

Віддруковано АТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»
вул. Різдяна, 11, м. Харків, 61052

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3985 від 22.02.2011

На Острові Принца Едварда, де зростала наша улюблениця, Енн із Зелених Дахів, повсякчас відбуваються різні дивовижні історії, а долі їхніх героїв складаються незбагненим чином та іноді залежать від Його Величності Випадку! Проте буває, що випадку тут явно не досить. Як переконати Людовіка, що впродовж п'ятнадцяти років мляво залицяється до однієї й тієї самої жінки, нарешті зробити їй пропозицію? Як улаштувати шлюб Александра-Авраама, що уникає жінок, із Анжеліною, яка не менш уперто уникає чоловіків? Задля чого Леді Ллойд варто продати єдину фамільну цінність? Як примусити заручених Люсінду й Ромні порушити п'ятнадцятирічну обітницю мовчання?

Дванадцять сповнених тонкого гумору оповідань, дванадцять історій потаємних надій і прихованих мрій, що вийшли з-під пера Люсі-Мод Монтгомері — відтепер українською в майстерному, як завжди, перекладі Анни Вовченко.

ISBN 978-966-2647-51-8

ВИДАВНИЦТВО «УРБІНО»